

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

L. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1975. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

„Ügy futok, mint nem bizonytalanra” (D. Dr. Ottlyk Ernő)	65
Püspöki jelentés a Déli Egyházkerület 1974. évi december 6-i közgyűlése elé (D. Káldy Zoltán) — — — — —	67
Püspöki jelentés az Országos Közgyűlés elé (D. Káldy Zoltán)	78

TANULMÁNY

Evangélikus egyház a magyar államban — A két forradalom idején (Tekus Ottó) — — — — —	90
---	----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Böjt 4. vasárnapja (Bács-Kiskun Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége — Keveházi Lászlóné) — — — — —	102
Böjt 5. vasárnapja (Dr. Pusztay László—Boros Károly) — —	105
Böjt 6. vasárnapja (Hajdú—Szabolcsi Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége — Szimon János) — — — — —	108
Nagycsütörtök (Scholz László) — — — — —	111
Nagypéntek (Magyar László—Dr. Nagy István) — — — —	113
Nagyszombat (Csongrád—Szolnoki Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége) — — — — —	117
Húsvét ünnepe (Dóka Zoltán—D. Káldy Zoltán) — — — —	119
Húsvét 2. napja (Győr-Soproni Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége — Dr. Hafenschér Károly) — — — — —	124

EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉVFORDULÓK

450 éves bányászfelkelés Besztercebányán (Kovács Pál)	Borító III.
---	-------------

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 25,— forint, fél évre 150,— forint, egy évre 300,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516—220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

75.2521/2-02 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre vezérigazgató

Indexszám: 26 451

Egyházunk útján

„Úgy futok, mint nem bizonytalanra”

1 Kor 9,24—26

(Dr. Mihály Dezső egyházkerületi felügyelő beiktatására)

Amikor az Északi Egyházkerület közgyűlése egybesereglett, hogy beiktassuk egyházkerületi felügyelői tisztségbe dr. Mihály Dezső testvérünket, majd áttekintsük három esztendő megtett útját, s előre nézzünk a jövő feladatai felé — Isten igéje életútunk célját és értelmét tárja elénk.

1. Az élet versenypályáján

Amikor Pál apostol leírta ezt a részt, bizonyára az ókori sportversenyek képe lebegett a szeme előtt. Az ókori futóversenynek a képét használja fel arra, hogy felfedje előttünk a maga mondanivalóját az élet versenypályáján futók előtt is. Így tulajdonképpen a mi életünk sem egyéb, mint életküzdelem és életharc. Mindenkinek van valami küzdelme a gonddal, bajjal, betegséggel, vagy életszintje felemelésével, sorsa megalapozásával. Bent állunk tehát a nagy versenypályán, az élet mezején. Itt már nem játékra megy a dolog. A mi életre szóló versenyünkben is vannak élen haladók és lemaradók, győztesek és vesztesek.

Sokan úgy ítélnék, hogy az élet versenypályáján az az első, akinek sok pénze van, akinek nagy hatalma van, akinek nagy dicsősége van az emberek előtt, aki híres ember, akinek nagy tudása van, akinek nagy tehetsége van. Mi így ítélünk s ezeknek az álgyőzteseknek adjuk a romlandó babérkoszorút. Isten igéje azonban megállásra figyelmeztet bennünket ennél az ítélkezési módnál, s arra int, hogy mindez csak látszat és káprázat, mert senkinek sincs semmije, amiye van, azt bizományba kapta az Istentől, éppen azért kapta, hogy azt jól forgassa. Eszközt kapott, hogy azzal valósítsa meg Isten akaratát. Úgy van ez, mint a táalentumokról szóló példázat mondja, hogy egyik öt, a másik kettő, a harmadik egy táalentumot kapott. Nem azért, hogy feléljék, hanem hogy gyümölcsöztessék Isten akaratára szerint. Ugyanígy, akinek pénze, hatalma, hírneve, tudománya van, nem azért kapta, hogy azt a maga önző érdekének a szolgálatába állítsa, hanem azért, hogy szolgálja vele a közösséget, vagyis Isten akaratára szerint szolgáljon vele sokaknak. Aki azért többet kapott, attól több is kívántatik. Isten igéje úgy nézi az élet versenypályáján haladókat, hogy kiben mennyire jelenült meg a szolgáló élet, azaz, hogy ki-ki amilyen életszerepet kapott, hogy felel meg abban, s mennyire tudja betölteni Jézus Krisztus mindent átfogó nagy parancsolatát: a testvérszeretetet!

2. Isten mértéke

Pál apostol így hirdeti minden idők embere felé Isten mértékét, aki az életversenyben e szerint hozza meg a döntését. Arra szólít fel minket: „Úgy fussatok, hogy elvegyétek” ezt a győzelmet, Isten jótetszését. Ő ma-

ga is úgy fut, mint nem bizonytalanra, s úgy viaskodik életharcában, mint aki nem levegőt vagdos, azaz világosan látja, hogy mire megy az élet versenypályáján való küzdelem.

Hadd kérdezze meg tőlünk ez az ige, hogy mi hogyan élünk? mi után futunk? bizonytalanra-e? vagy van valami kitűzött célunk, amelyért élünk? Mit akarunk elérni? hová rohanunk, miért kelünk fel minden reggel a munkánk végzésére? mi értelmét látjuk annak, hogy létezzünk és vagyunk? az élet versenypályáján mit tekintünk célunknak?

Mert akik e nagy versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de mégis kevesen érnek célhoz. Ha belelátánk az emberek szívébe, amint ott sűrűnek-forognak a nagy versenypályán, bizonyára sok olyat látnánk, akik futnak az élvezet, gyönyör, pénz, vagyon, karrier, érvényesülés, dicsőség, hírnév, hatalom után, sok olyat látnánk, akik önmagukért kelnek fel, önmagukért élnek és önmagukért fekszenek le. Bizonyára sokan vannak, akik az önzés küzdőterének gondolják az élet versenypályáját, s akik az egyéni érdek kergetésének az alkalmává süllyesztk le az életküzdelmet. Ezek felé kiált az ige: álljatok meg, így nincs értelme az életnek, mert ha millió ember önzése fordul szembe egymással, akkor annak csak kudarc lehet a vége. S a millió önzés pokollá változtatja az életet.

3. A szolgáló élet

Jézus el akar vezetni minket a szolgáló életre, a hivatásunk, otthonunk, családjunk körében is megnyilvánuló keresztyén testvérszeretetre. Amire éppen ma olyan nagy szüksége van a világnak, s oly nagy szüksége van a mi magyar népünknek. Pál apostol megsanyargatja a testét és szolgálóvá teszi, elfojtja magában a benne és minden emberben meglévő természetesi embernek az önzését és megszületik benne a szolgáló élet. Oda-szánja magát erre az életcélra. Hiszen mit ér például a könyv, ha lakattal zárják el a közösségtől? A könyvnek el kell kopnia, fel kell emész-tődnie, szét kell foszlania, hogy mások számára ihletessé és indítássá legyen. Vagy a kenyérnek el kell fogynia, hogy élet, erő, mosoly és munka legyen belőle. A gyertyának önmaga felemészttődésének az árán kell a világosságot szolgáltatnia a sötétségben. A földbe vetett gabonaszemnek el kell rothadnia a földben, hogy belőle kicsírázzon az új kalásznak a hajtása. Az édesanyának a szenvedések és a károsodások egész sorát kell kiállnia, hogy gyermek szülessen e világra. Íme, életünk az egymásnak szolgálás jegyében lefolyó élet, s annál nagyobb, minél több benne a tisztaság, a másokért égő szeretet. Erre épült Jézus Krisztus váltáságműve is, aki önmagát adta értünk, aki azért halt meg, hogy ebből a halálból támadjon fel millió és millió keresztyén ember új élete!

Ennek a szolgáló életnek konkrét vonásai vannak. Ez egyszerre érvényes mindnyájunkra is, és most Rád is felügyelő testvérem.

Jézus egyházát szolgálni ma azt jelenti: érteni Isten egyházvezető akaratát. Ez az evangélikus egyház új helyzetbe került amikor hazánkban a szocializmus társadalmi rendje alakult ki. Újra át kellett gondolni és át kellett tervezni az egyház életstílusát, mert megváltozott az a közeg, amiben az egyház szolgált. Az individualizmusra és egyéni haszonlesésre épülő társadalmi rend helyett az emberi együttélésnek új rendszere alakult ki, amely a kollektívumok összetartozására, békére, humanizmusra, közösségi magatartásra épült.

Amikor drága testvérünk hosszú évtizedek közegyházi szolgálata után most belépsz a szűkebb egyházvezetés körébe, olyan testvérek közösségébe jössz, akik életüket tették rá egyházunk útjára, vagyis arra, hogy

együttműködést építsenek ki a közösségi koncepcióra épített társadalmi rend és az emberszeretet evangéliumából élő egyházi életforma között. A népünkkel és a szocialista társadalmi renddel való együttműködésbe evangélikus egyházunk a maga erkölcsi erejét, gyülekezetei és hívei tömegének a szolgáló szeretetét viszi bele. Isten ígéje bőven tárja elénk az indításokat, biztatásokat és parancsokat, hogy szolgáljuk az embert, mégpedig a mai embert, mai társadalmunkat, a ma és a holnap élő emberiségét, a béke, felemelkedés, közösségi magatartás irányában.

Kitüntető és magasztos feladat ebben a korszakban az egyházi vezetéshez tartozni, azt a prófétai feladatot hordozni, amely érti egyrészt Isten utat mutató szándékát; érti másrészt a nép konkrét helyzetét, s ezért hitelesen és követhetően tudja elmondani az egyházban és a gyülekezetekben az előttünk álló utat. Nagy szeretettel és bizó reménységgel választottak meg Téged az Északi Egyházkerület gyülekezeteinek presbitériumi teljes egyhangúsággal erre az egyházvezetői őrhelyre. Mindnyájan szívünk szeretetébe zárunk és fogadunk most és kérjük Istent szolgáló te megajlására.

Íme, testvérek, Isten ígéje elénk tárta a szolgáló élet útját, az élet versenypályájának értelmét és célját. Dobbanjon együtt szívünk ígénknek a szavaival: „Én azért úgy futok, mint nem bizonytalanra; úgy viaskodom, mint aki nem levegőt vagdos.”

D. Dr. Ottlyk Ernő

Püspöki jelentés

a Déli Egyházkerület 1974. évi december 6-i közgyűlése elé

Igen tisztelt Egyházkerületi Közgyűlés!

Hála! Hála Istennek! Máskor is ezzel a szóval szoktam kezdeni az Egyházkerületi Presbitérium és az Egyházkerületi Közgyűlés elé terjesztett püspöki jelentésemet. Most valahogy még az eddigieknél is súlyosabban érzem ezt a szót és mélyebben érzem át annak tartalmát. Olyan négy év van mögöttünk, amely tele van az Isten szeretetének, gondoskodásának, hűségének, és megújító hatalmának nemcsak egyszerűen jeleivel, hanem letagadhatatlan tényeivel. Az 1971. és 1974. közötti négy esztendőről van szó. Ebben az időszakban ünnepelte egyházunk fennállásának 450. jubileumát, építettünk új Teológiai Akadémiát és Teológus Otthont, emlékeztünk meg államunk és egyházunk között megkötött Egyezmény negyedszázados évfordulójáról, a hazai és nemzetközi békemozgalom 25. éves jubileumáról. Népköztársaságunk Alkotmányának ugyancsak 25 éves jubileumáról. Ebben a négy esztendőben szereztük azt a jó tapasztalatot, hogy gyülekezeteink készek és képesek az eddigi anyagi áldozaton túlmenően megközelítően kétfélmillió forintot adni a teológusképzés jobb körülményeinek kialakításáért, több hozzájárulást adni a Gyülekezeti Segély munkájának gazdagítására, diakóniai intézményeink fenntartására, több új templom és lelkészlakás felépítésére. Ugyancsak ebben a négy esztendőben növekedett meg gyülekezeteinkben egyházi sajtónk iránti érdeklődés, melynek következményeképpen az Evangélikus Élet szinte valamennyi lappeldánya a gyülekezeti tagok kezébe kerül. Ugyancsak ebben a négy esztendőben növekedett meg egyházunk és egyházunk képviselőinek a nemzetközi békemozgalomban vállalt szolgálata, a hazai bé-

kemozgalomban és a Hazafias Népfront munkájában való aktív részvétele. Mindezt még tovább lehetne sorolni, de talán ez is elég ahhoz, mindannyian szívből mondjuk ki, legyen tisztesség és hálaadás a mi Istenünknek, Aki kegyelemmel és bölcsen vezet az ő népét.

Tekintettel arra, hogy néhány napon belül az Országos Egyházi Közgyűlésen kell egész egyházunk életére vonatkozó püspöki jelentésemet előterjesztem és arra való tekintettel is, hogy hazánk felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából a jövő esztendő tavaszán Magyarországi Evangélikus Egyházunk külön ünnepélyt rendez, jelenlegi egyházkerületi püspöki jelentésemben nem kívánok részletesen foglalkozni államunk és egyházunk viszonyával, egyházunknak a társadalomban és a társadalomért végzett szolgálatával és mindazzal, amit számunkra felszabadult hazánk jelent. Mégis két dolgot e helyen is hangsúlyozni szeretnék. Az egyik az, hogy mi, evangélikusok egyértelműen a szocializmus mellett vagyunk, annak építésén honfitársainkkal együtt jó meggyőződéssel fáradozunk, a másik pedig az, hogy minden erőnket szívesen adjuk bele a béke világának felépítésébe. A szocializmus és a béke a mi tudatunkban elválaszthatatlanul összetartozik és a kettőért, a kettő megvalósításáért jó reménységgel, kitartó munkával és jó lelkiismerettel fáradozunk.

A napokban az egyik kapitalista országban egyházi emberek tollából megjelent egy cikk, amely személyemmel kapcsolatban kritika tárgyává teszi, hogy a Hazafias Népfront országos kongresszusán elmondott beszédemben azt mondtam, hogy a magyar protestantizmus nemcsak egyszerűen lojális szocialista társadalmi rendünk iránt, hanem tudatosan és aktívan kíván részt venni ennek a szocialista társadalmi rendnek a felépítésében. Tudjuk, hogy e cikk írói és hozzá hasonló gondolkodású emberek a kapitalista országokban szívesebben vennék, ha semmi jót nem mondanánk társadalmi rendünkről, ha valami világfeletti vagy legalábbis a szocialista társadalmi feletti pozícióból semlegesen, vagy legalábbis nem elkötelezően szólnánk a mi magyar világunkról, társadalmi rendünkről, szocialista vívmányainkról és még szívesebben vennék, ha borongó szavakat mondanánk az egyháznak a szocialista társadalmi rendben való helyzetéről, vagy éppen zsákutájáról. E helyen is azonban szeretném megerősíteni, hogy mi, evangélikusok nem kívülről nézzük társadalmi rendünket — noha tudjuk, hogy egyház és társadalom nem azonos fogalmak —, hanem mint annak munkálói és segítői élünk benne. És ha nem is problémamentes az egyháznak az útja a szocialista társadalmi rendben, még sem a problémák a jellemzőek, hanem az, hogy az egyháznak van útja ebben a társadalmi rendben és az egyház, ha figyel Urára, inkább tud egyház lenni és inkább tudja szolgálatát betölteni, mint a kapitalista társadalmi rendben.

Mivel szeretem a valóságot látni, azt is látom, hogy néhány lelkészünkben, több presbiterünkben és gyülekezeti tagunkban még nem teljesen ugyanez az egyértelmű állásfoglalás alakult ki. Tudom, hogy itt-ott akadnak még lelkészek és gyülekezeti tagok, akiket kísért még a korábbi társadalmi rendben élő egyház helyzete, a jelenben aggódnak az egyház jövőjéért, helytelen teológiai és politikai nézetekből kiindulva leterhelik az egyházat az új úton való járásban. Tudjuk, hogy szeretettel és bölcseséggel, ha kell intó szóval mindenkit segítenünk kell az egyházban az új úton való járásban és abban, hogy az evangélium erejéből élve szorgalmasan munkálkodjanak a jelenben és reménységgel nézzenek a jövő felé. Ezzel együtt nyilvánvalóvá tesszük, hogy új utunkon megtorpanás nélkül akarunk előre menni, utunk keresztvezését senkinek sem engedjük meg és ha kell, megfelelő intézkedésekkel adjuk tanújelét annak, hogy nincs visszaút, hanem csak olyan út van, amelyik előre visz.

Az elmúlt 30 esztendőben volt olyan szakasza egyházunk életének, amelyben hangsúlyozottan foglalkoztunk az igehirdetésekkal, helyesebben fáradoztunk azért, hogy olyan igehirdetések hangozzanak el az evangélikus szószékekről, amelyekken keresztül a Szentlélek munkálhatja az élő hitet és ezzel együtt azt a szeretetet, amely diakóniai munkában lesz nyilvánvaló, mind az egyházban, mind a társadalomban. Az utóbbi években sok más gondunk és feladatunk között mintha elterelődött volna a figyelmünk erről a kérdésről. Úgy látom, hogy az előttünk levő szakaszban újra többet kell foglalkoznunk az igehirdetések problematikájával és fáradoznunk kell azért, hogy az igehirdetés szolgálatát a Szentíráshoz kötöttén, ugyanakkor az új úton járó egyház tagjai számára gyümölcsözően végezzük el. Anélkül, hogy részletekbe mennék, három szempontot szeretnék adni az igehirdetés szolgálatának továbbgondolása céljából.

Elsősorban újra és frissen tanulmányoznunk kellene azt a kérdést, hogy kicsoda az a Jézus Krisztus, Akinek az evangéliumát hirdetjük. Jobban és nagyobb összefüggésekben kellene megvizsgálni, mit jelent az, hogy Ő az egész világért, az egész emberiségért adta oda életét. Mit jelent az, hogy a bűnbocsánat mellett vagy azzal együtt segítségére volt saját kora embereinek az életük valamennyi kérdésének megoldásában. Meg kellene vizsgálni, hogy mit jelent az a tény, hogy Jézus a szó leg-szorosabb értelmében „kortárs” volt a kortársak között. E vizsgálatnál még az eddiginél is jobban kiderülne, hogy a „kortárs” Jézus evangéliumának milyen megszegényítése és megüresítése az, amikor evangéliumát az emberi élet néhány területére célozzuk be. Ezzel együtt kiderülne az is, hogy miért nem érdekesek és fontosak sok gyülekezeti tagunk számára a régi sablonok szerint elmondott prédikációk. És ha mindehhez hozzávesszük, hogy Jézus nemcsak a több mint 1900 évvel ezelőtt élő embereknek volt „kortársa”, hanem mint élő Úr, Aki vándorol utunkon, a ma élő embereknek is kortársa, Aki benne él azokban az összefüggésekben, amelyben mi élünk, akkor hamar kiderül, hogy kinek az evangéliumát kell hirdetnünk itt és most.

A másik kérdés az, hogy kik azok az emberek, akiknek Jézus Krisztus evangéliumát ma hirdetjük. „Remeték”, akik egy erdő mélyén épített kunyhóban laknak elszakadva a világtól, a társadalomtól, a munkahelytől, a családtól? „Oszlopszentek”, akik kivonultak a pusztába és egy oszlopba erősített kosárba, megvetve minden emberi kapcsolatot, politikát, társadalmat, szent együgyűségben és korlátoltságban — ha úgy tetszik, butaságban — tengetik saját maguk által elsilányított életüket. Vagy talán olyan emberek vannak a szószék alatt, akiknek egyetlen és kizárólagos státusuk az „egyházi státus”, amelyben csak a templom faláig látnak és mindarról, ami a falakon kívül van, semmit sem akarnak tudni. Mindezekkel szemben a valóság az, hogy ezek az emberek is kortársak, kortársai azoknak a honfitársaknak, akikkel együtt élnek és dolgoznak ebben a mi társadalmunkban, azok között a történelmi körülmények között, amelyben él 10 és fél milliót számláló népünk. Kortársak a tudományos-technikai forradalom, a gazdasági, társadalmi és politikai forradalom, a szocializmus és kapitalizmus világméretű harca idejében. Annak a kornak gyermekei, részesei és formálói, amelyben világméretű erőfeszítés történik a béke biztosítására, az éhség legyőzésére és a társadalmi igazságosság megvalósítására. Kortársak úgyis, hogy sokszor magányosak, a családi élet válságában élők, pesszimisták, vagy optimisták. Kortársak. Ezeknek az embereknek, ezeknek a kortársaknak kell Jézus Krisztus evangéliumát hirdetni. Egyházi sovinizmusra és mezítlábas teológiára vall, ha mindez-

zel szemben az evangélium teljességének prédikálására elhivatott lelkész arra az álláspontra helyezkedik, hogy szószékek alatt ülő „kortársaknak” egyetlen jellemzője van csak, éspedig az, hogy „bűnös” emberek, akiknek nincs rendben a viszonyuk Istennel. Inkább az a valóság, hogy az ilyen igehirdetőknél nincsen rendben a viszonyuk Istennel.

A harmadik vonatkozása ennek a kérdésnek az, hogy az igehirdető maga is „kortárs”. Bár emberileg a szószék magassága kiemeli a kortársak közül. Éppen ez kísérti meg abban, hogy a „szférákból” prédikáljon kortársainak. Sokszor még maga a Luther-kabát is elszigeteli a kortársaktól. De a világ és a kortársak problémái visszatartathatatlannal fölnyomulnak a szószékre, kihívóan odaállnak az igehirdető lelkész elé és feleletet várnak. Ha a lelkész nem képes mint kortárs ezeket a kérdéseket észrevenni, velük viaskodni, a Szentlélek megvilágosító ereje által feleletet adni, akkor a kortársak legfeljebb egy régészeti előadást hallottak, de tovább viszik megkötöttségeiket, bűneiket, kétségbeesésüket, magányosságukat, szeretetlenségüket, antiszociális magatartásukat, társadalom iránti felelőtlenységüket, önzésüket, demoralizáltságukat és közömbösségüket a társadalom és az emberiség mai égető kérdéseivel szemben. Sokszor az az érzésem, hogy a hetenként megjelenő „Nők Lapja” jobban kortársra tud lenni a mai embereknek kérdésfeltevéseivel és kérdéseikre adott feleleteivel — még akkor is, ha nem tudom minden feleletét vállalni —, mint egy-egy evangélikus lelkész, aki „az örök evangélium” hirdetésének jegyében meg se kísérli a kortársak égető emberi kérdéseire való feleletadást. Ugyanezt kell elmondanom több más, nagyon értékes hazai sajtótermékről. Egyszer már vegyük tudomásul, hogy az a Jézus Krisztus, Aki a mi korunk embereinek kortársa, nem megy fel a szószékre és nem munkálkodik azokkal az igehirdetőkkel, akik maguk is nem akarnak Kortársként evangéliumot hirdetni.

Mindent összevéve, meg vagyok róla győződve, hogy újra végig kell gondolnunk igehirdetéseinket ezekben az összefüggésekben. Újra meg kell vizsgálnunk, hogy az evangélium örömhíréből hogyan következnek a szociális elkötelezettségek családban, egyházban, társadalomban, munkahelyen, fiatalok és öregek irányában.

A községtudat erősítése

Nem mondok újat, amikor hangsúlyozom, hogy az egyház a „szentek közössége”. Szeretném azonban frissen tartani azt a valóságot, hogy hitünk szerint a Magyarországi Evangélikus Egyház is a „szentek közössége”. Ez a közösség Magyarországon úgy jön létre, hogy az evangélium hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása által a Szentlélek megteremti ezt a közösséget. Nincs szükség arra, hogy a „szenteknek ez a közössége” földrajzilag egy helyre, akár egy hegytetőre vagy egy nagy völgybe jöjjön össze, mert a közösség Jézus Krisztusban fennáll azok között, akik fővárosi vagy vidéki nagy gyülekezetekben és kicsiny szórványokban élnek. Az Alföld valamelyik tanyáján élő egyetlen evangélikus házaspár éppen úgy benne tudhatja magát a „szentek közösségében”, mint Budapest valamelyik új nagy lakóterületén épülő házak valamelyik magas emeletén élő evangélikus ember, vagy család.

E kérdésben azonban eggyel tovább kell lépnünk. A Magyarországi Evangélikus Egyházban közös erőfeszítésekkel kimunkáltuk a diakóniai teológiát, amelynek alapján és alkalmazásával végezzük a gyülekezeti munkát, a társadalomban és a politikai életben folyó szolgálatunkat. Meg vagyunk róla győződve, hogy ez a diakóniai teológia az evangélium kellős közepéből sarjadt ki, szökött szárba és termi gyümölcseit.

Anélkül, hogy bárkit is idomítani akarnánk erre a teológiára és annak alapján való szolgálatra, mégis fáradozunk azért, hogy a lelkészeknek, felügyelőknek, presbitereknek, a gyülekezetek egészének a sajátja legyen és áthassa és formálja az egész Magyarországi Evangélikus Egyházat.

Éppen ez a diakóniai teológia az, amely elsősorban segítheti Magyarországi Evangélikus Egyházunkban a közösségtudat erősítését. Hiszen ennek a teológiának középpontjába éppen az áll, hogy Jézus Krisztus, a nagy Diakónos szolgálat nekünk és mi arra hívtunk, hogy általunk és rajtunk keresztül Ő maga szolgálhasson másoknak. Az Ő szolgálóritmusában, abba beleállva, nekünk is kell szolgálnunk egymásnak. Ez pedig magával hozza az egymásért való felelősség gyakorlását.

A Magyarországi Evangélikus Egyház nem egy kóborló, szétszórt nyáj, amelynek tagjai nem kényűl-kedvűk, vagy éppen saját hobbyjaik alapján árkon-bokron keresztül családgnak, hanem olyan nyáj, amelynek tagjai földrajzi szétszóródottságuk ellenére is a nyájhoz tartozónak tudják magukat, vigyáznak egymásra, segítik egymást, felelősséget vállalnak egymás iránt és ugyanakkor, mint „egyívásúak” tudatosan végzik el diakóniai szolgálatukat a maguk helyén az egész társadalom, saját községük vagy városuk javára.

Ennek a közösségnek rombolója és akadályozója az, aki a „maga útját járja” ígihirdetésben, teológiai munkában, a társadalomhoz való viszonyában, vagy éppen a politikai életben. A Magyarországi Evangélikus Egyház történetében soha nem volt olyan korszak, amikor mindenki azt prédikálhatta, amit akart és taníthatott, amit akart, mert a reformáció korától napjainkig mindig a szuperintendenseknek vagy éppen a püspököknek volt az a joga, hogy mind a szolgálatra induló fiatal lelkészeket, mind a szolgálatban álló idősebb lelkészeket megvizsgálják, hogy az egyház tanításának megfelelően hirdetik-e Isten Igéjét. Ez ma is így történik. Meg vagyunk róla győződve, hogy amikor a püspökök az 1966-ban hozott zsinati törvények előtt álló Ünnepléses Nyilatkozat szempontjait érvényesítik ennél a vizsgálatnál, akkor ezzel segítik és erősítik a Magyarországi Evangélikus Egyház belső egységét és munkálkodnak a közösség építésén.

Mindezzel összefüggésben azonban fel kell vetnünk néhány kérdést. Ugyanakkor, amikor Isten iránti hálával állapíthatjuk meg, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyházban, különösen is az elmúlt 15—20 esztendőben, erősödött a közösségtudat, az egymás iránti felelősség, amely megnyilvánult a Gyülekezeti Segély, a Központi Alap, a szórványoffertórium, a szupplikáció és a szeretetintézmények fenntartásában, működtetésében, illetőleg ezekre a célokra való adakozásban, nincsenek-e mégis olyan hiányok, amelyek a közösségtudat kihagyásairól beszélnek. Nincs-e számos példa arra, hogy több anyagilag nagyon jól álló gyülekezetben igen alacsony az egy személyre jutó egyházfenntartói járulék és adomány, mondván, „mi ebből is kijövünk”, miközben kicsi szórványgyülekezetekben magas személyi járulék mellett is alig tudják a szolgálat folytonosságát fenntartani. Nincs-e baj a közösségtudattal azokban a gyülekezetekben, amelyek pl. kivesznek a pénztárból 300,— Ft-ot — mint azt egy fővárosi gyülekezet is megtette — és elküldik a Gyülekezeti Segély céljaira egy évre szóló hozzájárulásként, vagy ugyanezt az összeget elküldik a területükön működő nyugdíjas lelkészházaspárokat befogadó szeretetintézmény céljaira ugyancsak 1 évi hozzájárulás címén. Nincs-e baj a közösségtudattal azokban a gyülekezetekben, amelyek a Gyülekezeti Segélyre minimális összeget adnak, de ugyanettől a Gyülekezeti Segélytől maximális segílyt kérnek. Nincs-e baj a közösségtudattal egyházunkban azon a ponton,

hogy miközben lelkészeink elég jelentős részének 3000—4000 forint, vagy ennél magasabb fizetése van, elnézzük, hogy egy másik elég jelentős rétegnek alig van 2000,— Ft fizetése és nem merünk hozzákezdeni ahhoz a nagy vállalkozáshoz, hogy valamiképpen nivelláljuk a lelkészi fizetéseket bizonyos szempontok szem előtt tartásával. Nincs-e baj a közöség tudattal ott, ahol egy-egy lelkész — mit sem törődve az egyház egészének szolgálatával — olyan egyházpolitikai magatartást tanúsít, amely a nyájtól való tudatos elköborlást jelent és egyben a nyáj züllesztését is. Nincs-e baj a közöség tudattal ott, ahol egyik-másik lelkész, presbiter vagy gyülekezeti tag becsmérli, vagy kiárúsítja a külföldről érkező szennzációkra éhes és kárörömrre hajlamos több külföldi turista előtt egyházunk életét, erősítve bennük azt a hamis feltételezést, hogy végeredményben nincs is egységes látás a Magyarországi Evangélikus Egyházban, szakadék van az egyházvezetés és a lelkészek, valamint a gyülekezetek között, és egy jelentős réteg nem ért egyet az egyházvezetéség egyházpolitikájával. Nincs-e baj a közöség tudattal ott, ahol egy szeretetintézmény lelkész-igazgatója — miután az öregek és rászorultak pénzét nem a szeretetintézmény és a benne lakó öregek javára költötte el, hanem más célra — ezert az egyház törvényei alapján meg kellett válnia munkakörétől — megjátssza magát a külföldiek előtt, mint mártírt, nevezetesen az egyházvezetéség mártírját, ahelyett, hogy pirulva bünbánatot tartana a visszaélésekben osztozkodó társaival együtt. A félrevezetett és hamisan tájékoztatott külföldi emberek szívesen továbbbítják a meséket és rágalmatokat pl. olyan svájci bulvárlapnak, amelynek szerkesztői esküdtek ellenségei a szocializmusnak és a szocializmusban élő egyházaknak. De szabad-e az öregeket megkárosító, rémhíreket terjesztő embereket magunk között megtűrnünk.

Arra hívom lelkészeinket, felügyelőinket, presbitereinket és gyülekezeti tagjainkat, hogy a diakóniai teológia alapján gyakoroljuk egymás iránt a szeretetet és felelősséget még az eddiginél is jobban, segítség a nagyobb gyülekezetek a kisebbeket, különösen is a szórványgyülekezeteket. Végezzünk minden gyülekezetben éppen a diakóniai teológia alapján egyértelmű társadalmi és egyházpolitikai szolgálatot. Ne engedjük meg senkinek, lelkésznek, presbiternek és gyülekezeti tagoknak, hogy lazítsák a közöség tudatot, gyengítsék egyházunk egységét, megzavarják békéjét és nehezítsék szolgálatát.

Szórványok az egyház közöségében

Sokszor emlegetjük, hogy szórvány egyház vagyunk. Ez még akkor is igaz, ha tudjuk, hogy van 23 ezer lelkes, néhány 10 ezer lelkes és több 5 ezer lelkes gyülekezetünk is. Szórványsorsunk jelentős mértékben összefügg az ellenreformációval, majd ezt követően sok más tényezővel. A legutóbbi időben tovább folyt szórványszerűsödésünk, előbb több német nemzetiségű gyülekezeti tag kitelepítésével, majd a nagy népvándorlással, amelyet országunk iparosodása idézett elő, ami is megindította az urbanizációt, a faluról a városra telepedést. Ugyancsak ebben az irányba hat a tanyák felszámolása. Végül maga a szekularizáció is. Nem az a feladatunk, hogy emiatt vészharangot húzzunk meg, hanem elsősorban az, hogy növeljük a felelősségünket a szórványokban élő evangélikus gyülekezeti tagok iránt és segítsük azokat a lelkészeket és presbitereket, akik a szórványokban szolgálnak.

Vannak igen nagy kiterjedésű szórványok. A szolnoki gyülekezethez tartozik például Karcagtól Jászberényig, mintegy 115 km hosszú terüle-

ten szétszórt evangélikus nyáj. Igen nagy a szórványterülete a pécsi, a zalaegerszegi, a kecskeméti, a vasasi, a magyarbólyi, a mohácsi, a balatonszárszói, a szegedi gyülekezeteknek, de még másoknak is. Van olyan lelkészünk, aki egy-egy vasárnap 4—5 helyen is szolgál. Nem is egy lelkészünk van, aki vasárnaponként 100—150 km-t utazik, hogy néhány léleknek prédikálja az evangéliumot. Ez még akkor is sok, ha tudjuk, hogy nagy területtel rendelkező szórványlelkészeinket nagy többségükben ellátuk gépkocsival. Külön gond még a szórványokban hétközben a konfirmandosok tanítása.

Ha az imént úgy fogalmaztam, hogy egyházunkban erősíteni kell a közösségtudatot, most a szórványok összefüggésében lényegében ugyanezt így fogalmazom: erősíteni kell a szórványokban élő evangélikus gyülekezeti tagokban a tartozástudatot, vagyis annak a tudatát, hogy ők hozzátartoznak az anyagyülekezethez, és ezen túlmenően az egész Magyarországi Evangélikus Egyházhoz. Ehhez viszont az szükséges, hogy a lelkész kiszállásai és a szórványokban tartott istentiszteletek, továbbá házi látogatások alkalmával rendszeresen tartson közegyházi tájékoztatót, hogy így a szórványokban élő gyülekezeti tagok is értsék és magukévá tegyék egész egyházunk szolgálatát. Ennek következtében a szórványgyülekezeti tagok is kiemelődnek elszigeteltségükből, belekerülnek egész egyházunk szolgálati ritmusába és vérkeringésébe.

A lelkészek a szórványszolgálatot nem végezhetik munkatársak nélkül. Olyan presbiterekre van szükség, akik akár az anyagyülekezetben, de méginkább a szórványokban vállalják a kicsiny nyáj számon tartását és gondozását.

Espereseink nemcsak arról tesznek jelentést, hogy a szórványosodás tovább folyik, hanem több esetben azt is jelzik, hogy újabb szórványközpontok kristályosodnak ki olyan helyeken, ahol eddig nem volt evangélikus gyülekezeti tag. Nyugat-Békésben ilyen új szórvány Örménykút és Kardos.

Arra is van példa, hogy több eddig elhanyagolt szórványgyülekezetet újra gondozásba vettek a lelkészek. A Nyugat-Békési esperes — noha nem az ő feladata volna — gondozásba vette Mezőkovácsházát, Végegyházát és Dombegyházát. Azt írja, hogy újra és újra számára is élmény látni a megtalált néhány lélek örömét.

Noha ténylegesen sokat tettünk a szórványokért és szórványlelkészekért, hiszen elsősorban az ő megsegítésükre létesítettük a Központi Alapot, vezettük be és osztjuk szét a szórványoffertóriumot, adtunk gépkocsikat és juttattunk üdüléshez sok szórványlelkészt, mégis tovább kell gondolkodnunk abban az irányban, hogy még mit tehetünk értük. Azt minden esetre megtehetjük, hogy a nagy gyülekezetekben is fokozzuk azt a tudatot, hogy a szórványok is hozzátartoznak az anyagyülekezetekhez és az egész egyházhoz és az eddiginél nagyobb felelősséggel tartoznak az anyagyülekezetek a szórványgyülekezetekért.

A budapesti szórvány

Ne essék félreértés, nem arról kívánok most beszélni, hogy a budapesti anyagyülekezetekhez milyen kis szórványgyülekezetek tartoznak, hanem magukról a budapesti, illetőleg pesti evangélikus anyagyülekezetekről szólok úgy, mint szórványgyülekezetekről. Budapest evangélikus egyházi szempontból eddig is egyetlen nagy szórvány volt, hiszen a több mint 2 millió lakos között mindössze 80 ezer vagy esetleg 90 ezer evangélikus élt és él. Noha mind a városközpontban, mind a peremvárosok-

ban vannak nagyobb evangélikus tömörülések, magára Budapestre nézve mégis jellemző a mi evangélikus egyházunk oldaláról nézve, hogy nagy szórvány.

Ez a szórványosodás az utolsó másfél évtizedben, különösen pedig a legutolsó 5 évben még tovább folyt. Folyik a főváros vagy legalábbis számos területének újjáépítése. Nagyméretű szanálások vannak és lesznek Ferencvárosban, Józsefvárosban, Pesterzsébeten, Rákoskeresztúron, Rákospalotán, Újpesten, nem is szólva a budai oldalon, Óbudáról. Ezzel összefüggésben másokkal együtt az evangélikus családoknak is el kell hagyniuk eddigi lakóhelyüket és vele együtt gyülekezetüket. Pesterzsébetről azt jelenti az esperes, hogy 918 evangélikus családból eddig 622 család hagyta el a régi gyülekezetét. Ha nem is ilyen arányú más gyülekezetekben az elvándorlás, illetőleg lakóhelyváltozás, mégis általában nagyon jelentős.

Ezzel párhuzamosan történik az új lakótelepek kialakítása és más állampolgárokkal együtt az evangélikus gyülekezeti tagoknak is új városrészekben való letelepedése. Új városnegyedek alakulnak ki Pestújhelyen, Pestlőrincen, Kőbányán, Rákoskeresztúron, nem is szólva a Duna másik partjáról, Óbudáról, Kelenföldről és más területekről.

Mindezt látva, mi, evangélikusok is elsősorban örülünk annak, hogy a mi szép fővárosunk ilyen óriási méretekben újjáépül, régi és korszerűtlen házak eltűnnek, új és korszerű lakások épülnek, sok család szép és kedves otthonra találhat. Ebből az alapérzésből kell kiindulnunk és inét néznünk a mi saját egyházi problémáinkat.

Szeretném, ha a pesti lelkészeket és gyülekezeteket nem kerítené hatalmába valamilyen vészéret. Az a forradalmi kor, amelyben élünk, az az építés, amely ebben az országban folyik, magával hozza a struktúrák megváltozását, falu és város viszonyában, ezen belül magában a fővárosban is. A mi feladatunk az, hogy elhivatásunkhoz méltóan megkeressük szolgálatunk további lehetőségeit, és módját.

Először is arra szeretném felhívni a pesti lelkészek figyelmét, hogy egy gyülekezet gyülekezetmivolta nem függ csak a számoktól. Egy 200—500 lelkes gyülekezet is gyülekezet. Sőt még azt is ki merem mondani, hogy egy kisebb létszámú gyülekezet inkább tud gyülekezet lenni, mint egy több ezer lelkes. Arra kell hívni a megmaradt kisebb nyájat, hogy sopánkodás helyett legyenek az eddiginél jobban egy-családdá, tartsanak jobban össze és vállaljanak több áldozatot a gyülekezet fenntartásáért. Egyébként a Tolna-Baranyai Egyházmegye — amelynek területéről a második világháború után jelentős kitelepítés folyt — jó példa arra, hogy kisebb létszámú gyülekezetek is fenn tudnak maradni, sőt áldozatvállalásban maguk mögött tudják hagyni a nagylétszámú egyházmegyéket.

A probléma másik oldala, hogy az új lakótelepeken élő evangélikusokat hogyan építjük be az ottani evangélikus gyülekezetbe. Nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy nincs szükségünk semmiféle tolokodásra és agresszióra. Ha egy új lakótelepre került evangélikus család nem akar beépülni az evangélikus gyülekezetbe, azt nem kell és nem szabad erőltetni. Ugyanakkor, akik szívesen vállalják a gyülekezet életében való részvételt, azokat a lehetőség szerint meg kell keresni, velük a kapcsolatot fel kell venni. Ehhez természetesen hozzátartozik, hogy az elbocsátó lelkész adjon jelentést az új terület illetékes lelkészének. Itt azonban ismételen kiténik a múltbeli és jelenlegi mulasztások sora, mert, ha az elbocsátó lelkész nincs személyes kapcsolatban híveivel, azok nem fogják közölni elmenetelüket és így a lelkész alig tud tovább jelenteni.

Még egy kérdést szeretnék fölvetni a pesti lelkészek és gyülekezetek felé. Lehet-e hosszú távon tartósítani, hogy éppen a pesti, vagy ha úgy

tetszik budapesti gyülekezetek áldoznak a legkevesebbet a Gyülekezeti Segélyre. E területen az országos átlagot meg sem közelítik. Több budapesti lelkész és gyülekezet alig érez felelősséget az Üllői úti szeretetintézmény iránt, amelyben pedig régi szolgatársak, vagy azok özvegyei laknak. Nem veszik-e észre a pesti gyülekezetek, hogy ezzel bénítólag hatnak a vidéki gyülekezetekre is?! A teljes képhez természetesen hozzátartozik, hogy több pesti lelkész és gyülekezet jelentős áldozatot hoz az itt említett célra.

Mindent összevéve arra kérem a pesti lelkészeket és gyülekezeteket, hogy szedjék magukat össze. Ereessenek szílnék minden depressziót, gonyorságát, higgyenek az evangélium erejében, prédikálják és éljék azt. Legyenek a vidéki gyülekezetek példaképeivé. A diakóniai teológia élésében, az egyértelmű egyházpolitikai s politikai állásfoglalásban, az egyházvezetőség támogatásában.

Gyülekezetek összevonása

A gyülekezetek összevonása elsősorban a tolna-baranyai német evangélikusok jelentős részének kitelepítése óta folyik egyházunkban. Több kisebb gyülekezetet társítottunk és ezek a társulások túlnyomó részben jól beváltak. A társgyülekezetek összeforrtak, a lelkészek pedig megtalálták a lehetőségét annak, hogy rendszeresen ellássák a társult gyülekezeteket igehirdetésekkel, pásztori szolgálatokkal. A társulások következtében lényegében a gyengébb gyülekezetek megerősödtek nemcsak a közösségben, hanem anyagi vonatkozásban is. Jobban fenn tudnak tartani egy-egy lelkészi állást és magasabb fizetést tudnak biztosítani lelkészüknék. Mivel pedig gépkocsi a legtöbb helyen rendelkezésre áll, a lelkészeknek nem jelent leküzdhetetlen akadályt a távolság a gyülekezetek között.

A gyülekezetek társítását tovább kell folytatnunk. Jól átgondolva a helyzetet, bátran kell előrelépünk. Egy gondolatlan mindenestre valamennyi anyagyülekezetünknek és lelkészünknek meg kell barátkoznia. A jövőben ui. nem lesz olyan anyagyülekezetünk, amelyhez ne tartozna szórvány, vagy egy társult gyülekezet. Vége van annak az időnek, amelyben még voltak olyan gyülekezetek, amelyekhez egyetlen szórvány sem tartozott. Arra kérem azokat az anyagyülekezeteket, amelyekhez szórvány eddig nem tartozott, hogy jó szívvel vállalják több szórványgyülekezet hozzájuk csatolását. Több lelkészünket pedig, akik eddig csak egy-egy anyagyülekezetben szolgáltak, arra kérem, hogy vállalják el húzódkodás nélkül és felelősséggel a szórványokban való szolgálatot is.

Az összevonásokkal természetesen együtt jár, hogy több épületünk, elsősorban paróchiák feleslegessé válnak. Egyes esetekben még templomok is. Elképzelhetetlen ui., hogy 40—50 lélek fenn tudjon tartani egy-egy templomot, amely, mint például Tolna-Baranyában, a németek kitelepítése előtt esetleg 1000, vagy 2000 lélek számára épült. Egy-egy ilyen templom renoválása legkevesebb 200—300 ezer forintba kerül. Ilyen összegeket nem áldozhatunk feleslegessé vált épületeink, templomaink renoválására. E területen is bátrabban kell előrelépünk. Nagyon kérem az érintett gyülekezeteket, hogy értsék meg ezt a helyzetet, ne akadályozzák feleslegessé vált templomaik és lelkészlakásaik eladását. Nem ettől függ a kisgyülekezetek megmaradása, hanem attól, hogy hisznek-e Jézus Krisztusban és járnak-e a szeretetben egymás iránt és minden ember iránt. Az viszont magától értetődő, hogy még a legkisebb gyülekezetek számára is ilyen esetben biztosítanunk kell olyan helyiséget, ahol istentiszteleteiket tarthatják.

Végigolvasva a 8 egyházmegye esperesének az egyházmegyei közgyűlésekre készített jelentéseit, jól tűnnek elő azok a fények és árnyak, amelyek gyülekezeteinkben ragyognak, vagy éppen, amelyek a gyülekezetek életét beárnyékolják. Szó szerint mondatokat fogok idézni az esperesi jelentésekből, anélkül, hogy magukat a gyülekezeteket megnevezném. Lásuk előbb a fényeket:

„A gyermekbiblia-köri munka nagyon szépen folyik a gyülekezetben, 55—60 gyerek vesz részt benne rendszeresen.”

„Az istentiszteletek látogatottsága lényegesen emelkedett. Az istentiszteletek offertóriumja jelentősen, az előző 5 évi átlaghoz mérten négyeszeresére emelkedett.”

„A lelkész vasárnaponként 6 istentiszteleti szolgálatot végez, ezeken mintegy 500—550 gyülekezeti tag vesz részt.”

„A gyülekezeti élet felpozícióra legjellemzőbb, hogy a persely és offertórium összege 3 év alatt megdúsosodott.”

„A gyülekezet templomjáró buzgósága évi átlagban 40—50%.”

„A gyülekezet az új paróchia felépítésére 400 napi természetbeni munkával járult hozzá.”

„A gyülekezet templomának renoválására felajánlott összegnek közel a fele megmaradt.”

„Egyházmegyénkben több mint ezer gyermek részesült iskolai választásában.”

„Az egyházmegye gyülekezeteinek nagyobb része összes közegyházi járulékának egészét befizeti az év első harmadában.”

„A gyülekezet lélekszámának tízszerezését ajándékozta az új Teológiai Akadémia felépítésére.”

„A gyülekezetben az úrvacsorázók száma igen magas: 150%.”

És most néhány árnyék:

„Az anyagyülekezetben csak minden második vasárnap van istentisztelet és azokon csak 2—3 lélek vesz részt.”

„A gyülekezet tagjainak a száma 41 fő és azoknak is nagyobb része 60 éven felüli.”

„Asszonyaink megfáradtak, szeretetvendégséget tartani nem tudunk.”

„Egyházmegyénk lelkészei közül kettő kivételével mindenki 60 éven felüli.”

„Lelkészeink jelentős része megfáradt, lelkileg öregedtek meg.”

A fények és árnyak váltakozásával kapcsolatban hadd tegyek fel néhány kérdést. Tudom, hogy egy-egy gyülekezet mai élete összefügg azzal, hogy visszamenőleg 50—80 évre kik és hogyan szolgáltak a gyülekezetben. És összefügg azzal is, hogy jelenleg melyik részén él az országnak, milyen népcsoportozásba tartoznak a gyülekezeti tagok stb. De nincsenek-e összefüggésben a fények és az árnyak az igehirdetésekkel, a lelképásztori látogatásokkal, az emberi problémák jobb vagy kevésbé jó megértésével, a lelkészeknek a falu életéhez való viszonyulásával, a lelkészcsalád magatartásával, a lelkész depressziójával, vagy élő hitével? Azok a lelkészek és gyülekezetek, akikre és amelyekre árnyék nehezül, figyeljenek azokra a lelkészekre és gyülekezetekre, akiknek és amelyeknek életében több a fény és kövessék példájukat. Azzal természetesen mindenkinek számolnia kell, hogy világviszonylatban nagyon jelentős a szekularizáció előretörése és ettől a mi gyülekezeteink és gyülekezeti tagjaink sem mentesek. Ugyanakkor, az is tény, hogy az evangélium ma is tud hitet ébreszteni, gyülekezetet teremteni és fenntartani, olyan gyülekezetet, amely az új társadalmi rendben be tudja tölteni szolgálatát.

Püspöki szolgálatok a gyülekezetekben

Nagyon fontos szolgálatomnak tartom a gyülekezetek látogatását. Tudom, hogy ezzel segíthetem és erősíthetem a gyülekezetek közösségtudatát, a diakóniai szolgálatban való járását és hozzájárulhatok a gyülekezetek helyes tájékozódásához a társadalmi életben. A mögöttünk levő 4 évben, tehát 1972—1974. között összesen 72 (hetvenkét) gyülekezetben végeztem igehirdetői szolgálatot, ezenkívül még 32 (harminckét) esetben látogattam meg egy-egy gyülekezetet, vagy annak lélkészét. Ide tartozik az is, hogy ugyancsak ebben a négy évben 60 (hatvan) alkalommal prédikáltam a Budapest Deák téri templomban, ahol ezen felül még 12 más szolgálatot is végeztem. Mindig öröm volt számomra a gyülekezetekben való szolgálat. Sok szeretetet, ragaszkodást tapasztaltam és nemegyszer bátorítást kaptam a püspöki szolgálatra.

Szolgálatok külföldön

Bár a külügyi munkáról szóló jelentés az Országos Közgyűlés elé tartozik, mégis tartozom a saját egyházkerületemnek idóm és munkám elszámolásával ebben a vonatkozásban is. 1971—1974. között összesen 26 alkalommal vettem részt külföldi konferenciákon, külföldi egyházak meglátogatásán, a magyar Béketanács és a Béke-világtanács küldötteként. A 26 (huszonhat) úton megközelítőleg összesen 10 (tíz) hónapot töltöttem külföldön. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt 4 évből majdnem egy évet szolgáltam külföldön, miközben itthon el kellett végezniem a gyülekezetek látogatását, a Püspöki Iroda munkáját, különböző társadalmi szerveknél vállalt szolgálatomat. Istené legyen a dicséret minden lehetőségért és elvégzett munkáért!

Köszöntés

E helyről is tisztelettel és szeretettel köszöntöm közgyűlésünk nevében Szalantai Rezső író, az egyházkerületi presbitérium tagját. Hálásak vagyunk presbiteri szolgálatáért, különösképpen pedig az Evangélikus Életben írt cikkeiért. Isten adjon Néki még sok erőt, látást és egészséget további munkájához.

Halottaink

Kegyelttel emlékezem Egyházkerületünk több tisztségviselőjére, akik elmentek közülünk a minden élők útján. Elsősorban Darvas József volt egyházkerületi felügyelőre, Bártfay Lajos esperesre, Kökény Elekre, az egyházkerületi Számvevőszék elnökére és dr. Péterfy Gábor egyházmegyei felügyelőre. Áldott legyen emlékük!

A köszönet szava

Hálás szívvel köszönöm a gyülekezeteknek, a gyülekezeti felügyelőknek, gyülekezeti presbitereknek, lelkészeinknek, espereseinknek és egyházmegyei felügyelőknek, az egyházkerületi presbitérium tagjainak, az egyházkerületi bíróság tagjainak, a lelkészképesítő bizottság tagjainak szolgálatát és segítségét. Kiemelten is köszönöm dr. Fekete Zoltán országos felügyelő és D. dr. Ottlyk Ernő püspök úr segítő szolgálatát. Hálával fordulok Szent-Ivány Ödön egyházkerületi felügyelő felé, aki osztozott ve-

lem egyházkerületünk minden örömében és gondjában, sokszor volt velem gyülekezetekben és végzett nagyon jó szolgálatot. Hálás vagyok Friedrich Lajosné pontos, hűséges és megbízható munkájáért. Köszönöm Balogh András egyházkerületi segédlelkész csendes, de nagyon hasznos segítőmunkáját. Jólesett idős szolgatársunk, dr. Gyimesy Károly hűsége.

Végül megkülönböztetett tisztelettel köszönöm meg az Állami Egyházi Hivatal elnökének, Miklós Imrének és munkatársainak, különösen is a protestáns főosztály vezetőjének, Madai Andrásnak megértő támogatását.

Jelentésem elfogadását szeretettel kérem.

D. Káldy Zoltán

Püspöki jelentés

a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Közgyűlése elé
(1974. december 12.)

Igen tisztelt Közgyűlés!

A Magyarországi Evangélikus Egyház *nem* a következő sorrendben és ütemben épül fel: a szórványgyülekezetekből és az anyagyülekezetből felépül az egyházközség, az egyházközségekből fölépül az egyházmegye, az egyházmegyéből fölépül az egyházkerület, az egyházkerületekből felépül az országos egyház. *Fordítva van: Van egy Magyarországi Evangélikus Egyház mint egyetlen organizmus és ennek részei a gyülekezetek, amelyek egyházmegyénként is és egyházkerületekként is tömörülnek.* Ha nem az organizmus, hanem az organizáció oldaláról közelítjük meg a kérdést, akkor is abból a tényből kell kiindulnunk, hogy van magyarországi evangélikus egyház mint egyetlen szervezet és ebbe tagolódnak bele az egyházkerületek, az egyházmegyék és az egyházközségek. Az elmúlt negyedszázadnak egyik legszebb gyümölcse egyházunkban az, hogy felfedeztük a magyarországi evangélikus egyház egységét és fáradoztunk azért, hogy ez az egység nyilvánvaló is legyen a gyülekezetek, az egyházmegyék és az egyházkerületek gondolkodásában és szolgálatában. Amint mennek az évek és egymás után tartjuk az országos közgyűléseket, egyre inkább érezzük, vagy még inkább átéljük, hogy országos közgyűlések egyszerűen az országos jellegű munkákról folynak a beszámolók, hanem a szó legszorosabb értelmében valóban *országosak*, melyeken nem egyszerűen az országosjелеgű munkákról folynak a beszámolók, hanem *az itt hozott döntések, egyházunk egész életét, szolgálatát, egyházpolitikai és politikai döntéseit a gyülekezetekig, sőt a szórványgyülekezetekig mélyen meghatározzák.* Ez az egyetlen organizmus és vele együtt egyetlen organizáció, a magyarországi evangélikus egyház drága kincs, amelynek egységét a szórványokban, az anyagyülekezetekben, az egyházmegyékben és az egyházkerületekben tudatosan munkálunk kell.

Még csak fokozza ennek az egységnek a nagy értékét, hogy ennek az egyetlen magyarországi evangélikus egyháznak *egzisztenciáját, életformáját, alapállását és szolgálatát egyre egyértelműbben meghatározza a diakóniai teológia*, amely ma már nemcsak a püspökök, a professorok és az eszerek teológiája, hanem a lelkészeké, presbitereké és maguké a gyülekezeteké. Ez a diakóniai teológia tölti meg gazdag tartalommal a magyarországi evangélikus egyház szolgálatát.

Ennek a diakóniai teológiának kimunkálása két okból vált lehetővé. Az egyik az, hogy Isten megvilágosító Szentlelke segítségével jobban, mélyebben és nagyobb összefüggésekben értette meg velünk az evangéliumot és vezetett el bennünket Jézus Krisztus igazabb megismerésére. Felfedezték, hogy Jézus Krisztus személyének a legjellemzőbb vonása az irgalom. Ő a nagy Diakonos, Aki emberréletével, evangélium hirdetésével, a bűnbocsánat ajándékozásával, a beteg gyógyításával, az éhezők megelégtetésével, az emberi kapcsolatok létrehozásával és gyógyításával, a kereszthalálával és feltámadásával, lényegében egyet tett: *szolgált*. Rájöttünk arra, hogy ez a Jézus Krisztus itt és most az Ő testén, az Egyházon keresztül végzi szolgálatát és felismertük azt, hogy az egyháznak és ezen belül az egyes gyülekezeteknek a gyülekezeti tagoknak *bele kell állnia a szolgáló Jézus ritmusába mind a gyülekezetekben, mind a társadalomban, valamint az embervilágban*. Mondhatjuk azt is, hogy mindez egy nagyszerű teológiai felfedezés volt.

Ugyanakkor a diakóniai teológia kiépítésének volt és van egy ún. „nemteológiai tényezője” is. Ez a külső tényező azonban nem az, amire több nyugati egyházban gondolnak. Többen ui. azzal a gyanúval élnek a nyugati egyházakban, hogy a magyarországi evangélikus egyház lényegében kényszerhelyzetben hangsúlyozza a diakóniai teológiát, és pedig azért, mert a szocialista társadalomban nincs lehetősége, mint „belemenekülni” a diakóniai életformába, lemondva a törvény és evangélium hirdetéséről. Csakhogy éppen fordítva van a helyzet. *Éppen a szocialista társadalmi rend tette lehetővé pozitív értelemben a diakóniai teológia kimunkálását*. A kapitalista társadalmi rendben — amely osztálytársadalom — alig lehet szó a diakóniai teológia konzekvens kiépítéséről, mert társadalmi osztályokra való tagolódása — minden ellenkező állítás ellenére is — *megmarad az egyházon belül is*. Így volt ez Magyarországon is a két világháború között. *Hiába volt a munkás és a tőkés ugyanannak az egyháznak a tagja, az egyik mégis kizsákmányolt volt, a másik pedig kizsákmányoló és végső sorban a közös hit ellenére sem vállalhatott a munkás igazi szolidaritást a munkaadóval és fordítva*. Ebben a képletben, — tehát az osztálytársadalomban — a szó igazi értelmében vett diakóniáról végeredményben nem lehetett szó, legföljebb arról, *hogy a felül levő osztály, vagy annak egy tagja, az egyházon belül jótékony-ságot gyakorolt az alul levő társadalmi osztály vagy néhány tagjával szemben*. Ez azonban nem diakónia, nem diakóniai struktúra, hanem csak karitás.

A mi társadalmunkban a termelő eszközök a nép kezébe kerültek és ennek nyomán elindultunk az osztály nélküli társadalom felé. Megszűnt a kizsákmányolás. Az osztályérdekek különbözősége egyre kisebb lesz, illetőleg meg is szűnik. *Már nemcsak a társadalomban, hanem az egyházon belül is megszűnt a munkás és tőkés viszonylata és ma már nincs akadálya annak, hogy valódi szolidaritás jöjjön létre a társadalom különböző rétegeiből összetevődő gyülekezeti tagok között*. Lehet, hogy valaki erre azt mondja, hogy „Jézus Krisztusban” amúgy sincs „kizsákmányolt és kizsákmányoló”, én azonban azt állítom, hogy sajnálatos módon a kapitalista társadalomban az egyházon belül is változatlanul fennáll ez az osztálykülönbözőség. Ez szűnt meg a mi társadalmunkban és ez segítette kiépíteni a diakóniai teológiát.

A gyülekezetek diakóniai struktúrája ui. számunkra ma azt jelenti, *hogy a gyülekezetben nem karitás van, hanem diakónia*. A gyülekezet a diakónia egzisztenciájában él. Mindenki szolgál mindenkinek. *Mindenki szolgálatra kötelezett, az is, aki a diakóniát végzi és az is, akire a diakó-*

nia irányul. Nem is egy réteg vagy csapat végzi a diakónia szolgálatát — amelybe beletartozik nemcsak a szorosan vett szeretetszolgálat, hanem az ígéhirdetés is —, hanem az az egész gyülekezet ügye és annak minden terhét és minden örömét az egész gyülekezet hordja.

A társadalomban is és a politikai életben is úgy jelenik meg az egyház, azon belül a gyülekezet és az egyes gyülekezeti tagok, mint akik nemcsak maguknak szolgálnak, hanem az egész társadalomnak és az egész embervilágnak, amikor segítik a társadalom fejlődését, a társadalmi igazságosság megvalósulását, a nép boldogulását, a béke világának felépítését világviszonylatban is. A diakóniai teológia segítette a magyarországi evangélikus egyházat, hogy felismerje helyét és szolgálatát a szocialista társadalomban, bátran vállalja azokat a feladatokat, melyek népünk életkörülményeinek javítását, békés életének biztosítását voltak és vannak hivatva előmozdítani. Ugyancsak a diakóniai teológia adott indítást arra, hogy társadalmunkon belül összefogjunk a nem-hívó emberekkel a közös haza boldogulásáért.

Mіндеzt tudatosan nem egy Lelkeszi Munkaközösségben és nem is csupán egy gyenesdiási lelkészkonferencián akartam elmondani, hanem a magyarországi evangélikus egyház közgyűlésén, hogy így is súlyt adjak a diakóniai teológiának és innét is felhívjak mindenkit egyházunkban arra, hogy a diakóniai teológia alapján segítse egyházunkat még nagyobb belső egységre, valamint egyértelműen végzett társadalmi és egyházpolitikai szolgálatra.

A nagyvilág — a diakóniai teológiai alapállásából

A diakóniai teológia megajándékoz bennünket egy szemlélettel, egy látással, amellyel körülnézünk a nagyvilágban. Ennek alapján értékeljük és tesszük helyükre a különböző eseményeket és jelenségeket. Erre azt is lehetne mondani, hogy untig elég volna, ha egyszerűen „józan eszünk” alapján értékelnénk az eseményeket, mégis azt kell mondanunk, hogy nekünk, magyar evangélikus embereknek, hívó embereknek a józan eszét is befolyásolja és irányítja a diakóniai teológia, amely az evangélium közepéből sarjad ki. Mi Jézus Krisztusban való hitben nézünk körül a nagyvilágban.

Szívből örülünk annak, hogy a nemzetközi egyhülés korunk alapvető irányzatává vált. Egyre jobban úgy látjuk, hogy valóban alapvető jellege van az egyhülésnek, az nem véletlen, nem is esetleges és alig fordítható már vissza. Minden jel azt mutatja, hogy a hidegháború korszakát még akkor is fölváltotta az enyhülés korszaka, ha még mindig vannak — sokszor nagyon jelentős — ellenzői az enyhülési folyamatnak. Ez az enyhülés elsősorban politikai jellegű és Kelet—Nyugat viszonyában indult el. A hidegháborús korszakban kiéleződött a viszony a két különböző társadalmi rendszerben élő országok és népek között, nőtt a népek közötti szakadék és volt idő, amikor valóban a háborús szakadék szélén állt a világ. Sajnos a hidegháború szításától az egyházak sem voltak mentesek és a kapitalista országokban élő egyházak nemegyszer eszközeivé lettek a szocialista országok ellen folyó hidegháborús hadjáratoknak. Ebben a hidegháborús korszakban nemcsak a népek távolodtak el egymástól és kerültek sokszor nagyon élesen szembe egymással, hanem az egyházak is, köztük a kapitalista és a szocialista országokban élő egyházak is.

A politikai életben előbb a két társadalmi rendszer békés egymás mellett élése, ma pedig már ezen túlmenően a gazdasági, kereskedelmi és kulturális területen való együttműködése vált szükségessé és elfogadottá.

Mi, egyházi emberek is szívből örülhetünk annak, hogy a társadalmi rendszerek kétségtelenül fennálló különbözősége ellenére az emberiség nagy családjának tagjai, népek és országok együtt tudnak működni az egész embervilág problémáinak közös megoldásáért és boldogulásáért. Ennek az együttműködésnek bizonyos területeken való segítségével megvan a szerepe és szolgálata az egyházaknak is, köztük a mi magyarországi evangélikus egyházunknak is. Segíthetjük a bizalmi légkör megerősítését, fáradozhatunk társadalmi rendünkről és benne egyházunk helyzetéről adott helyes információk révén a rosszul tájékozottság felszámolásában a kapitalista országok területén élő egyházakban.

Szinte a legutolsó napok eseménye az, hogy a jelek szerint a politikai enyhülést követni fogja a katonai enyhülés, *a fegyverkezési verseny korlátozása is*. Erre utal a napokban lefolyt vlagyivosztoki tárgyalás, ahol megállapodás történt a stratégiai fegyverrendszerek fokozatos leépítésében. Mondjuk ki bátran, jelentős megállapodás történt immár a leszerelés irányában. Az elmúlt években sokszor mondtuk ki ezt a szót: „leszerelés.” Sürgették világi és egyházi konferenciákon. Úgy tűnik, hogy most talán fordulat történt, talán nem megyünk tovább a fegyverkezési versenyben, amely annyi pénzt és energiát emésztett fel, hanem elindul a világ a leszerelés útján. Millió és milliárd dollárokat szabadíthat így fel az emberiség a demográfiai robbanás következtében olyan rohamosan növekvő embertömegek kenyérrel való ellátására, jobb életkörülmények megteremtésére, otthonok, iskolák, kórházak, kutatóintézetek építésére, a világ élelmezési tartalékainak növelésére és a tudományos-technikai forradalom által teremtett lehetőségek kihasználására.

A nemzetközi enyhülés új lendületet adott *a békemunkának*. Azok a jóakarató emberek, akik számos egyházi emberrel együtt az elmúlt negyedszázadban sokszor szinte reménytelen helyzetben végezték a békemunkát, most munkájuk konkrét eredményeit látva, még az eddigien is nagyobb erőfeszítéseket tesznek a béke világának felépítéséért. Nem vitás, hogy a béke világának megteremtéséért eddig a szocialista országok tettek a legtöbbet, élükön a Szovjetunióval. Most már nem olyan békéről van szó, amely a megfélemlítésen, hanem, amely a *népek együttműködésén épül fel*. Egyik legszebb szolgálata az egyháznak, hogy segítse a béke világának felépítését. Magyarországi Evangélikus Egyházunknak nem kell szégyenkeznie azért, amit ezen a területen végzett. Akkor beálltunk már ebbe a munkába, amikor ezért a nyugati országokban még kritizáltak bennünket, sőt sokszor diszkrimináltak. Jó elmondanunk, hogy megbecsült helyünk van a 25 éves nemzetközi békemozgalomban és a magyar békemozgalomban egyaránt. Ezt a munkát lankadatlanul kell folytatnunk meleg szívvel, saját eszközeink felhasználásával és szívós erőfeszítéssel.

Diakóniai teológiánk alapján örülünk annak, hogy *az európai bizton-sági és együttműködési konferencián folyik a munka Európa béké-jéért, biztonságáért és az európai népek együttműködéséért*. Nagyon reméljük, hogy a tárgyalások második szakasza most már rövid időn belül befejeződik és sör kerülhet a zárószakaszra. Nekünk, egyházi embereknek sem mindegy, hogy mi van Európában, nemcsak azért, mert számos evangélikus egyház van ezen a területen, hanem egyszerűen azért, mert ezen a nagy történelmi és kulturális múlttal rendelkező kontinensen emberek élnek, *felebarátaink*, akik nagyon sokat szenvedtek a legutolsó két világháborúban is.

Fáj nekünk, hogy még vannak olyan pontjai a világnak, *ahova még nem jutott el az enyhülés folyamata, hanem változatlanul feszültségek vannak*. Közel-Keleten még mindig nem kapták vissza az arabok Izrael

által jogtalanul elfoglalva tartott területeiket és a palesztin nép még mindig nem élheti önálló nemzeti létét, és nem kaphatta vissza elveszett otthonait. Indokínában még mindig akadályozzák a párizsi megállapodás végrehajtását. Chilében még mindig dühöng a fasiszta terror. Cypruson még mindig idegen katonaság van. A békére vágyó emberiségnek valóban van még tennivalója, a béke világának felépítéséért. Ezekből a tennivalókból ne maradjanak el az egyházak sem.

A mi társadalmunk — a diakóniai teológia alapállásából.

Ezekben a hetekben és hónapokban ünnepeljük hazánk felszabadulásának 30. évfordulóját. Néhány nap múlva december 26-án, karácsony másnapján majd gondolunk arra, hogy 30 évvel ezelőtt a felszabadító szovjet hadsereg körülkerítette Budapestet és így gyűrűbe fogta a fasiszta hadsereget. Aztán február 13-án szabaddá lett fővárosunk, majd pár hét múlva, április 4-én az egész ország. Felszabadulásunk évfordulójáról magyarországi evangélikus egyházunk a jövő év tavaszán külön alkalommal ünnepélyesen fog megemlékezni.

A felszabadulással lehetővé vált egy új társadalmi rendnek, a *szocialista társadalmi rendnek elindítása és felépítése*. Az elmúlt 30 esztendőben sok nehézséget, visszahúzó erőt és akadályozó tényezőt legyőzve népünk nagyszerű sikereket ért el az építésben. A diakóniai teológia alapállásából kiindulva, nem lehet vitás számunkra, hogy az a társadalmi rend a jobb, amely jobban segít az embereken, éspedig, nemcsak egy vékony rétegen, hanem a *néptömegeken*. Az a társadalmi rend a jobb, amely jobban megvalósítja a társadalmi igazságosságot, egyenlőbben osztja el a kenyeret, amely határozottabban ledönti a társadalmi osztályokat elválasztó falakat és amely jobban részesíti az egész népet anyagi és szellemi javakban. *Ez a mi társadalmi rendünk*. Ezért nemcsak vállaljuk azt, hanem segítjük is, hogy annak minősége egyre jobban növekedjék, benne az emberért folyó munka egyre gyümölcsözőbbé legyen és a gazdasági tényezők mellett az erkölcsi tényezők is egyre inkább érvényesüljenek. Ezt a támogatást akkor is megadjuk, ha tudjuk, hogy ez a társadalmi rend egy materialista ideológia alapján épült és nem keresztyén bázison. Mi, evangélikus emberek a *magunk egyházi bázisán állva* és abból kiindulva segítjük népünk fejlődését, társadalmunk haladását. *Hisszük, hogy van helyünk ebben a társadalomban és úgy tudjuk elvégezni szolgálatunkat, hogy nem kell semmit feladnunk hitünk tartalmából.*

A Magyar Szocialista Munkáspárt a napokban hozta nyilvánosságra a kongresszusi irányelveket. Mivel ezeknek az irányelveknek az érvényesítése nemcsak a társadalom egy rétegére, hanem egész társadalmunkra, *egész népünkre tartozik* és meghatározza a szocialista építés munkáját a következő négy évben, úgy gondolom, e helyen nekünk is visszhangot kell adnunk azokra. Mi is örülünk annak, és tapasztaljuk a valóságát, hogy az elmúlt négy évben a Magyar Népköztársaság előrehaladt a szocializmus útján. Tény, hogy a szocialista építés sikeresen folyik. Jelentős eredményeket hoztak a gazdasági életben azok az erőfeszítések, amelyek arra irányultak, hogy hazánk a gazdaságilag közepesen fejlett országok sorából a fejlett országok közé emelkedjék. Emelkedett népünk életszínvonala. Népünk jobban táplálkozik, kulturáltabban él. Növekedett a családi pótlék, a gyermekgondozási segély. Ugyancsak emelkedett népünk műveltségi színvonala. Erősödött a társadalmi egység, mert egyre kevesebbek az érdekellentétek a különböző társadalmi rétegek között. A korábbinál sokkal jobb eredményeket érnek el a termelőszövetkezetek. Nőtt

az ipari termelés mennyiségben és minőségben egyaránt. Népünk a lakásépítési tervet túlteljesítette. Nagy eredmények születtek a közlekedés, az útépités, a metroépítés területén. Mindez azt jelenti, hogy sikeresen folyik a IV. ötéves terv teljesítése. Ha mi, evangélikus emberek mindezt a diakónia oldaláról nézzük, csak lelkesen beszélhetünk arról, hogy hazánkban ilyen méretekben és minőségben folyik az emberről, a családról, az egész társadalomról való gondoskodás. *Másokkal együtt az evangélikus gyülekezeti tagoknak a munkája is benne van ezekben az eredményekben.* Akik nem kívülről nézték ezt az építést, hanem társadalmunkkal való azonosulásban, építők voltak ők maguk is.

A kongresszusi irányelvek előremutatnak a következő négy évre. Eből a szempontból a legdöntőbb, hogy *politikai irányváltás nélkül* a szocialista társadalom továbbépítésére kapunk iránymutatást. Szívesen vesszük mi is, hogy a politikai irányvonal megmarad. És szó van annak megvédéséről mindenféle fellazítás és bármilyen irányú torzítással szemben.

Mivel a *munkásosztály vezetéséről* a mögöttünk levő években is jó tapasztalatunk van, magunk részéről is támogatjuk a munkásosztály vezető szerepének megerősítését, mivel tudjuk, hogy a munkásosztály nemcsak a maga, hanem az egész magyar nép érdekeit akarja szolgálni, hiszen célja a nép szolgálata. E tekintetben különösen is összecseng a mi felfogásunk a munkásosztály felfogásával, nevezetesen abban, hogy a *népet kell szolgálnunk.*

Szívből örülünk mindannak, amit a kongresszusi irányelvek a *gazdasági élet erősítésére*, a kulturális élet felvirágoztatására, az ipari termelés fokozására irányoz elő. Hangsúly esik a munka termelékenységének növelésére, az önköltségek csökkentésére, a minőség javítására. Tudjuk, hogy a gazdasági tényezők és a technikai ellátottság mellett jelentős szerepet játszik ebben a vonatkozásban az *etikai kérdés is.* Így is mondhatnám, *mindez emberkérdés is.* Olyan emberekre van szükség, akik erkölcsileg is elkötelezettek tudják magukat arra, hogy becsületesen és hűségesen végezzék munkájukat, ne csupán a keresetük növekedéséért, hanem azért, hogy szolgáljanak vele az egész társadalomnak. Tudjuk, hogy sok ilyen munkás dolgozik a gyárakban, a termelőszövetkezetekben, a bányákban, hivatalokban, iskolákban. *Ezzel együtt vannak problémák is.* Abban a tudatban élünk mi, egyházi emberek, hogy ebben a vonatkozásban mi is jelentős segítséget tudunk adni gyülekezeti tagjainkon keresztül egész társadalmunknak. *Szociáletikánk érvényesítését feladatunknak tekintjük.*

Örülünk, hogy a kongresszusi irányelvek között szerepel a *lakásépítés fokozása*, a legalacsonyabb keresetek növelése, a nyugdíjak egységsítése, a szociális ellátás javítása, óvodák, bölcsődék és iskolák férőhelyeinek növelése. Mindezek olyan célkitűzések, amelyeket a mi munkánkkal is támogatni akarunk.

Különösen is hálásak vagyunk azért, hogy a *kongresszusi irányelvek felhívják az egész társadalmat a család intézményének védelmére és erősítésére*, az édesanyák megbecsülésére és általában kiemeli a család szerepének jelentőségét a szocialista társadalomban. Előirányozza a több gyermekes családok támogatását a lakások elosztásánál is. Ezen a ponton megint összecsengnek a kongresszusi irányelvek egyházunk álláspontjával, a család nagyraértékelésében és védelmében, az édesanyák megbecsülésében és segítésében.

Ugyancsak egyetértünk a kongresszusi irányelvekkel a *hazafiasnépfront-mozgalom értékelésében.* Lelkészeink, felügyelőink, presbitereink és gyülekezeti tagjaink már eddig is jelentősen vették ki részüket a Ha-

zafias Népfront munkájából városokban és községekben egyaránt. Közel 80 lelkészünk tagja a Hazafias Népfront vezetőségének szerte az országban. Többen kaptak elismerést és kitüntetést is. A jövőben is ki akarjuk venni részünket a Hazafias Népfront munkájából és rajta keresztül is segíteni akarjuk falvaink és városaink fejlődését, a nemzeti egység erősítését, a közügyekben való felelősségvállalást.

Egyházunk és államunk viszonya

Bár az elmondottakban már több ponton érintettem egyházunk és államunk viszonyát társadalmi vetületében, arról még külön is kell szólnunk. Nem megszokásból és nem is kötelességszerűen, hanem jó meggyőződéssel mondhatom, hogy *egyházunk és államunk viszonya jó, azt az őszinteség, a kölcsönös megértés és több területen az együttműködés jellemzi.* A munka során adódó kérdéseket nyugodt légkörű beszélgetésekben tárgyaljuk meg. Különösen is hálásak vagyunk a Népköztársaság kormányának és az Állami Egyházügyi Hivatalnak, hogy az elmúlt években is *változatlan összegben folyósította az államsegélyt*, noha annak folyósítása az Egyezmény szerint 1968. december 31-vel lejárt volna. Hálásak vagyunk az államnak azért, hogy az *állami iskolákban fakultatív alapon vallástanítást végezhetünk, nyomdát biztosít egyházi kiadványaink előállítására, valutafedezetet nyújt hivatalos egyházi vonatkozású útjaink fedezésére* (amelyeket egyébként maga az egyház fizet). Köszönjük, hogy a *Magyar Rádióban* havonta istentiszteletet tarthatunk. Külön is szeretném kifejezni köszönetünket egész egyházunk nevében államunknak azért, hogy az *új Teológiai Akadémia és Teológus Otthon építésére engedélyt adott és biztosította az építési kapacitást.* Így vált lehetővé, hogy az új Akadémia viszonylag rövid időn belül megépülhetett. Köszönjük Budapest főváros vezetőségének, hogy a metroépítés miatt veszélybe került *műemlék Deák téri templomunkat nagyon átgondolt véddöntéskedésekkel megóvták a romlástól.* Köszönjük, hogy a *Műemléki Felügyelőség* több műemlék és műemlékjellegű templomunk renoválásához nemcsak szakvéleményt, hanem anyagi fedezetet is adott. Annak is örülök, hogy az a jó kapcsolat, amely egyházunk és államunk viszonyát a legfelső fokon, továbbá a fővárosban jellemzi, ugyancsak fennáll a *megyei tanácsok összefüggésében is.* Több megyei tanács elnöke fogadta a püspököket megbeszélésre.

Ünnepélyesen, egész egyházunk nevében megköszönöm a *Magyar Népköztársaság kormányának azt a döntését, mely szerint egyházunk vezetőségének kérésére úgy döntött, hogy az államsegélyt változatlan összegben folyósítja egyházunknak 1979. december 31-ig.* Kormányunknak ez a döntése nagy segítség számunkra, újabb bizonyítéka a fennálló jó viszonyoknak. Különösen is nagy segítség ez kis gyülekezetekben szolgáló lelkészeink és lelkészcsaládjaink számára, de az országos egyháznak is.

Az egyházak nemzetközi szolgálata — a diakóniai teológia alapállásából

Köztudomású, hogy Magyarországi Evangélikus Egyházunk tagja megalapításuk óta az Egyházak Világtanácsának, a Lutheránus Világszövetségnek, az Európai Egyházak Konferenciájának és a Keresztyén Békekonferenciának. Mindegyik egyházi világszervezetben szolgálatot végzünk. A világszervezetekben folyó munkánk mellett számos egyházzal tartunk fenn kapcsolatot szinte mind az öt világrészben. E helyen szeretnék néhány tendenciát ismertetni és elemezni, amely az EVT, az LVSZ és az

EEK keretén belül érvényesül. Még másfél évtizeddel ezelőtt, sőt később is, mindhárom egyházi világszervezetben jelentős konzervatív csoportok voltak, amelyek nemcsak nem tartották feladatuknak a Kelet-Nyugat közötti kapcsolatok pozitív irányban való befolyásolását, hanem több esetben kifejezetten hidegháborús akciókat kezdeményeztek a szocialista országok és a szocialista országokban élő egyházak ellen. Még olyanok is voltak, akik kétségbe vonták egyházunk egyházvoltát. Tetten ezt azért, mert azt látták, hogy egyházunk az új szocialista társadalmi rendben nem az ellenállás útját választotta, hanem kereste a szolgálat útját és fáradozott az állammal való korrekt viszony kiépítésére.

Az elmúlt másfél évtizedben egyházunk püspökei, professzorai, számos lelkes és külföldi konferenciákon részt vevő delegátusok szolgálata révén, valamint külföldi egyházi személyek hazánkban tett látogatása nyomán egyre többen ismerték fel, hogy egyházunk a Szentíráshoz és Hitvallási Iratainkhoz kötötten végzi szolgálatát az új magyar világban. Ennek nyomán sokakban megváltozott a korábbi negatív vélemény és ma már a legtöbb Nyugaton élő egyház képviselői is értékelik és megbecsülik azt a munkát, amit egyházunk ma végez.

Az is tény, hogy a világpolitikai kérdésekkel kapcsolatban a különböző egyházi világszervezetekben számos olyan döntés született korábban, amely egyáltalában nem segítette a kérdések megoldását, sőt több esetben azt nehezítette. Abban az időben egyházunk küldötteinek más protestáns magyar delegátusokkal együtt sok meg nem értést, sőt diszkriminációt kellett elszenvedniük.

Közben megváltoztak a világon a politikai és gazdasági erőviszonyok, amelyek az egyházi emberek gondolkodását is befolyásolták. Ezzel párhuzamosan többekben a teológiai gondolkodás is megváltozott, progresszívabbá vált.

Örömmel tudok számot adni arról, hogy mind az EVT-ben, mind az LVSZ-ben, valamint az EEK-ban egyre jobban megerősödik az egész emberiség sorskérdései iránt való érdeklődés, az egyházak felelősségének a tudata és a segíteni akarás készsége. Ez különösen is tapasztalható a békéért, a faji megkülönböztetés eltörléséért, az éhség, a járványok legyőzéséért, az otthontalanok otthonhoz jutásáért folyó munkában. Az is kétségtelen, hogy különböző humanitárius célokért az egyházi világszervezetek óriási anyagi áldozatokat hoznak, segélyprogramokat bonyolítanak le és embereket mozgósítanak a jó megoldások eléréséért. Mindez nagyon tiszteletreméltó.

A problémát az jelenti, hogy az egyházi világszervezetek nagyobb része a szegények—gazdagok kategóriájában látja a világot, vagyis Észak és Dél ellentétében és közben nem veszi észre, hogy igazságtalanságot követ el az északi rész olyan országai ellen, amelyek nem gyarmatosítás, vagy más ehhez hasonló úton lettek gazdagokká, hanem úgy fordult a sorsuk jobbra, hogy megváltoztatták — éspedig forradalmi úton — a korábban fennálló társadalmi rendszerüket. Ezek az országok a szocialista országok.

A másik problémát az jelenti, hogy az egyházi világszervezetekben nem látják elég világosan hogy sok nép fennálló nagy problémáit nem lehet kizárólag segélyprogramokkal megoldani, hanem az igazságtalan társadalmi struktúrákat kellene megváltoztatni. Ha ez nem történik meg, a segélyek felhasználása után ezeknek az országoknak újabb és újabb segélyekre van szüksége. Ezt pedig a végtelenségig nem lehet eszközölni. Ezért kellene az egyházi világszervezeteknek a társadalmi és gazdasági struktúrák gyökeres megváltoztatása mellett kiállnia ott, ahol ezek a struktúrák igazságtalanok.

A mi egyházunk képviselői ilyen irányban teszik meg javasolataikat és észrevételeiket a különböző világgyűléseken és bizottsági üléseken. Végeredményben, abban az irányban szeretnénk segíteni az egyházi világszervezeteket, hogy minél teljesebben váljanak azok a diakónia alapállásában munkálkodó szervezetekké.

Azt reméljük, hogy az egyházi világszervezetekben továbbra is erősödni fog a világért és az egész emberért való felelősség és így töltik be feladatukat.

Diakóniánk alapállásából viszont igen nagyra kell értékelnünk a *Keresztyén Békekonferencia munkáját*, amely valóban konkrétan közelíti meg az emberiség sorskérdéseit, és egyértelmű feleleteket ad a felvetődő kérdésekre és vele együtt sokakat igyekszik konkrét szolgálatra indítani világunk nagy kérdéseinek megoldására. A mi magyarországi evangélikus egyházunk szívesen adja erejét ahhoz, hogy a Keresztyén Békekonferencia szolgálata minél erőteljesebb, minél eredményesebb legyen és minél többen kapcsolódjanak bele munkájába világviszonylatban is.

E helyen kell megemlítenem, hogy *dr. Nagy Gyula* teológiai professzor előbb a Lutheránus Világszövetség Tanulmányi Osztályán szolgált több mint három esztendőig Genfben, 1975. tavaszától pedig az Európai Egyházak Konferenciájának teológiai igazgatójaként fog további 3 évig Genfben dolgozni. *Ifj. Görög Tibor* lelkész pedig a Keresztyén Békekonferencia prágai központjában végez szolgálatot már a második évben. Egyházunk számára megbecsülést jelent, hogy szolgálatukat igénylik az egyházi világszervezetek. Bizonyára gyümölcsötetni fogják tapasztalataikat majd hazai egyházunkban is.

Sajnos az *egyházak kisebb-nagyobb csoportjai Nyugaton még mindig próbálkoznak a hidegháború felújításával* is. Különböző egyházi világszervezetek konferenciáján igyekeznek a szocialista országok és azok egyházi ellen támadást intézni, vagy sajtókiadványokban a valóság-nak meg nem felelő tényeket közreadni. Meggyőződésünk szerint az ilyen akciók lényegében ma már alig tudják befolyásolni az egyházak egymásközi érintkezését. Ugyanakkor szükséges népünk és egyházunk életével kapcsolatban a valóságot megmutatni.

Ökumenizmus — a felekezeti közti helyzet hazánkban

Sokan a világon a mi korunkat az ökumenizmus korszakának is szokták mondani. Kétségtelen sok minden történt, ami segítette a keresztyén felekezeteket abban, hogy egymás álláspontját jobban megértsék, közeledjenek egymáshoz és több kérdésben együttműködjanak a mai emberiség sorskérdéseinek megoldásra segítésében. Nagy eredmény, hogy az Egyházak Világtanácsában a Rómán kívüli keresztyénség túlnyomó része már együttműködik és fáradoznak azért, hogy még közelebb kerüljenek egymáshoz. *Nem lehet jelentéktelennek mondani azt a közeledést sem, ami a protestáns, illetőleg az ortodox egyházak és a római katolikus egyház között történt.* A római katolikus egyháznak az Egyházak Világtanácsához való közeledésében azonban a legutolsó két évben megállás, vagy éppen visszafordulás történt. A római katolikus egyház ui. — egyesek nagy várakozása ellenére — nem lépett be az Egyházak Világtanácsa tagjai sorába és a jelek szerint erről még hosszabb távon is alig lehet szó. Közben megjelent a *Hittani Kongregáció Nyilatkozata, a Mysterium Ecclesiae*, melyből egyértelműen kitént, hogy a római katolikus egyház magát vallja Jézus Krisztus egyet-

len egyházának. Ezt így is mondhatjuk, hogy „*az una sancta ecclesia*” kifejezéshez a római katolikus egyház mindig hozzágondolja a „*romana*” kifejezést is. Vagyis így „*Jézus Krisztus egyetlen szent római egyháza.*” Ebből nyilvánvalóan következik az, hogy a *római katolikus egyház az egyház egységének megvalósítására lényegében egyetlen utat ismer csak, és pedig azt, hogy minden más keresztyén egyház térjen be a római katolikus egyházba. Magától értetődően a protestantizmus erre az útra nem kíván rálépni sem ma, sem a jövőben.*

Hazai vonatkozásban különösen a *vegyesházassággal* kapcsolatban hozott magyar római katolikus püspöki konferenciái döntés és utasítás mervitette meg egyházunk és a római katolikus egyház közötti viszonyt. A vegyesházasságokkal kapcsolatos pápai enciklika jóval meszszebb ment el a protestáns állásponthoz való közeledésben, mint a magyar római katolikus püspöki kar rendelete. A rendelet ugyanis változtatlanul követeli a vegyes házasságokból született valamennyi gyermek római katolikus hitben való nevelését. Egyházunk püspökei a vegyesházassággal kapcsolatban 1974. közepén *püspöki körlevelet* adtak ki, melyben intézkedést tettek egyházunk felfogásának és álláspontjának érvényesítésére. A jelek szerint a római katolikus egyházzal dogmatikai alapon nem tudunk együttműködni, viszont örülünk annak, hogy *népünk előhaladásáért, az emberiség békéjéért összefoghatunk és együttmunkálkodhatunk.*

A hazai *református egyházzal való* kapcsolatunk a szó igazi értelmében testvéri. Összeölel bennünket nemcsak a reformáció közös alapja, a közös múlt sok szenvedése, hanem szolgálatunknak a jelenben folyó közös értelmezése. A szolgáló Krisztus nyomában akar mind a két egyház járni, egymásnak is segítve és társadalmunk fejlődését együttműködve. 1973-ban volt a Nagygeresdi Egyezmény 140. jubileuma. Munka torlódások miatt ezt az évfordulót nem tudtuk közösen megünnepelni. De talán lesz még olyan alkalmunk, amikor ezt megtehetjük. Örülünk annak, hogy az Európában élő református és evangélikus egyházak túlnyomó része már csatlakozott a *Leuenbergi Konkordiához*, amely segíti európai szinten megvalósítani az oltár- és szószékközösséget, a lelkeszek felavatásának, illetőleg ordinációjának kölcsönös elismerését és a szolgálatokban való közös részvételt. Reméljük, ebből sok áldás származik Európában is a két egyházra.

A *Szabadegyházak Tanácsához* és tagegyházaihoz a viszonyunk jó, még noha gyülekezeti szinten vannak problémák. Az elmúlt években több területen történt közeledés. Voltak kölcsönös meghívások szolgálatvégzésre. Egyházi lapjaink ugyancsak kölcsönösen hírt adtak egyházainkban folyó munkáról. A Magyar Ortodox egyházhoz meleg kapcsolatok fűznek bennünket.

Új Teológiai Akadémia és Teológus Otthon

Az elmúlt 30 esztendő egyik legnagyobb eseménye volt az Új Teológiai Akadémia és Teológus Otthon felépítése. *Egyesek megítélése szerint ez olyan nagy esemény, hogyha egy nemzedék nem tett volna mást, mint ezt az új Akadémiát és Teológus Otthont felépíteni, elegendő munkát végzett volna el és megbecsült helye volna az egyháztörténelemben.* A mi nemzedékünk ennél többet tett, hiszen egy teljesen új történelmi helyzetben megkereste és megtalálta a maga helyét és szolgálatát a szocialista társadalomban és *kimunkálta azt a diakóniai teológiát*, amelynek alapján végezhetjük szolgálatunkat. De még ezen túl is

sokat tettünk Isten kegyelméből. Neki legyen mindenért dicséret és dicsőség.

Az új Teológia felépítése azonban *kötelezi egyházunkat, az egyház vezetőséget és a teológiai tanárokat arra, hogy újra végiggondolják lelkészképzésünk ügyét, a fiatal lelkészek nevelését és szolgálatuk jobb beilleszkedését a Magyarországi Evangélikus egyház szolgálatába.* Célunk az, hogy olyan ifjú nemzedék kerüljön ki a Teológiai Akadémiáról, amely jól érti egyházunk szolgálatát a szocialista társadalomban, belső meggyőződéssel vállalja azt és bátran megy azon az úton, amelyet ki-munkáltunk a diakóniai teológia alapján. Ehhez pedig az szükséges, hogy valamennyi teológiai hallgató szívós és rendszeres tanulmányi munkát folytasson, idejüket maximálisan használják fel a tanulásra, önképzésre, de ugyanakkor legyen egyenként és összességükben olyan nevelésben részükhöz, amelynek nyomán hivatástudatukban, jellemükben, magatartásukban pozitív irányban erősödnek meg. Magam úgy látom, hogy a diakóniai teológiát az eddiginél intenzívebben kell tanítani valamennyi tantárgyon belül. Ugyanakkor meg kell vizsgálni, hogy az eddigi tananyagból nem hagyhatók-e el bizonyos részek, hogy *így a hallgatók több időt nyerjenek a mai teológiai és társadalmi kérdések jobb megértésére és azokban való elmélyülésre.* Az egyházvezetőségnek és a teológiai tanári karnak a közeljövőben egyik legfontosabb feladata lesz ennek megvizsgálása s a megfelelő intézkedések megtétele.

Ami pedig a *fiatal segédlelkészek szolgálatát illeti*, több közülük felkészülten, hivatástudattal és boldogan szolgál. *Van egy réteg, amely nem akar szórványszolgálatot vagy egyáltalán, falusi gyülekezetben való szolgálatot vállalni.* Az a javaslatom, hogy a jövőben csak olyan hallgatókat vegyen fel az Akadémia, akik felvételük előtt frásban kötelezik magukat, hogy a magyarországi evangélikus egyházban bárhol vállalnak szolgálatot tanulmányaik bevégezése után. Ebben az irányban is megtesszük a megfelelő intézkedéseket.

Az Országos Egyház munkaterületei

Az Országos Egyház különböző *munkaterületeiről* részletes jelentések hangzanak majd el. Jelentésemben csupán néhány mondattal jellemzem az országos jellegű munkánkat. A *Lelkészi Munkaközösség* munkája változatlanul jó úton és jó ütemben folyik. Az elmúlt 3 esztendőben mind a 16 egyházmegyei Lelkészi Munkaközösség feldolgozta az országos vezetőség által kijelölt mintegy 20 témát. Ezeket kívül még sok más is. A lelkeszi fraterinitás is erősödött. A *Sajtóosztály* munkája gyümölcsözően folyt, nemcsak a lapok kiadásával, hanem új könyvek kiadásával is. A sok között különösen is nagy örömünk a Szórványhittan-könyv megjelentetése. *Nyugdíjosztályunk* a terveknek megfelelően 1972. január 1-től a magasabb nyugdíjat folyósítja lelkészeinknek. Többszöri nyugdíjemelések miatt elkerülhetetlenné válik a nyugdíjosztályi járulék felemelése 1976-tól kezdve. A *Diakóniai Osztály* átgondoltan irányítja szeretetintézményeink szolgálatát. Jelentős lépések történtek szeretetintézményeink anyagi természetű megerősítésében. Több otthonunkat modernizáltuk, az ide vonatkozó Szabályrendelet alapján általánosságban jól működnek szeretetotthonaink. További modernizálásra és a gyülekezetek részéről további áldozatvállalásra van szükség. A *Gyülekezeti Segély* igen jó munkát végzett. A diakóniai teológia megvalósulása konkretizálódik munkájában. Az adakozás évről évre nagyobb és így a korábbihoz képest több segélyt tud biztosítani. Kapcsolata a külföldi

hasonló szervekhez jó és eredményes. A *Könyvtár, Levéltár, valamint a Múzeum* munkája nagyon szakszerűen, igen jó eredménnyel folyik. Nagy előrelépést jelentett az egyházmegyei levéltárak begyűjtése Országos Evangélikus Levéltárunkba, továbbá a kiemelkedő értékű könyvek címjegyzékének összeállítás a gyülekezeti könyvtárakban és múzeális értékeink összeírása. A Teológiai Könyvtár mintegy 20 ezer kötete most kikerült az új Teológiai Akadémia Könyvtárába. Az *Egyházi Építkezéseket Jövőhagyó Bizottság* az elmúlt esztendőben elbírálta a gyülekezetek templom és paróchia renoválási kéréseit és javaslatait, valamint az új épületek terveit. Ezzel nagyon fontos munkát végzett, mert így biztosította a szakszerűséget és érvényesítette a művészeti szempontokat is. A *fóti Kántorképző* nélkülözhetetlen szolgálatot végzett a kántorképzésben. Épületüket modernizálták. Az *Ének és Zeneügyi Bizottságban* elsőrenden Trajtler Gábor lelkész és orgonaművész végzett kitűnő szolgálatot. Összeállította az országos orgonakatesztert, tanácsolta a lelkészeket az orgonák újjáalakításánál és maga is tervezett több új orgonát. Ő irányította a rádiós istentiszteletek ének és zenei részét is.

Országos egyházi ünnepélyek

A mögöttük levő négy évben ünnepeltük Magyarországi Evangélikus Egyházunk fennállásának 450. jubileumát. Megünnepeltük az állam és egyház között megkötött Egyezmény 25. évfordulóját. Szép ünnepélyünk volt Kiskőrösön a templomban Petőfi Sándor születésének 150. évfordulóján. Együtt ünnepeltünk népünkkel az Alkotmány negyedszázados évfordulóján. Meg vagyunk róla győződve, hogy ezek az ünnepek új indításokat adtak egész egyházunknak a további szolgálatok végzésére.

Jubileumok

E helyről is szeretném köszönteni a *70 éves Lutheránia Énekkart*. Az elmúlt hét évtizedben sokszor szolgáltak nemcsak a Deák téri gyülekezetben, hanem különösen is az utóbbi időben országos ünnepeinken is. Szolgálatuk mindig gyümölcsöző volt. Köszöntjük a Lutheránia karagyagát Weltler Jenőt és orgonaművészt Trajtler Gábort.

Ugyancsak megemlékezünk egy másik jubileumról. *Dr. Vető Lajos püspök 70 éves*. Köszöntjük őt tisztelettel és szeretettel. Köszönjük egyházunkért végzett szolgálatát és a társadalomban elvégzett jó munkáját.

A köszönet szava

Hálás szívvel köszönöm *Dr. Fekete Zoltán* országos felügyelő munkáját, aki nagy felelősséggel szolgál az egyházban. Mindig lehetett számítani rá. Köszönöm *Dr. Ottyik Ernő* püspök, *Szent-Ivány Ödön* és *dr. Mihály Dezső* egyházkerületi felügyelők, *dr. Karner Ágoston* országos főtitkár és *Szemerei Zoltán pénztáros hűséges munkáját*, a különböző munkaágak vezetőinek sok fáradságát, az esperesek és egyházmegyei felügyelők, a lelkészek és gyülekezeti felügyelők, valamint presbitériumok szolgálatát. Isten áldja meg további munkánkat.

Kérem jelentésem elfogadását.

D. Káldy Zoltán

Evangélikus egyház a magyar államban

A két forradalom idején

Az 1918—19. évi két forradalom egyházunkat kedvezőtlen helyzetben érte. Belső erőtlenségünk teret engedett az országban egyre növekvő katolikus hegemóniának. Súlyos anyagi problémáink mindig megújuló, hiábavaló harcra sarkallták egyházi vezetőinket az 1848:20. tc. érvényesítéséért, a közjogi viszonyosságért. Személyi és dologi szükségleteinket csak államsegélyből tudtuk fedezni, és sok falusi lelkész- és tanítócsaládot ez sem emelte ki a szegénységből.

A kedvezőtlen helyzet egyházunk politikai felkészületlenségével párosult. Egyházi sajtónkban megszólalt ugyan a társadalmi változások érlelődésére, sőt a forradalom közeledtére figyelmeztető hang, de ennek nem volt hatása az egyház hivatalos vezetőinek gondolkodására. 1918. szeptemberében újra nagybirtokost iktattak be egyetemes egyházi és iskolai felügyelőnké *báró Solymossy Lajos* személyében, aki *székfoglaló beszédében az alsóbb néposztályok törekvéseivel való szembeszállást, a tekintélyek fenntartását és a királyhű magatartást jelölte meg az egyház feladatának.* Pedig a forradalom harsonáit már megfújták: a világháború négy éve olyan súlyos terheket rótt az ország politikai, társadalmi és gazdasági életére, amelyek robbanásig feszítették a belső problémákat. Összeomlóban van a hadsereg, 80 gr az országban a kenyérfejadag, a sztrájkok és tüntetések egymást követik.

I. Köztársaság

A belső elégedetlenség 1918. októberében Magyarországon is politikai kifejező formát nyert, megalakult Budapesten a *Magyar Nemzeti Tanács* a polgári ellenzéki pártok és a Szociáldemokrata Párt részvételével. A Nemzeti Tanács kiáltványában az ország népéhez fordul: „... minden párt-, osztály-, vallási, nyelvi és faji szempontot félretéve, számít minden dolgos és az ország érdekeit szívén hordozó polgártársnak lelkes közreműködésére, mert csak milliók testvéri szolidaritása lehet egy jobb és tisztább jövő forrása.” Az előző napok forradalmi megmozdulásai után október 31-én a munkásság és katonaság győzelemre vitte a forradalmat. A főváros népe hatalmas, lelkes tüntetésen fejezte ki követeléseit. A Nemzeti Tanács kezébe került a hatalom. Ennek vezetőjét, gróf *Károlyi Mihályt* még a király nevében József főherceg nevezte ki miniszterelnökké. Másnap az új kormány a Nemzeti Tanács előtt tett esküt. A frontokon katonáink megkezdték a fegyverletételt és a hadügyminiszter kiadta a katonák leszerelésére vonatkozó parancsot. Alig két hét elteltével pedig, november 16-án az Országház kupolatermében kikiáltották a *független magyar köztársaságot.*

Magyarország megszabadult a Habsburgoktól és pontot tett a háború után — ez a két tény óriási lelkesedést keltett, és magával ragadott olya-

nokat is, akik egyébként nem a haladás zászlaja alá tartoztak. Az egyházi sajtó is lelkesen méltatja az eseményeket. A protestáns egyházak és hazánk szabadságáért vívott harcok összefonódottsága alapján szerencsés találkozásnak tartják, hogy október 31-ike ezután „nemcsak evangélikus egyházunknak lesz ünnepe, hanem a magyar köztársaságnak is.”

Az egyházi sajtó mellett a püspöki körlevelek reagáltak legfrissebben az eseményekre. A legszebb megnyilatkozás, melyben nemcsak a főpapi értelem, hanem a nép emberének szíve is megszólalt, *Geduly Henrik* tiszai kerületi püspök körlevele: „A népakarat egyértelmű, lelkes megnyilvánulásából kifolyólag magyar hazánk a független, szabad népköztársaság államformáját öltötte magára, amelyben immár nem a születés, származás, nemzetiségi vagy vallásfelekezeti hovartartozandóság, hivatali rang, vagy egyéni befolyás dönt a polgár hazára nézve hasznos értéke felett, de az általa betöltött polgári életfolytatás terén kifejtett igyekezete... Mi tehát megnyugvással, nemcsak egyszerű örömmel, de szinte kitörő boldog lelkesedéssel üdvözölhetjük hazánk ez új államformájának kimondását... Foglaljuk immár imánkba a magyar népköztársaság boldog jövődjét, támogassuk annak szent ügyét mindannyian lelkes hévvel, legjobb erőnkkel.” Tartózkodóbban fogalmazta álláspontját *Kapi Béla* dunántúli püspök: „Egyházunk sohasem volt politikáló egyház. Most se tartotta hivatásának a forrongó alakulásba való beavatkozást. A döntésre egyedül hivatott nemzet határozott, s mi bizalommal köszöntjük azt az egyházunk szellemének megfelelő új alakulást, mely emberbecsülő és munkaerőt értékesítő demokratizmust ígér... Támogassuk a kormányt munkánkkal, segítsük a hatóságokat, a Nemzeti Tanácsot.”

Észre kell vennünk, hogy a polgári forradalmat üdvözlő szavak mögött a kormány szociális programja iránti *rokonszenv* is ott áll. Az elmúlt fél évszázadnak a felekezeti viszonyosság érdekében folytatott harcai során, annak előtérbe helyezése miatt elaltatott *szociális lelkiismeret* szólal meg bennük.

A Károlyi kormány — a népköztársaság kikiáltása után is — megértést tanúsított az egyházak iránt. Ez is magyarázza az evangélikus egyházi állásfoglalás pozitív voltát. A letűnt rendet siratni nem volt oka egyházunknak, hiszen a Habsburg uralom összekapcsolódott a protestánsok háttérbe szorításával, ha az üldözés erőszakos formája idejét múlta is már. Azzal azonban mind a kormány, mind egyházunk vezetői tisztában voltak, hogy az *állam és egyház kapcsolatának új alapokra helyezése* már a láthatáron belül van. Ennek jegyében hívta tanácskozársra a kormány már november 9-én a protestáns egyházak püspökeit és egyházkerületi felügyelőit. Ünnepelesen kijelentette előttük, hogy nem tekinti programpontjának az egyház és állam különválasztását, de ha a parlament ezt mégis kimondaná, a kormány törekedni fog megfelelő türelmi idő biztosítására. Ebben az időszakban a világháború utáni elszigeteltségében a kormány az egyházak püspökeit is segítségül hívta nemzetközi kapcsolatainak bővítésére. A lelkészkezdő papság fokozottabb támogatását is ígérték a kongruatörvény revíziójával. A politikai események azonban más irányt vettek.

Kísérletek az egyház eszmélődésére

Az egyház és állam összeszövődöttségének magyar evangélikus egyházunk sohasem vált teljes jogú részesévé, jóllehet az előző évtizedek során több-kevesebb részt kapott az állami támogatásból.

Az eszmélődés nyomait elsősorban a kor evangélikus egyházi sajtójában találjuk meg. Nagyon erőteljes támadások is megjelentek egyházi vezetők ellen, „akik a rendszer érdekeltjei”, akik „vérlázító semmittevés-sel állanak a forradalmi új viszonyok előtt”, akik „csak azon kvalifikáció alapján kerültek a kormányrúd mellé, hogy 'kevés bölcsesség kormányozza a világot'”.

Döntőbbek azok a hangok, amelyek *az egyház és állam összekapcsolódásában látják meg az alapvető hibát*, hogy ti. az egyház az államra építette fel minden számítását. „Nagy Konstantin védő szárnya alá vette az egyházat, hogy a keresztyénsséggel saját hatalmát növelje. Támogatásával megmérgezte az egyházat. A világi javak mellett elfeledte Krisztust, léte alapját. Mi is az államra építettük fel minden számításunkat. Tőle vártunk erőt, védelmet. Még lelkünk gondozását is az államra szerttük volna bízni.”

Az egyházunkban folyó eszmélődés fóruma volt a lelkészek szervezete, a *MELE* is. Bejelenti a Magyar Nemzeti Tanácshoz való csatlakozását, és javaslatára az tagjává választja *Kaczián János* Budapest-fasori esperest.

A fiatal lelkészek elégedetlenségét azonban ezzel nem lehetett levezetni. Szervezkedni kezdtek. Célkitűzéseiket egy országos evangélikus gyűlésre szóló felhívásukból ismerhetjük meg: „A nagy átalakulásokat élő kor evangélikus egyházunk életének is új medret jelöl. Az idők folyamán bürokratikussá vált szellem helyett a régi reformatori szellemre van szükségünk. Elavult, vagy hitelevesztett intézmények dédelgetése helyett igaz evangéliumi megújulás megteremtésén fordul meg egyházunk jövője. Szükségünk van egy új reformációra elsősorban intra muros, a magunk körében. De szükségünk van az egyház és állam viszonyának tisztázására, az egyházalkotmány korszerű és igazán demokratikus átalakítására...” A szervezkedés vezetői *Gyúrói Nagy Lajos*, *Lombos Alfréd*, *dr. Obál Béla*, *Szimonidesz Lajos* voltak többek között.

Az országos gyűlést *Evangélikus Papi Tanács* néven december 4-ére hívták össze. Ez a gyűlés azonban nem az összehívók szándéka szerint folyt le. Az egyetemes egyház november 23-án tartott elnöki értekezletén ugyanis *dr. Raffay Sándor* bányakerületi püspök beszámolt a fiatalok szervezkedéséről és az elnöki értekezlet tagjai elhatározták, hogy részt vesznek a december 4-i gyűlésen. Országos Evangélikus Tanács alakításáról tárgyaltak a összesereglett lelkészek. De a gyűlésen megjelent világi vezetők, élükön báró *Kaas Alberttel*, helytelenítették. *Kaas hangsúlyozta, hogy az egyház helye a forradalommal szemben van, s nem annak oldalán.* *Dr. Kéler Zoltán* szerint a papi tanácsok alakítása „szocialista receptre készült forradalmi tény” volna. *Zsigmondy Jenő* egyházkerületi felügyelő pedig egyenesen fegyelmivel fenyegette mindazokat a lelkészeket, akik eddig is részt vettek „ebben a törvénytelen alakulatban”. A jelen levők *Szimonidesz Lajos* nagybörzsönyi lelkész, az Evangélikus Lap szerkesztőjének kompromisszumos javaslatát elfogadva, a lelkészek szervezetének, a *MELE*-nek égisze alatt működő reformbizottságot alakítottak. Azokat, akik az egyház új útját keresték, háttérbe szorították. *Paulik János* nyíregyházi lelkész, a *MELE* elnöke nagyon keserű szavakat írt arról, ahogyan a főúri érdekeket képviselő egyházi vezetők őket meglec-kéztették.

A reformbizottság tagjai másnap — egyetlen alkalommal — részt is vettek az egyetemes egyházi elnökségi értekezleten, mely a kormányhoz intézett memorandumot fogadott el. Ez a memorandum azonban, melyet küldöttség vitt a kormányhoz, nem az egyház belső megújulását célozta,

hanem a régi kitaposott utakon haladt. A demokratikus Magyarország megalakulását ugyan örömmel üdvözli, de ragaszkodik a törvényekben biztosított jogaihoz, kívánja a viszonzóság teljes érvényesítését, és evangélikus Hittudományi Kar felállítását kéri. Tiltakozik az iskolák államosításának már számba jövő terve ellen. Kéri a kormányt, ne robbantson ki kultúrharcot. Felhívja a figyelmet a lelkészek súlyos anyagi helyzetére, és annak orvoslását kéri.

A szeparáció első lépései

Az év végén látható volt már, hogy a kormány egyre súlyosbodó nehézségekkel néz szembe. A kormányon belüli feszültségek a különböző kérdések megoldásának halogatásához vezettek. Az elégedetlen tömegek újabb forradalmi tetteket követeltek, a munkásság sürgette a szocializálást.

Decemberben a püspöki megnyilatkozások előkészítik már a gyülekezeteket a várható *szeparációra*, az egyház és állam szétválasztására. December 30-án megalakul a Magyar Tanítók Szakszervezete. Követeléseik között szerepel az iskolák államosítása.

A köztársasági kormány 1919. januárjában az V. sz. néptörvénnyel elválasztotta a közoktatásügyi minisztériumtól a vallásügyi minisztériumot. Az új minisztérium feladata lett az állam és egyház szétválasztásának megvalósítása. A szervezés alatt álló vallásügyi minisztérium vezetője, dr. Vass János egy nyilatkozatában hithű katolikusnak vallotta magát. Kinevezésével kapcsolatban protestáns részről éles tiltakozás hangzott el, mert a kormány egy tagja kijelentette, hogy nem katolikus vallásügyi miniszter Magyarországon el sem képzelhető.

Az állam és egyház szétválasztásának előtérbe kerülése aktivizálja az egyházakat. Az ún. *Katolikus Tanács* igyekszik az *autonómia*ról szóló néptörvényt mielőbb kieszközölni a katolikus egyház részére, hogy a vallásügyi minisztérium kezelésében levő katolikus vagyont és a katolikus iskolákat saját hatáskörébe vonhassa. Ez a törekvés a protestáns egyházakat újra a felekezeti viszonzóságért folytatott harcra készíti. Beadványt intéznek a kormányhoz, amelyben a római katolikusoknak szánt autonómiával szemben az 1848:20. tc. végrehajtását igényelik.

Többször nyilatkozik e kérdésben a vallásügyi miniszter. Egyszer úgy, hogy végre fogják hajtani a 20. tc-t és megadják a protestáns egyházaknak, amire joguk és igényük lehet. Máskor homályosabban: „Ma Európa szerte az az irány lett uralkodó, amely az egyház és állam szétválasztását kívánja. Ez elől nem lehet kitérni. De a kérdés megoldása különböző fokozatokat tesz lehetségessé.”

Az egyházak hatalmi pozíciójának fenntartása érdekében hajlandó egy asztal mellé ülni a katolikus egyház a protestánsokkal is. *Országos Lelkész Szövetség* néven 1919. január 12-én lép ez a közös vallási bizottság a nyilvánosság elé a Vigadóban tartott nagygyűlésen. Katolikus egyházi tényezők mellett *Raffay* püspök ennek egyik fő szervezője. Felhívásában ezt írja: „... a vallásos lelkületű ember csakis olyan pártot és csakis olyan egyesületeket támogasson, amelyek a vallás-erkölcsi tanítás hívei.”

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter a Vigadóban tartott nagygyűlés határozati javaslatának átnyújtásakor úgy nyilatkozott, hogy „igyekezní fog a minisztersége előtt is vallott politikai programját, világnézeti és erkölcsi felfogását a közoktatásban is érvényesíteni, ezt köteles

őszintén kijelenteni. Rendkívül nagy fontosságú és széles rétegeket érintő elvi kérdéstről lévén szó, természetesen az ősszminisztérium felfogása lesz irányadó. Különben is a politikai erő és hatalom kérdése az, hogy mi-
képpen lesz ez a vitás ügy elintézhető”.

A vélemények vitája az év első negyedében még tart, és sokan azt gondolják, hogy az állam és egyház szétválasztásának kérdésében a döntő szót a tervezett választások eredménye mondja majd ki. De a *Károlyi* kormányt felváltó *Berinkei* kormány mind a jobb-, mind a baloldal radikalizmusát elutasította. A békeség védelmét kívánta szolgálni felekezeti vonatkozásban is. Ezért az egyház és állam viszonyában ragaszkodott a kialakult, régi alapelvekhez. A *földreform* kérdése hasonló sorsra jutott. A törvény előkészítése — a hazatérő katonák kielégítésére — november elején országos lelkesedéssel indult. A forradalmi erők leszerelése érdekében a katolikus püspöki kar is felajánlotta az egyházi birtokokat, a nagybirtokosokat képviselő OMGE is késznek mutatkozott a nagybirtokok felszámolására. A törvényjavaslat tárgyalása azonban elhúzódott és 1919. február 22-én, mire törvény lett belőle (az 500 holdat meghaladó világi és 200 holdnál nagyobb egyházi birtokok kisajátítását rendelte el), már csak *Károlyi* Mihály osztott ünnepélyesen földet Kápolnán.

Február végén a minisztertanács *eskü* letételére szólítja fel a vallásfelekezetek papjait is, hogy az egyházaknak az új államformához történt csatlakozása külsőleg is kifejezést nyerjen. Szövege: „Én ... esküszöm, hogy a magyar köztársasághoz, s annak alkotmányához hű leszek, Magyarország teljes függetlenségét megvédem, minden erőmmel Magyarország népének javát, szabadságát és haladását fogom szolgálni. Isten engem úgy segítjen.”

Öt hónapig tartó kormányzás során egyre nehezebbé vált a kormány helyzete, bel- és külpolitikai, valamint gazdasági tekintetben egyaránt beérnek a veszített háború következményei. A nehézségekkel nem tud megbirkózni, nem ura a helyzetnek. Az Antant ekkor újabb magyar területek kiürítését követeli. A *Vyx*-jegyzéket sem elfogadni, sem elutasítani nem tudta. A kormány lemondott, és a két munkáspárt egyesülésével létrejött a munkásság hatalomátvétele, a proletárdiktatúra.

2. Tanácsköztársaság

1919. március 21-én a Forradalmi Kormányzótanács bejelenti a Tanácsköztársaság megalakulását. Megkísérelti az ország életének új alapokra fektetését a Marx—lenini eszméknek megfelelően.

Az állam és egyház szétválasztása

A Forradalmi Kormányzótanács első rendeletei egyikével kimondta az állam és egyház szétválasztásának szükségességét, eltörölte az egyházi és felekezeti célokra való összes kényszeradózásokat, és megbízta a közoktatásügyi, földművelésügyi és pénzügyi népbiztosokat a szétválasztással összefüggő kérdések kidolgozásával.

A Tanácsköztársaság az egyházat a régi társadalmi rend tényezői közé számította. Következetes lépéssel meg akart szabadulni az egyház és állam szövetségének örökségétől. A fiatal Szovjet állam 1918. január

23-án kiadott dekrétuma már példát statuált: „Minden polgárnak joga van bármely vallást követni, vagy semmiféle vallást nem követni.”

Az egyház és állam szétválasztásának végső dokumentumát majd a Tanácsok Országos Gyűlése állapítja meg június 23-án: „A dolgozók igazi lelkiismereti szabadságát azzal védi a Tanácsköztársaság, hogy elválasztja teljesen az egyházat az államtól, az iskolát az egyháztól... Választását mindenki szabadon gyakorolhatja.” A Tanácsköztársaság tehát mind a vallás nélkül élni kívánók lelkiismereti szabadságát, mind a vallás-gyakorlat szabadságát biztosította.

Hazánkban addig gyakorlatilag valláskényszer volt, jóllehet a törvények elvileg biztosították a felekezeten kívüliség lehetőségét. Most az egyház és állam szétválasztását kimondó rendelet végrehajtását egyesek vallásüldözésnek tüntették fel.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos egyes papok szószékről folytatott izgatása, és a reakció rémhírterjesztése miatt április 17-én a teljes igazság ismertetése érdekében elrendeli az alábbi 5 pont szószékről történő felolvasását és megmagyarázását minden templomban.

1. A Tanácsköztársaság mindenki számára a legteljesebb vallásszabadságot biztosítja. 2. A papokat vallásos ténykedésükben, szertartásaik végzésében senki sem zavarhatja. 3. A templomok stb. ezután is vallási célt szolgálnak, nem csinálnak belőlük színházat stb. 4. A kommunizmus nem változtatja meg a családi élet rendjét. 5. Aki ennek ellenkezőjét hirdeti, azzal a forradalmi rend ellenségeként bánnak el.

Faber Oszkár vallásügyi politikai biztos rendeletében ezt olvassuk: „A helyi tanácsok sok helyen helytelenül értelmezik az állam és egyház szétválasztásából, az egyházi vagyon kommunizálásából származó következményeket és hibás intézkedésekkel sok kárt okoznak a proletariátus ügyének.” A rendeletből a továbbiakban kitűnik, hogy a munkás és katonatanácsok néhány helyen betiltották a vallásgyakorlatot, kiutasítottak területükről lelkészeket és önhatalmúlag hajtották végre a likvidálást. A rendelet ezzel szemben hangsúlyozza, hogy az egyházaknak mint magántársulatoknak joguk van a szervezkedésre, az általános gyülekezési és egyesülési jog keretében, a hívek önkéntes adományaikkal gondoskodhatnak papjaik eltartásáról és az egyházi szükségletek fedezéséről, a templomban önkéntes jelentkezőket hitoktatásban is részesíthetnek. „... Velük sem kormányzati, sem közigazgatási szempontból nem foglalkozunk, csupán az igazságszolgáltatás terén, ha a proletariátus ellen vétkeznek.” A rendeletet megküldték valamennyi falusi tanácsnak is, sőt a sajtóban is széles körű nyilvánosságot kapott.

Hogyan fogadta egyházunk a Tanácsköztársaság megalakulását, és az állammal való viszonyában teljesen új helyzetet? Az új kormányzat — a munkáshatalom idegen volt az egyháznak, és az egyház idegen volt a munkáshatalomnak.

Harangszó c. lapunk közli a „Mindenkire” c. kiáltványt. Ismerteti a politikai fordulatot és a történeteket a kibontakozás egyetlen lehetséges útjaként jelöli meg. Dr. *Ottlyk* Ernő püspök egyháztörténeti könyvében így értékeli sajtónk magatartását: „Figyelemre méltó az a szándék, mellyel a protestantizmust közelebb akarják hozni az új változásokhoz... A cikkírókat az a szándék vezérli, hogy egyházunk ne gátja, hanem segítője és előmozdítója legyen az új fejlődésnek.”

A Tiszai Evangélikus Egyházkerület püspöke, *Geduly Henrik* levelet intézett a Nyíregyházi Munkástanácshoz, melegen üdvözölte a dolgozó osztályok boldogulását célzó tanácsköztársasági rendszert és a nyírségi

evangélikus lelkészek nevében felajánlotta készségét a vallási vezetése alatt álló nép fölvilágosítására, a modern eszmék megértő szívvvel történő elfogadása érdekében. A levelet a Munkástanács a helyi sajtóban közzétette. *Kapi Béla püspök* körlevele most is tartózkodóbb volt: „Evangélikus egyházunk a kialakuló új világba és annak kiformálódó új társadalmi és gazdasági rendjébe becsületes elhatározással beilleszkedik. Alkalmazkodik a törvényekhez és megváltozott viszonyokhoz, s elismeri a kialakuló társadalmi és gazdasági rendet...”

Ezekben az első hetekben volt alkalom az egyetemes egyház állásfoglalására is. Összehívták egyházunk alkotmány- és jogügyi bizottságát. Csak egy sajtóközlést ismerünk a tanácskozásról: „Egyházunkban — a nép önrendelkezési jogán alapul — nem szükséges változtatás. Csak az alsóbb fokon fennálló tanácsrendszert ki kell építeni felső fokon is.” (Harangszó). Ha meggondoljuk, hogy néhány hónappal korábban az Evangélikus Papi Tanács mozgalomba tömörülök az egyház alkotmányos és jogi életére vonatkozólag is súlyos reformjavaslatokat vetettek fel, semmiképpen nem tekinthetjük az egyházi közvélemény megnyilatkozásának ezt az állásfoglalást: „egyházunkban nem szükséges változtatás”.

Alkotmány- és jogügyi bizottságunk ülése után másnap, április 9-én fogadta egyházunk küldöttségét *Garbai Sándor*, a Kormányzótanács elnöke. Így létrejött a legmagasabb szintű személyes kapcsolat a tanács hatalom és egyházunk között. A négytagú küldöttségben *Kapi* és *Raffay* püspökökön kívül egy egyházmegyei felügyelő és egy esperes vett részt, a küldöttség összetétele a négy egyházkerület képviselőjére utal. Az egyház írásba foglalt kérelmét *Kapi* püspök adta át beszéd kíséretében. Többek között ezt mondta: „... Egyházunk semmiféle államformához, társadalmi és közgazdasági rendhez nincsen kötve... a mostani államformai, közgazdasági és társadalmi változásba bele tudunk, bele fogunk és bele akarunk illeszkedni. A munka jegyében megszülető nagy időben nem kérünk egyebet, hanem hogy adassék meg egyházunk számára is a dolgozás szabadsága és lehetősége.” Az előterjesztett kéréseket a következő pontokba foglalták:

1. Az egyház és állam szétválasztását minő módon gondolja végrehajtani a Kormányzótanács.

2. Az evangélikus egyház vagyona, tekintettel annak eredetére, hagyassék meg az egyház tulajdonában, a lefoglalásra vonatkozó rendelet függesztessék fel, a gyülekezeti birtokok, mint kisbirtokok, részesenüljenek jogkedvezményben.

3. Lelkészeink, segédlelkészeink, teológiai tanáraink és hitoktatóink számíthatnak-e államsegélyre?

4. Ismerje el a Kormányzótanács az egyházi munka közhasznú voltát, s nyújtson lehetőséget az egyházi munkásoknak az új társadalmi és állami rendbe való beilleszkedésre.

5. A Kormányzótanács tartsa tiszteltben az egyház autonómiáját. Az egyházi tisztviselők (lelkészek stb.) existenciájának biztosítására adjon az egyháznak cselekvési szabadságot a szervezkedésre.

A kérdésekben két probléma messze kiemelkedik a többi közül, jól-lehet a megélhetés mindennapi kenere sem szorítható háttérbe. Kifejezésre jut először is az az óhaj, hogy az állam tegyen különbséget az egyházak között az egyházi vagyon lefoglalásával kapcsolatban. *Garbai Sándor* elnök hangsúlyozta, hogy a diktatúra nem tehet kivételt, bár ő maga is látja, hogy a protestáns egyházak más megítélést érdemelnének. Ez választ jelentett *Raffay* püspök szavára is, aki arra hivatkozott, hogy a *protestáns egyházak az emberi jogok és a polgári társadalmi szabadság*

védelmeszői voltak Magyarországon, s lelkészeivel szemben, akik az egyetlen igazi proletár testület voltak a szellemi munkások között, méltánytalannak tekinti a választójog megvonását. A Tanács hatalom vallással és egyházzal kapcsolatos elvi állásfoglalását érinti a másik kérdés: ismerje el a Kormányzótanács az egyházi munka közhasznú voltát.

A küldöttség ugyanazon nap délutánján *Faber* Oszkár vallásügyi politikai biztosnál is jár. Az egyház kérdéseivel kapcsolatban ő részletesen válaszolt az anyagi kérdésekre. A fizetések tekintetében áthidaló intézkedést ígért, egyébként a megtörtént intézkedésekre, a teljes szétválasztásra utalt. „Az egyház autonómiáját nem bántják, és teljesen az egyházra bízzák azt, hogy hogyan és miképpen szervezkedik.”

A végső kérdés ezen a ponton: megvolt-e a proletárhatalom államában az egyház életlehetősége? Feltétlen igennel kell válaszolnunk, még a túlkapások elleni védelmet is biztosítani kívánták. Kész volt-e egyházunk arra, hogy a proletárdiktatúrában éljen és az adott lehetőségek között éljen? Egyházi sajtóknkban sok őszinte, pozitív vonás található. A gyülekezetek életében konkrét tények mutatják ezt. A celldömölki gyülekezet évi költségvetésébe pl. belekerül a munkástanács által a lelkészi és segédlelkészi lakás után megállapított lakbér. A legtöbb egyházközség konkrét intézkedésekkel készül az anyagi önállóságra. Kapi püspök e hónapok alatt egyházunknak új helyzetében kívánatos szervezésére és munkaprogramjára vonatkozó írásbeli tervezetet dolgozott ki.

A szeparáció következményei az egyház fenntartásában

A Kormányzótanács március 22-i rendelete a szétválasztás megkezdésétől eltörölte az egyházi, felekezeti célokra való kényszeradózást. A hivektől ezután csak kérni lehet.

A kényszeradózás eltörlése gyakorlatilag nem jelentett megoldhatatlan helyzetet egyházunk számára. A Tanácsköztársaság idejéből egyházi jegyzőkönyveinkben a legtöbb feljegyzés erre vonatkozik. Az egyháztagoktól nyilatkozatot kértek, hogy eddigi adójukat a jövőben önként is megfizetik. Sok helyütt megnyilvánult a nehéz anyagi helyzetbe került egyház iránt tagjainak segítőkészsége. A *sárvári* gyülekezet addigi egyházi adójának ötszörösét vállalta. Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy evangélikus gyülekezeteink falun nagyrészt birtokos kisparasztságból, városias településeken pedig nagyobb részét iparos-kereskedő-tisztviselő réteg tagjaiból álltak. A többi felekezethez képest a mi egyháztagjaink között csekélyebb számú volt a kor értelmezése szerinti proletáriátus. Viszont a proletariátushoz való tartozás sem jelentette mindig azt, hogy valaki hátat fordított az egyháznak. *Gál Imre, Szombathely* város és a szombathelyi járás egyházi vagyont likvidáló biztosa írta egy összefoglaló jelentésben, a köztulajdonba vétel alól templomrenoválások költségeire feloldott összegekkel kapcsolatban *Faber* Oszkárnak: „...a templomához merőben ragaszkodó bigott földmunkás lelkében különben ellenszenvet ébresztenénk a forradalmi rendszer iránt.”

A kényszeradózás eltörlése elvileg sem volt elfogadhatatlan egyházunk számára. Ennek kifejezése kapott hangot a dunántúli püspöki körlevélben: „Megszűnik... az a kényelmes, de elveinkkel sok tekintetben ellenkező eljárás, hogy az egyház kényszeradó kivetéssel és kényszeradó behajtással tartsa fenn magát.”

Az önkéntes adófizetésre való áttérés problémái az egyházi adófizetés hagyományos őszi idejében jelentkeztek volna. Azonban azonnal és igen

súlyosan jelentkezett a lelkészek körében a kongrua beszüntetésének következtében a megélhetés gondja. Ez a kis gyülekezetek kongruából élő lelkészeit érintette, akik valóban proletárréteg voltak a papok sorában. Ezek sürgetik a gyülekezetek szervezését, sőt a szükség szerinti összevonását is.

Egyházunk küldöttségének kérésére Faber Oszkár az átmenetet segítő intézkedéseket helyezett kilátásba. Ezek meg is történtek. Április 15-i rendeletében Faber így indokolja a direktóriumoknak a kongruarendeletet: „A korábban élvezett illetményeket egyesek felvették, mások nem, az egyenlő elbánás elve alapján mindenkinek egyenlő jogokat akarok biztosítani, másrészt pedig a nagy részben proletár jellegű lelkészeknek, segédlelkészeknek az új társadalmi rendbe való beilleszkedésük kezdetén létfenntartásukat lehetővé teyem...” A lelkészek az év első 3 hónapjára pótlólag megkapták a havi 300 K háborús segélyt és a nagyobb családi pótlékot. Kongruájukat június végéig biztosították. Ezen felül egyszerű rendkívüli segélyként 600 K-t a kongrua megszüntetésével kapcsolatban 1000 K munkanélküli segélyt utaltak ki részükre, ez utóbbi összege minden eltartott családtag után 250—250 K-val emelkedett. A hitoktatók fizetésük folyósítására augusztus végéig kaptak ígéretet.

A szeparáció művelődésügyi következményei

Az egyházi iskolák helyzete már régen nem volt problémamentes. Az előző évek parlamenti vitáiban nemegyszer elhangzott az egyházi iskolák államosításának követelése. A többi egyházhoz hasonlóan evangélikus egyházunk mégis ragaszkodott sok áldozattal alapított iskoláihoz. Noha elmúltak már azok az idők, amikor az egyház maga gondoskodott anyagilag az iskolákról, vagy amikor tanterve és oktatási rendszere a más felekezeti iskolákkal szemben a korszerűt, a haladást jelentette.

A szeparációt kimondó alaprendeletből a közoktatásügyi népbiztosra elsősorban az iskolák államosításának feladata hárult. A Forradalmi Kormányzótanács március 29-i rendeletével „valamennyi nem állami nevelési és oktatási intézetet köztulajdonba vett” a céljaikat szolgáló ingatlan és ingó vagyonnal együtt.

Egyházunk vezetői azonnal utasítják az iskolafenntartókat, hogy „az iskolákat állami iskoláknak tekintsék, azok vezetésébe ne avatkozzanak bele, sőt kövessenek el mindent, hogy az iskoláknak az állam kezébe való átadása békés nyugalommal történjék.” Az iskolák átvételével kapcsolatos jegyzőkönyvek eltérő időpontokat mutatnak a különböző helységekben, az átvétel nem egy ütemben történt. Voltak olyan helységek, város is akadt, ahol az iskolákat az állami oktatási szervek át sem vették a Tanácsköztársaság fennállása alatt. Ennek oka lehetett az is, hogy a forradalmi események miatt hosszabban szünetelt a tanítás, a tanév is hamarabb befejeződött. Az iskolák köztulajdonba vétele egyben az iskolai hitoktatás végét is jelentette. A kötelező hitoktatás megszüntetését már a polgári forradalom ideje alatt is küldöttségileg kérték a közoktatásügyi minisztertől a szocialista tanítók.

A helyzetre azonban jellemző, hogy állami részről újra és újra hangsúlyozzák: semmi akadályja nincsen annak, hogy az egyház templomi hitoktatást végezzen. „Tanítsák a lelkészek a templomban hitre az önkéntesen jelentkező gyermekeket.” A kérdés megvilágítása során érdekes módon azt is hangsúlyozzák, hogy itt van a lelkészkező papság részére a kész alkalom a rendszeres munkára. „Nem fog kincseket szerezni, hanem

kizáróan híveinek adja egész tevékenységét: szorgalmas, munkás emberré válik.”

A gyülekezetek és az egyházi vezetőség egyaránt komolyan is vette a hitoktatás feladatát, és a fennmaradt emlékek szerint a hitoktatás helyének és módjának megoldásán gondolkodtak, fáradoztak.

A szeparáció vagyoni jogi követelményei

Április elején a Közoktatásügyi Népbiztosság rendelete alapján zár alá vettek a köztulajdonba való átvétel céljából minden egyházi, hitfelekezeti és általuk kezelt alapítványi vagyont mind az egyházközségeknek, mind a magasabb egyházi testületeknek. Zár alá vettek minden pénzeszközt, betétet, alapot és alapítványt, ingatlant és ingóságot. A zár alá vétel alól csupán a templom és egyéb kizárólag vallási célt szolgáló ingatlan és ingóság mentesült.

A rendelet végrehajtására a Közoktatásügyi Népbiztosságon Vallásügyi Likvidáló Bizottságot létesítettek, melynek élére a már ismételt említett Fáber Oszkár, a Magyarországi Szabadgondolkodók Szövetségének főtitkára került. A megyei direktóriumok kebelében az egyházi vagyon őrizetére felállított direktóriumokat alakítottak. Minden helység helyi Munkás Földműves és Katona Tanácsa likvidáló bizottságot küldött ki.

Az egyházi testületek felelős vezetőjének kötelessége volt az ingatlan-, ingó- és pénzvagyon átvételének lebonyolításához szükséges hiánytalan leltár pontos összeállítására. A helyi likvidáló bizottságok feladata volt leltár mellett és elismervény ellenében átvenni az egyházak értékeit és az illetékes állampénztárba (adóhivatalba) azokat beszállítani. Az ingatlanokat a helyi Munkástanácsnak kellett hasznosítani. Még áprilisban olyan utasítást kapnak a helyi tanácsok, hogy a Vallásügyi likvidáló biztos írásos felhatalmazása nélkül semmiféle foglalást és külön intézkedést a felekezeti vagyonok ügyében ne tegyenek. Központi, jogvégzett likvidáló biztosok kiküldésére is történt intézkedés.

A történelmi képhez az is hozzátartozik, hogy a vagyon lefoglalásával egyidejűleg bizonyos terheket az állam átvállalt. Lefoglalták az nyugdíjintézetek vagyont, az egyháziakat is. Viszont hiánytalanul ellátta a tanács hatalom ideje alatt nyugdíjasainkat.

Az egyház szolgálata a szocialista hazáért

Az egyház és állam viszonyát figyelve fontos kérdés, hogy az egyház csak önmaga fenntartásán fáradozik-e, vagy tud-e és akar-e valamilyen formában szolgálni annak a társadalomnak, amelyben él. Rendkívül jelentős, hogy abban a rövid időszakban, amikor az egyház léte, fennmaradása kérdésével egészen élesen szembekerült, a hazájának és társadalmának szolgáló készségét is megtaláljuk. A fennmaradt emlékek — sajtónk és körlevelek — a következő képet nyújtják.

1. *Egyházunk hozzájárult a közrend és béke megőrzéséhez.* „Bizalommal kérem a lelkésztestvéreket, ... lássanak hivatást a hívek megnyugtatóban, nyugodt, higgadt, higgadt magaviseletükkel ... maguk is biztosítsák a belső nyugalmat. Kísérjék figyelemmel a Kormányzótanács rendeleteit, s azoknak feltétlenül engedelmeskedjenek ...”

2. Az átalakuló társadalom alapját jelentő munka megbecsülésére tanított. „A társadalom ingyen nem nyújt semmit. Ha a szántóvető a kenyérről gondoskodik, az iparos az élet szükséges eszközeit állítja elő: egyik ember kézzel dolgozik, a másik ésszel munkálkodik... így egymást kölcsönösen segítik. Úgy kell önmagunknak élni, hogy soha a társadalomról meg ne feledkezzünk, s csak úgy remélhetjük, hogy viszont a társadalom nem feledkezik meg rólunk.” Segítette egyházunk híveit annak felismerésére, hogy a munka az egész társadalom szerkezetének középpontjába került. „Egy új világ s benne egy új világrend köszönt bennünket. Ez az új világ... a munka mindenható fundamentumára van felépítve, mindenkinek, aki ezután jogot tart az élethez, munkához kell kezdeni... Sokaknak, kinél eddig a munka ismeretlen fogalom volt, nehéz lesz beilleszkedni tudni az új világrendbe. De nem lesz nehéz a földművelő embernek... A földművelő ember az új világrenddel nem veszít semmit, sőt megnyer mindent... emberibbé segítik tenni megélhetését, egészségesebbé házát, kulturáltabbá földjének megművelését.”

3. Részvételre biztatott az egész ország jövőjét jelentő termelésben. „Kérjük olvasóinkat mi is, hogy a maguk, családjuk, egyházuk, községük, országuk együttes életérdekében minden lehető ráhatással azon legyenek, hogy minden fej, minden kéz termelő munkában foglalatoskodjék és ne legyen olyan talpalatnyi szántóföld, amely ne hordaná az áldott munka áldásában gazdag nyomát.”

Nem értékeljük túl ezeket a dokumentumokat, de örülünk nekik.

Az egyház emberei a forradalomban

A két forradalom története az egyház szempontjából azt a sajnálatos tényt rögzíti, hogy a hivatalos egyházi gondolkodás a század elején megszerezte a nép egészét megmozgató kérdésektől. Hiányzott ezekben a forradalmakban Haubner Máté püspök töretlen magatartása, Kossuth és Székács barátsága, Rázga Pál hűsége. A fogadalmak előtti fél évszázad egyháztörténete ad magyarázatot erre a nagy távolságra.

Voltak azért emberek, akiket számon kell tartani. A Tanácsköztársaság idején való közszereplésükért később meghurcolták őket, többet állásuktól fosztottak meg. Másokat pusztán rokonszenvük kifejezéséért zaklattak. A lelkészek közül kevesebben, a tanítóság soraiból többen kerültek ki ezek. A retorziós perekből derült ki, hogy mintegy 200 egyházi tanítónk ellen indult eljárás. De ennél lényegesebben több lehetett az alsóbb fórumok jóindulatával lezárt ügyek száma. A lelkészek közül Bohár László, Gyűrói Nagy Lajos, dr. Obál Béla, Sipos András és Szimonidesz Lajos mellett még bizonyára mások nevét is említhetnénk.

Dr. Obál Béla, Vas vármegye kormánybiztos főispánja, korábban az eperjesi evangélikus teológiai akadémia tanára, 1919. április 24-én Szombathelyen előadást tartott a munkásegyetem keretében „Proletárdiktatúra a történelem megvilágításában” címmel. Beszéde végén a proletárdiktatúra legnagyobb ellenségének az egyházat és tudományát, a teológiát mondta, mivel „a boldogságot csak a rég elmúlt paradicsomi korszakban látja, s nem tud, nem akar hitet, bizalmat önteni az emberiségbe a jövő iránt. Így lassankint szembe helyezkedik a fejlődés adta viszonyokkal, meggyűlölteti makát”. Azok, akik az egyház hűséges tagjaként ebben az időszakban az új, szocialista társadalmi rend építői lettek, ha nem is volt közöttük olyan nagy ember, aki az egyház és a forradalom egén egy-

formán fényes csillag lett volna, mégis megmutattak valamit abból, hogy az evangélikus egyházban élni és a munkáshatalommal együtt dolgozni az egész nép javáért nem összeférhetetlen, hanem lehetséges.

*

A Tanácsköztársaság az antant-intervenció és a belső nehézségek miatt megoldhatatlanul súlyos helyzetbe került. 1919. augusztus 1-én a Budapesti Munkástanács elfogadta a Kormányzótanács lemondását és szakszervezeti vezetőkből megalakította a Magyar Köztársaság új kormányát. Néhány nap múlva a román intervenció csapatai bevonultak a fővárosba. A Tanácsköztársaság társadalmi, szociális és gazdasági eredményei — köztük az állam és egyház előremutató új viszonya is — megsemmisültek.

A Tanácsköztársaság 133 napja alatt csak elkezdődött annak megvalósítása, amit az állam és egyház viszonya tekintetében Alkotmánya megfogalmazott. A félbemaradt kezdet is fontos tanulságokat hozott egyházunk számára. Ezek akkor is fontosak számunkra, ha évtizedeken keresztül bűvópatak módján futottak tovább. Egyházunk útja ma ugyanazon határkövek között vezet, amelyek a Tanácsköztársaság idején olyan markánsan megmutatkoztak.

Tekus Ottó

Előfizetőink figyelmébe

Értesítjük kedves Előfizetőinket, hogy az egyházi lapokkal megegyezően 1975. január hó 1-től kezdődően lapunk előfizetési díja megváltozik. Erre a változtatásra azért kényszerültünk, mivel az elmúlt években a lap előállítási költségeiben lényeges változás történt. A Lelkipásztor előfizetési díja 1975. január hó 1-től kezdődően évi 300,— Forint. Az egyes számok ára 25,— Forint.

A változással kapcsolatosan kedves Előfizetőink szíves megértését kérjük.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

Az igehirdető műhelye

BÖJT 4. VASÁRNAPJA

Jn 6,1—15

1. *Jézus csodájával állunk szemben.* Csoda az is, hogy megsokasodott a kenyér, de az is, hogy 12 kosárral maradt. Jézus *adja* a tanítványoknak, a tanítványok *adják* a letelepedetteknek. Miközben adják, sokasodik a kenyér, sokasodik a hal. A csodat ilyen értelemben ma is átélhetjük. Amit áldozattal odaszánunk, azt Jézus kezéből megsokszorozva visszakapjuk. Tanulság ez egymást segítő szolgálatunk számára, akár a Gyülekezeti Segélyben, akár a különböző céllal meghirdetett offertóriumok tekintetében.

2. *Jézus kezdeményez, nem a tanítványok.* A tanítványok felé a hitüket próbáratevő kéréssel fordul. Ők kénytelenek belátni, hogy lehetőségeik határán vannak, egyszerűen nincs erejük a feladat végrehajtására. A tanítványok el is jutnak erre a beismerésre: nincs semmink! Jézus mégis parancsol; mert ő tudja, mit akar cselekedni. Fülöp válaszában azonban az is benne van, hogy nem tudunk, nem is akarunk cselekedni. Mivel nekünk nincs kétszáz dénár árú kenyérünk, tehát ezt a kérdést nem is igyekszünk megoldani. Ezen a ponton vetődik fel a ma egyháza felé is a kérdés, a hitünket próbáratevő kérdés: Az egész emberiség kenyéréről van ma szó igen komolyan világunkban. A ma éhező milliőről és a jövő egyre sokasodó éhező millióiról. Az ENSZ keretében Rómában lefolyt tanácskozás ennek a kérdésnek reális közelségét és a megoldás égető szükségét éreztette. Erre az egyház mondhatja Fülöppel: nekünk nincs kenyérünk, mi semmit nem tudunk tenni a megoldás érdekében. A mai, hasonlóképpen gondolkodó tanítványok azt harsogják: mi nek foglalkozni az egyháznak ezzel a kérdéssel, „nem a mi asztalunk.” Hitünk próbája az, hogy merjük-e hirdetni: az emberiség egy kicsiny rétegének kizsákmányoló magatartása oka a nagy problémának; a gazdasági struktúra változása nélkül csak foltozgatások lesznek de nem megoldás.

3. *Jézus megszánta a sokaságot.* Látta, hogy olyanok, mint a pásztor nélkül való juhok és éheznek a kenyér nélkül. Pásztorra is, kenyérré is szükségük van. Ő segített. Nemcsak itt, most ez alkalommal, de véglegesen is, hiszen önmagát azért adta keresztre, hogy a pásztor nélkül valókból nyáját, közösséget, új népet hívjon elő, akik belőle élnek, akiknek ő az élet kenyere. S mert belőle élnek és elfogadják szeretetének ezt az áldozatát, azért képesek maguk is az áldozatra, embertársaik szeretetére és a tanítványi szolgálatra, ami itt a kenyér továbbadása, eljuttatása az éhezőkhez. Amikor a „világ kenyéréért” küzdünk, Jézusnak ezt a kenyeret sokasító mozdulatát, a „tovább adást” cselekedjük.

4. *Az árpakenyér a szegények kenyere volt.* Nem kalács, csak szegényes kenyér. Van abban valami, hogy Jézus ezt a szegények kenyérét sokasította meg. Elfogadta attól a gyermektől és hatalmával bizonyította, hogy a szegények és a kicsinyek milyen nagyok az ő szemében és mennyire „használható” az ő áldozatuk is. A felnőtt tanítványok

„pénzben” számolnak, a gyermek áldozatot hoz. András csak annyiban jobb, mint Fülöp, hogy megemlíti: van itt egy gyermek... de rögtön hozzáfűzi: „mi ez ennyi sok népnek?” A tanítványok kételkedtek és megszegyenültek. Jézus szólt és cselekedett. Ezután csak engedelmeskedniök kellett. Ő, aki mindig Isten országát hirdette és tartotta elsőnek, jól látta azt is, hogy bizonyos esetekben sürgősebb a kenyér nyújtása. És adta!

5. *A kenyércsoda jellé lett!* Eljött a messiási üdvkör. Nyilvánvaló lett Jézus Messiás-volta. Ő nem egy népé — az egész világé. Ebben az egész viláért való odaadásban van életének szolgálata.

6. *Korunk két nagy kérdése izzik a textusban:* az idő és a pénz kérdése. Nincs idő és nincs pénz a fogas kérdés megoldására. Jézus megmutatja, hogy van! Tehetetlenségükben is igényli azonban szolgálataikat! Ezért kell minduntalan könyörögnünk: „Uram, én nem látom a lehetőségét, csak tudom a szükségét, nincs időm, nincs pénzem a megoldáshoz, de kész vagyok a szolgálatra, használj fel eszközöddül.”

7. Jézus nem áll rendelkezésükre, hogy saját terveiket, elgondolásait diadalra segítse. Jézussal mi nem rendelkezhetünk! Nem szolgáltatja ki magát nekünk. Nem emberi jogon válik „királlyá”, hanem önmagát adja értünk. Bőjtben mind jobban kell figyelnünk áldozatára, mai igény szerint leginkább erre: ő adja magát áldozatul!

8. Laetare vasárnapján arról az örömről beszélhetünk a kenyércsoda alapján, amely Jézusnak ebből az áldozatából árad felénk. Egész szívvel örülhetünk annak, hogy olyan Urunk van, aki hatalmas arra, hogy mindennapi kenyeret és mennyei eledelt egyaránt adjon nekünk.

Bács-Kiskun Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége
Vezette: Tóth-Szöllős Mihály

BÖJT 4. VASÁRNAPJA

János 6,1—15

Jézus a kenyéradónk

Laetare! Örvendezetek! Ez a felszólítás böjti időben hangzik. Nem ellentmondás-e böjt és az öröm? Hiszen böjt az önvizsgálat, a bűnbánat ideje. Még inkább Jézus szenvedésére emlékezünk. Van-e helye ebben az időben az örömnak? Igen. A keresztyén ember csendes böjti örömeinek forrása a húsvéti győzelem bizonyossága. Ez a vasárnap úgy állítja eléink Jézust, mint adományozót és mint adományt: ő gondoskodik rólunk, tőle kapjuk mindennapi kenyerünket. De ő maga lett az élet kenyere, aki örök életre táplál bennünket. Ez böjti örömünk alapja.

1. *Megadja mindennapi kenyerünket.* A szinoptikus tudósításokkal szemben Jánosnál nincs szó arról, hogy Jézus tanította volna a sokaságot. Csodái láttán nagy tömeg követi őt, s Jézus észreveszi szükségüket: bőségesen megvendégeli az éhező tömeget. — A keveset megáldó és megsokasító Jézus ma is ismeri gondjainkat, nyitott a kenyérkérdésben is felénk. Nemcsak a „lelki” kenyérral táplálja népét. Ő tanított meg bennünket a Miatyánk 4. kérésére is. Adományaképpen szeghetjük meg a napi kenyeret. Mindarra gondja van, ami életünkhöz szükséges: a családi élet melegére, a békére, a jórendre, az eredményes munkára. Fogadjuk hálával gondoskodó szeretetét, a kenyér ajándékát.

2. *Próbára teszi hitünket.* Jézus a sokaságot látva tanítványaihoz fordul: honnan vegyünk kenyeret, hogy ehessenek ezek? Ő tudja, mit akar tenni, de feladja a leckét próbára tevő szándékkal. Biznak-e igazán benne? A két tanítvány csak az emberi lehetőséggel számol. Felméri, hogy ennek a nagy tömegnek kétszáz nap napszám értékű ennivalóra volna szüksége, a meglevő készlet viszont nevéstésesen kicsi. Reálisan számolni tudnak, de Jézus hatalmával nem számolnak. A próbára tevő kérdést nekünk is mindig újra felteszi Jézus. Mi is sokszor elvétjük a választ: számolni mi is nagyszerűen tudunk, csak számításainkból sokszor kimarad Jézus hatalma és segítsége. Ma természetesen másfajta „kenyér gondjaink” vannak, mint évtizedekkel ezelőtt, amikor a kis darab kenyérral kellett megelégedni, és a holnap kenyere bizonytalannak látszott. Istennek hála, ma nagyobb és biztosabb kenyér kerül asztalunkra, népünk életszínvonala minden tekintetben nagyon sokat emelkedett. A ma keresztyén emberének kísértése a soha meg nem elégedés, még inkább a telhetetlenség, amikor az eredményeknek nem tudunk örülni, csak azt látjuk, ami még nincs, hiányzik. Agyonhajszoljuk magunkat és nem tudjuk életünket rábízni a kenyéradó Jézusra. Jézus ma is tudja mire van szükségünk, gondja van ránk.

3. *Mások kenyerét is ránk bizza.* Figyelemre méltó vonása textusunknak, ahogy Jézus tanítványait bevonja a kenyéradás szolgálatába. Munkatársaivá teszi őket, velük osztatja ki a kenyeret. — Jézus bennünket is felelőssé tesz a mások kenyérkérdésében. Nem elég a magam kenyerét hittel Isten kezéből várni, a terített asztal, az eredményes munka áldását hálásan megköszönni. Részt kell vállalnunk a másik ember kenyérgondjában is. Ott kezdődik ez a szolgálatunk, hogy nem irigységgel nézzük a másik ember előbbrejutását, őszintén örülünk embertársaink nagyobb kenyérének, szebb életének. Ott folytatódik, hogy becsületesen dolgozunk és lelkiismeretesen, nemcsak a fizetésért, hanem mert ezzel Istennek is szolgálunk. És abban teljesedik ki, hogy munkánkat szolgálatnak tekintjük a másik emberért. Valaki elmondta, hogy azért lett fiatalon leszázalékolva, mert munkahelyének felelőtlen légkörében mások rossz munkáját is ő hozta rendbe, mások helyett is mindig dolgoznia kellett. Oda kellene eljutnunk, hogy ne legyen szükséges mások helyett dolgozni. Hogy mindenki becsülettel végezze dolgát. De nekünk mindig tudnunk kell: ha nem is mások helyett, de mindig másokért kell dolgoznunk. Vegyük komolyan, hogy munkánkhoz az erőt nemcsak azért kapjuk, hogy nekünk nagyobb legyen a kenyérünk, hanem Jézus mások kenyerét is ránk bizza.

4. *Önmagát adja táplálékul.* Történetünk összefüggésében hangsúly van az időpontra: közel volt a páska-ünnep. A szabadulásra emlékezve Izrael népe különösen is fogékony volt arra, hogy messiási váradalmait valakiben beteljesülni lássa. Ilyen „jelnek” fogták fel a kenyércsodát is: talán ő a próféta, aki majd megvalósítja álmaikat. Ezért akarják királlyá tenni. A csodaváró messianizmussal Jézusnak nincs mit kezdenie, kitér előle. — Ha Jézustól csak emberi elképzeléseink valóra váltását várjuk, menthetetlenül csalódnunk fogunk. Ha Jézustól csak kenyérgondjaink megoldását, sikeres életet, előbbrejutást várunk, nem értettük meg. Mert Jézustól nem csak ajándékokat kell elfogadni, ő magát kínálja nekünk. A kenyércsodát Jézus ilyen jellé akarta tenni: valóban ő a Messiás, de olyan, aki önmagát adja oda és életét teszi le, szolgál értünk. A 11. versből kicsendül az élő kenyérből való részesedés öröme és hívő bizonyosságtétele. A vers fogalmazása nagyon emlékeztet minket az úrvacsora szeretetesi igéjére. Lám, itt a „laetare” forrása: ezt a Jézust felismerni és vele táplálkozni.

Ez az ige tehát a kenyéradó Jézust állítja eléink. Legyünk hálásak Urunknak, hogy minden gondunkat reá bízhatjuk. Próbáinkban is számoljunk mindig hatalmával. Dolgozzunk felelősen mások kenyéréért is. Táplálkozzunk örömmel az élő kenyérrel, melyben Urunk önmagát adja nekünk. Így az életünk zúgolódás, panaszkodás, vagy a telhetetlenség örökös hajszája helyett örvendezőbbé és szolgálóvá lesz, és így jutunk el a „teljes öröme”.

Keveházi Lászlóné

BÖJT 5. VASÁRNAPJA

Jn 8,46—59

1. *Jézus avval az igénnyel lép az emberek elé, hogy ő az igazságot szólja.* Állítja, hogy ő az Isten előtti igazságban él, ezért ki bizonyíthat rá bűnt? (46.) Nála a szó és cselekedet fedik egymást. Szavait cselekedetei igazolják. A „zsidók” mégsem fogadják el szavai igazságát. Nem értik azt. Ők Ábrahámra, az ősatyára és a prófétákra hivatkoznak. Jézust pedig samaritánusnak, ördögösnek, gonosz lélektől megszállottnak, mai szóval: bolondnak tartják. Így térnek ki igazságának kötelezése alól. Ez a kitérés ma sem ismeretlen. Milyen könnyen talál kifogásokat az ember a törvény és a tradíciók alapján a Krisztus hívásával szemben. (v. ö. Lk 14,18 kk) Másfelől viszont az is kitérés, amikor a keresztyén ember és az egyház visszahúzódik a kegyességek berkeibe és nem törődik a körülötte levő világgal és annak problémáival, nem éli azt az emberi életet, amelyet Jézus élt.

2. Az ember hajlamos arra, hogy a saját dicsőségét keresse. Jézus nem a maga dicsőségét kereste (50.), hanem az Istent dicsőítette mindhalálig. Az Ő halálig való engedelmsége forradalmi cselekedet volt, mely megváltoztatta a világot. Jézus betört a saját dicsőségek kereső emberek zárt körébe. Ha őszinték akarunk lenni, akkor meg kell vallanunk, hogy mi is önző módon saját dicsőségünk féltése miatt sokszor kitérünk életünk és a világ problémái elől. De a Golgota óta van valaki, aki a saját erejével megajándékoz bennünket. Jézus meghalt, hogy mi éljünk, hogy az önzés ördögi körét áttörve, egymás szolgálatában az Istennek adjunk dicsőséget. Ez Jézustól tanult szolgálat útja, hogy akár életünk odaáldozása árán is egymásnak segítsünk és előmozdítsuk az Istennek adjunk dicsőséget. Ez a Jézustól tanult szolgálat útja, hogy akár életünk odaáldozása árán is egymásnak segítsünk és előmozdítsuk az Isten akarata szerint való igazságos rend megvalósítását a körülöttünk való világban.

Ez az igazság lemérésének igazi mértéke. Aki a saját dicsőségét keresi, az lehet akármilyen nagy ember, mégis az igazságból.

3. A legizgalmasabbak a vitában azok a mondatok, hogy „Ábrahám, a ti atyátok ujjongott, hogy meglátja az én napomat”, és „bizony, bizony mondom nektek, hogy mielőtt Ábrahám lett, én vagyok”. Ezek nemcsak a Krisztus — történeti megjelenése előtt — praegzisztenciájába vetett hitnek merész megfogalmazásai, hanem arról tanúskodnak, hogy aki itt az emberekkel találkozik, az egyáltalában nem sorolható be a történeti keretek közé (v. ö. 1,15.) mert a Krisztusban a kezdet és a vég találkoznak. Innen érthető az 51. vers is, hogy aki a Jézus beszédét megtart-

ja, nem lát halált soha. Mert az az idő, melyben a halál elveszti hatalmát, a Jézus Krisztusban már jelen van. (Staeclin: Predigthilfe I. 422.)

Híveink közül sokan ezt nem értik. Azt gondolják, hogy akik Jézus szavát megtartják, azok nem halnak meg. Pedig Ábrahám és a próféták is meghaltak. Azt el sem tudják képzelni, hogy a halálban is lehet élet. Pedig Jézus Krisztus és az ő jelenléte ma is az örökkévalóság az időben.

4. *Ki érti meg az Úr Jézust?* Ki tudja elfogadni szavát az igazság beszédének?

A vele való találkozás mindig döntés elé állít. Vagy hinni Jézusban vagy elvetni az igazságot. A „zsidók” a vele való találkozásban nem ismerték fel az ő meglátogatásuknak idejét. (Lk 19,44.) Nagy kegyelem, ha igéjében mi is felismerjük az igazságot. Ehhez nem számít az elhatározás, a szabad akarat sem, éppen ezért hiányzik a moralizmus lehetőség is. Itt csak az újjászületés, a kegyelem segít. „... nem azé, aki akarja, se nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené”. (Rm 9,16.)

Dr. Pusztay László

BŐJT 5. VASÁRNAPJA

Jn 8,46—59

Nagyon szükségesnek tartom előrebocsátani a következőket: egészen mellé futnánk igehirdetésünkben célunknak, ha ezt az ígét egyrészt az összefüggésből kiragadnánk, másrészt úgy értelmeznénk — akár tudatalattinkban is —, hogy Jézus itt a „hitetlenekkel” áll szemben. Ellenkezőleg, éppen az ún. vallásosokkal, az egyháziakkal vitázik. Nagyon határozottan és élesen.

Ezt abból is észrevehetjük, hogy — ha más szavakkal is, de lényegében ugyanúgy — bennünk is lejátszódott vagy lejátszódhat az, ami Jézus és a korabeli zsidók között. Annál is inkább, mert Jézus most is azt akarja, hogy halljuk és cselekedjük szavát, és az ördög is ugyanazt akarja ma is, amit régen. Eltávolítani Jézustól. 2000 éve nem békültek ki Jézus és az ördög. Az ördög nem tért vissza Istenhez tékozló fiúként. Jó és rossz ma is hat reánk. — Mi hát az örök vita?

A lényegét én — nagyon egyszerűen fogalmazva — így látom: vallásos ember vagyok, templomba járok, Isten igéjét hallgatom, egyházi „kötelezettségeimnek” eleget teszek, tehát Istentől való vagyok. (Így fogalmazta meg nekem ezt a napokban egy „nagyon vallásos” ember.) Így minden rendben van. Készen vagyok. Mit kellene még tennem? Aki még ezeken felül követel tőlem valamit, az helytelen, mert hiszen én „Ábrahám gyermeke vagyok”, egyháztag. Bármit mond Jézus, vele szemben legtöbbször maguk döntenek el: Isten gyermeke vagyok-e vagy nem. Azért említem ezt, mert a származás kérdése (Istentől való, ördög atyától való) ebben és az előző szakaszban (8,44) hangsúlyos kérdés. Nem merem kikerülni a kérdést. Így azonban élelem ugrik egy másik is: mikor derül ki, hogy valaki milyen származású, vagy lehet-e biztosan tudni, hogy Istentől származom? Új életem van. 1 Kor 12,13 és párhuzamosai megszívlelendő választ adnak erre.

Persze ezzel együtt feltétlenül kell most már szólnunk az ördögről is. Annál is inkább, mert „Jézus azért jött, hogy az ördög munkáját lerontsa...” ti. bennünk, ahogy igénk történetében is ezen fáradozik.

Ha pedig Jézus számolt az ördöggel, gondolom nekünk sem lehet ez kö-zömbös. Más ok is szól emellett. Manapság keveset hallunk róla az — egyházon belül. Annál többet kívül. Irodalmi, színpadi alakként elég sokszor látjuk. Mefisztóként, Luciferként. Igeszakaszunkban viszont úgy áll elénk, mint nagyon is élő alak, személy, létező gonosz hatalmasság. Istennel ellentétes szellemi hatalmasság, aki gyermekeket nemz. Még-hozzá veszedelmes rombolókat, cinikusokat, önzőket, nihilistákat, akik-ből senkinek sincs haszna. A szíveket megkeményíti, érzéketlenné teszi a másik ember vagy embercsoport felé. Öröme nem a békesség munkálá-sa, hanem a zavarkeltés, az ellentét szítás, a feszültség. A mögöttünk le-vő Madách-év hatására talán, de gyülekezetemben is előjött ez a kérdés. Nehezen kerülhetjük el ezt, ha egyáltalán megtehetjük, hogy ne szól-junk róla, az ige hallgatói előtt. Hiszen Jézus maga veti be ezt a kér-dést igénk első mondatával. Bűn és igazság egymás mellé állításával. Az összefüggésből és a továbbiakból kiderül, hogy ez nem egyéb, mint az Istentől, ördögtől származás kérdése.

Azért is tartom, ezt lényegesnek, mert az ördög emberellenes hatal-masság Istennel ellentétben, aki mindent az ember javára akar tenni. Az élet minden területén. Nemcsak az ún. „lelkiekkel” foglalkozik csu-pán, hanem azt akarja, hogy „jól legyen dolgunk” már a földi életben is. Ebbe nekünk is bele kell segítenünk a magunk szolgáló, emberért fá-radozó életünkkel. Ez az „istenes” élet, szemben az „ördögivel”.

Úgy lehetséges ez, ha az ember alapvetően Istentől kiindulóan építi fel életét. Látását és gyakorlati Krisztus követését. A hétköznapokat, hi-szen Jézus egész élete is onnan, Istentől indul ki (42. v.). Benne Isten beszél és cselekszik. Aki kapcsolatba kerül vele, azt mindörökre időtlenné, örök életűvé teszi. Bele építi a maga titokzatos örökkévaló testébe. Így én is ugyanolyanán lehetek mint Ő: időtlenné, örök életűvé. De csak Őbenne, csak általa.

Ez „gyakorlatilag” azt jelenti, hogy a test (amelyben benne vagyok) feje, idegközpontja, Jézus Krisztus parancsol nekem. Ahhoz, hogy valóra váljék, el tudjuk fogadni ezt, igen nagyra kell értékelnünk őt. Felis-mernünk, hogy „nem is magamtól jöttem, hanem Ő küldött engem.” (42. v.)

Szava, parancsa arra hív, hogy amint Ő az Isten szeretetét testesít-tette meg az ember felé, ennek minden következményével, ugyanúgy él-jek én is.

Ez viszont teljes „énmagam” feladását jelenti. Helyesebben átadását neki. Anélkül, hogy előre is bármi biztosítékot kérnék tőle. Legyen elég „biztosíték”-ként a Golgota keresztje és húsvét.

Ezt a teljes átadottságot mutatja — a jézusi és nem a farizeusi ér-telmezésben — Ábrahám példája is. Ábrahám azért volt „nagy”, mert tudott „kicsi” lenni és mindent feladni és átadni Istennek. Habár semmit sem tudott biztosan, mégis elindult újat, jövődőt keresni arra, amerre Isten vezette. Az „ismeretlen Isten”. Az elrejtett Isten. Tettei mögött ott áll az őt megszólító és újra indító Isten, akiről akkor vajmi keve-set tudott még Ábrahám. De engedelmeskedett. Nem csalódott. Éppen az engedelmességében vált mind ismertebbé számára az „ismeretlen Isten”. Ezért mutatta meg neki Isten a messiás, Jézus Krisztus napjait (56. v.) a távoli jövődőt. Látta is, és örült. Így jutott hitből látásra, bi-zonytalanból a biztosra. Romlandóból a romolhatatlanba. Az élő Isten megtapasztalására.

Ide akar elvezetni bennünket is Urunk, Jézus Krisztus. Szava mögött élő személy, valaki áll (42. v.), aki küldte őt. Akit megtestesít ő, a kül-dött.

Ezért meri mondani, hogy „ha valaki megtartja az én beszédemet, nem lát halált soha örökké.” (52. v.) Ez benne van megbízatásában. Ezzel azonban nem mond egyebet, mint azt, hogy szava nem tan, nem eszme, nem egy fajta bölcselet, hanem „Istennek hatalma az, minden hívőnek (ábrahámnak) üdvösségére, örök életére, időtlenségére.

Ezt Isten viszi végbe a Krisztusért, azokban, akik hallják, meghallgatják és bizalommal elfogadják szavát. Tehát nem „hajdan volt” (bármilyen szép is volt) valakinek „tanrendszere” Jézus szava, parancsa, hanem az élő és ma is cselekvő személyé — Istené. Ha „köveket hajgálunk rá” — Jézus elrejtőzik ugyan, de nem hal meg. Mielőtt a magunk alkotta „vallásos elképzeléseink” köveit rádobnánk, azért jól fontoljuk meg, nehogy „saját sírkövünk” legyen az a kő.

Boros Károly

BÖJT 6. VASÁRNAPJA

Jézus indulatával

Mt 21,1—9

Az egyház figyelme a böjti időben általában — Virágvasárnaptól kezdve fokozottan is — a nagypénteki kereszt felé fordul. Ősi tradíció a keleti és a nyugati egyházban — és a mai gyülekezeteink javarésztében is — a virágvasárnapi Passió olvasás. Előterbe kerül Jézus keresztvállalása. A „kívülálló számára ez kudarc, dicstelenség, botránkozás és bolondság. (1Kor 1, 23.) — Pedig ez a prófécia beteljesedése és a hit erőforrása.

Az ENGEDELMES FIÚ keresztje látására sokan elzarándokolnak a templomba. A Nagyhét naponkénti istentiszteletei megmozgatják a gyülekezetet. Ez nyilván többet jelent egyszerű megemlékezésnél vagy a világból kimenekülésnél. Jézus nem sajnálkozást, együttérzést vagy részvélet igényel. A messiási király jeruzsálemi bevonulásáról, majd keresztjéről és feltámasztásáról szóló evangéliumi, gondolkodási megváltozást (metanoia, megtérés) igényel.

PALMARUM: Zakariás 9,9. és még oly sok prófécia beteljesedése. A politikai messiás várásban — a jeruzsálemi bevonulásig — feledésbe merült ez a textus. Jön a király, szegényen és alázatosan, AKI A SZABADÍTÓ. Dávid fiát koronás, népeket megalázó és leigázó királynak várták.

Jézus nem azért jön szegényen és alázatosan, hogy elnémítsa koruk szegényeinek egyre erősödő hangját alázatosságával. Mintha azt mondaná ezzel: nincs más megoldás, csak az alázat, szenvedés és a halál. Szegénységében elfogadja tanítványai és az alkalmi gyülekezete hódolatát, de nem megjátszott királyi fennköltiséggel. A hódolat nem téríti el ÚTJÁTÓL. Az utolsó vacsorán megmossa tanítványai lábait és többszöri elő-rejelzés után elindul a keresztthordozásra és a keresztben elszenvedett halálra.

Jézus virágvasárnapi bevonulása mögött az Atyára tekintő és benne bízó FIÚI engedelmség van. A törvény betöltésével (engedelmség, Istennek báránya...) övéi és minden ember számára a szolgáló, új élet lehetősége bontakozik ki.

Hányszor terhelte le az egyház népe szolgálatát a hamis várakozás?! Hazánk felszabadulása évfordulója közelében érdemes gondolni az erőtlen, hamis vadhajtásokra, a „guggon ülőkre” és az azóta is álmodozókra. Vannak egyéni várakozások is: különböző kudarcokból valami kiút keresése, a kilátástalanság depressziós jelei: világfájdalmas bús képpel gondterhelten járás, fontoskodás vagy akár az „egyházfeltés”. A szegényen és alázatosan jövő Messiás, ma is felszabadulást hoz. Ma is vállalja veszi minden ember nyomorúságát, hamis várakozási terhét, külön-külön meglevő keményszívűségét, hogy keresztje látása felszabadítson a bűn alól és elindítson Jézushoz hasonló cselekedetekre.

MIT hoz a Messiás és mit tud adni? A kortársak nem értik, s még a tanítványok sem fogják fel Jézus cselekedetét egészen, de VALAMIT megéreznek. Az evangéliumot megörökítő gyülekezet pedig, már a kereszten és feltámadáson keresztül látja a virágvasárnap bevonulást. Ebben van a mai Virágvasárnap megünneplésének alapja és nagyszerűsége. Mi már nem a kölcsönként számár háton Jeruzsálembe vonuló Jézust látjuk, aki — nagyon leegyszerűsített formában csak a „szívekbe akar bevonulni”, hanem az elmúlás és halál, a bűn felett erőt vett Messiást látjuk. Az Atyaszentegyház múltjának, jelenének és jövőjének URÁT. Nem csak adventi Jézusunk van, hanem a szenvedésen, halálon túljutott és megdicsőített Krisztusunk. Az első gyülekezettel együtt tudjuk mondani, Hozsánna (segítsd meg, áldd meg Isten...) (2Sám 14,4), áldott, aki jő az ŪR nevében.

Mit hozott és adott Jézus? — Az Anyaszentegyházat! — az Ő testét, melynek tagjai lehetünk. Áldozatát, melyben bűnbocsánat van. Az Ūrvacsorát, mellyel táplál az üdvösségre és felszabadít ezzel az edellel Isten imádására és cselekvő felebaráti szeretetre. Jézus az embert az igazi emberiséggel ajándékozza meg, nyíltsággal, őszinteséggel, egyértelműséggel, az együvé tartozás tudatával. Megóv a számítás és ünneptetés kísértésétől, — hiszen Ő győzött e fölött.

Jézust az Isten iránti szeretet engedelmsége és az emberek iránti mentő szeretet vitte a keresztre. Gyülekezetének ezért nem önmagát kell féltetni és jelenlétének fontosságát bizonygatni. Jézus, mindenkori tanítványait elkötelezi az engedelmségre, a gondot megosztó felebaráti szeretetre. Ha csak bevonul Jeruzsálembe és nincs utána Nagypéntek és a Feltámasztás — a bevonulása ténye nagyon szerény eseménynek minősül és régen feledésbe merült volna. A virágvasárnap „hangulatból” kijózanít a következő hét evangélium-történeti eseménye, s megment a rajongástól, vallásoskodástól. Jézus, követésére hív. „Az az indulat legyen bennetek, mely volt Krisztus Jézusban is.”

Hajdú-Szabolcsi Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége

BŐJT 6. VASÁRNAPJA

Mt 21,1—9

Milyen utat járt Jézus a keresztfelé javunkra?

1. *Megalapozott utat, mert az Írásban gyökerezik.* Jézus nem úgy vonul be Jeruzsálembe a nagyhét nyitányaként, hogy ennek a nagyhorderejű ténynek ne lennének előzményei. Már a próféta szerint is az olaj-

fák felől várták a messiást (Zak 14,4). És bár az írásmagyarázók szerint nem volt ismeretlen és szokatlan számaron közlekedő rabbi, Jézus bevonulása az ünnepi zárandokok között úgy történik, hogy az tudatos utalás Zak 9,9-re. Útját Ő maga alakítja, az események fonalát Ő tartja kezében. Nem a tanítványok irányítják a kereszt felé, hiszen bennük is ott él Péter visszahúzó mondata (nem eshetik ez meg teveled), nem is az ünnepre tóduló sokaság formálja Jézus útját, mert más váradalmak éltették, hanem Ő maga az irányító és ahogyan a tanítványok elhozzák a szamarat, a prófécia alapján isteni ígéret teljesedik be. Ebben gyökerező útját úgy tárja fel, hogy nyíltan felismerhetővé válik, hogy Ő a Messiás. Eddig csendben érlelte ezt, most nyilvánvalóvá teszi mindenki előtt, hogy Ő a Krisztus. Eddig még tanítványainak is azt mondta, hogy senkinek se mondják, hogy Ő a Krisztus (v. ö. 16,20), most, itt az idő, hogy lehelljön a lepel, döntsenek, hitre jussanak, meggyőződjenek, hogy Ő a Megváltó!

Ezen az úton azonban rá kell döbenniök, hogy Jézus az

2. *Alázat útját járja, mert a kereszt felé megy.* Az alázat szava magában foglalja a szelidséget is. Jézus a szelideket mondja boldogoknak (5,5) és önmagáról szolgálatával kapcsolatban is azt mondja, hogy „én szelíd és alázatos szívű vagyok” (11,29), ami azt jelenti, hogy teljesen az Atya kezébe helyezi magát, életét, páli krisztológiával kifejezve „engedelmes volt haláláig, még pedig a keresztfán elszenvedett haláláig” (Fil. 2,8). Alázatos szelidségét nem az emberi tehetetlenség következményeként éli, nem is a „nincs más megoldás”, a „kör bezárult” mélypontban levő emberi helyzetek határozzák meg útját és magatartását, hanem küldetésében gyökerező isteni „kell” és egész életét átjáró alázata és szelidsége.

A hitben járó gyülekezet ma is felismerheti a szelíd szemű Úr Jézust, ki így néz tanítványokra, sokaságra, az emberiségre. Tekintetében nem a király uralkodó; másokat legyőzni vágyó sugár van, hanem a béke fejedelmének szeretete. Nem harci paripán, fegyverrel jön, hanem alázatosan teherhordó számár hátán, miközben hordja a terhet, minden bűnünket és az emberiség minden ínségét és válságát és így fegyver nélküli bevonulása a kereszt jele alatt áll, a szolgáló szeretet jelét tükrözi.

3. *Segítséget, áldást hoz útján.* Hozsánna eredetileg segítségül hívást jelent, amit a király felé intéztek. Jézus segítséget hoz népének és akik segítségül hívják nem szégyenülnek meg. Áldást hoz, mert az Úr nevében jön. Áldása szólt gyermekeknek, kiket szülők hozza vittek (19,13). Áldottak azok, akik a kicsinyek, gyengék gondjait, problémáit szívükben és vállukon hordani akarják és tudják „Szülők, nevelők egymás közt” műsorban egy apa gyermekével beszélget. A gyermek problémája, hogy a halottat miért teszik a kocsni hátuljára. Ő, ha meghal, a sofőr mellé szeretne ülni. Záró mondat: a sofőr mellett nem kell félni! Boldogító, áldott üzenet: Isten népe a Sofőr mellett lehet, Jézus Krisztus mellett élhet, aki nemcsak virágvasárnap hozza az áldás és segítség ajándékát, hanem rábízhatjuk magunkat, életünket, az emberiség jövőjét, az eseményeket Ő irányítja, mert a kereszt felé ment Jézus nemcsak meghalt, de fel is támadt és Övé minden hatalom mennyen és földön! A Sofőr mellett, mozdulatából a gyülekezet megtanulhatja, hogyan lehet alázatos, nem keresztetve mások útját, nem szidalmazva a másikat. megtanulhatja, hogyan lehet és kell elsőbbséget adni, szabad utat biztosítani a másik javára, kritikus helyzetekben mások gondját enyhíteni. A diakóniai magatartás egyéni és kollektív síkját aktuálisan

summázzák e verssorok: „Simítsd a redőt, oszlasd a gondot! Így leszel áldás! Így leszel boldog!” (Turmezei E.)

4. A gyülekezet számára egyetlen járható utat mutatott meg Jézus. Az a sokaság a Jeruzsálem felé vezető úton nem tudott annyit Jézusról, mint ma élő gyülekezete, hódolatát mégis elfogadta Krisztus. Igaz, hogy nem ez határozta meg a célt. Ő ment az úton, hátra nem tekintett, életet mentett, égi magot hintett és bár százak, ezrek léptek a nyomába, Ő ment fel a Golgotára. De éppen ezért fogadta el a sokaság hódolatát és várja még inkább a ma gyülekezetét, mert tudta mit cselekszik, hová megy és eközben nem magára gondolt, hanem a segítségre szorulókra. Ezen az úton van a helye a ma élő gyülekezetnek. A szolgáló egyháznak feladatát Jézus útmutatása szerint kell végezni. A samaritánusokra tüzet kívánó indulatot Jézus igéje tiltja, mert Ő nem azért jött, hogy elveszítsen, hanem hogy megmentse az embert. A Krisztust követő gyülekezet szolgálatához maga Jézus ad erőt, lendületet. — Bizonyára sokan láttuk a buchenwaldi koncentrációs táborban Schneider lelkész szobáját, melynek ablakából nem egy embert mentett meg. Egyik fogoly mondta, aki túlélte a katasztrófát, hogy elkeseredésében az árammal telített drótnak akart menni. Ott állva a téren, hangot hallott Schneider bunkercellájának ablakából: „Jézus Krisztus szól: én vagyok a világ világossága, aki engem követ nem járhat a sötétségben”. „Ezzel a kiáltással megmentett. Most tudtam, hogy valaki velem van” — mondta később e tábor lakója.

A gyülekezetnek az a feladata, hogy úgy dicsőítse az emberiségért meghalt és feltámadott Urát, hogy meglássa a sokaságban a magános embert, az életuntat, az öreget, aki valakitől gondjainak megoldását várja, egy jó szót, biztatást, hogy nincsen egyedül. Az önmagát megüresítő Krisztust kell megélni, hogy emberek meginduljanak a béke fedelmének nyomában, hogy pusztító, gyűlöletes indulatok szűnjenek és egymásra találjanak emberek és népek, hogy az egy vérből teremtett emberiség nagy családjában senki se tekintse magát felsőbbrendű lénynek, hanem az uralkodni vágyás magaslatáról leszállva ossza meg minden javát a rászorulóval.

Jézus, mint *alázatos király* járja az utat értünk. Hangsúlyos mindkét szóban rejlő igazság. Járművet mozgásba hozni, előreleadítani csak a két pólus között létrejövő szikra tud. Jézus keresztje és feltámadása között kipattanó szeretet-szikrával lendíti előre gyülekezetét ma is, hogy áldássá, erővé, segítségévé válhasson minden embernek.

Mert virágvasárnap nemcsak nagypéntek nyitánya, hanem húsvét is!

Szimon János

NAGYCSÜTÖRTÖK

Jn 13,1—15

A mosdótál, amelybe Jézus vizet öntött, kéznél volt, hiszen a helyiség berendezéséhez tartozott. Pontosan arra a célra szolgált, amire Jézus is felhasználta. Ez az egyszerű edény, ha érezni tudott volna, akkor sem érzett volna valami különlegeset. Csak az történt vele, ami rendesen, mikor a pogány rabszolga vacsora előtt megmosta az érkező vendég portól lepelt lábait.

De most az egyszer rendkívüli volt az óra s ámulatra méltó a művel, mely ezzel a mosdótállal esett. Az utolsó vacsorán történt. Jézus, a názáreti Mester utoljára ült együtt tanítványaival a vacsoraasztalnál. Szokatlan módon, már a vacsorázás közben kelt föl s lépett a tálhoz, hogy vizet töltsön bele. Mit akar ilyenkor még megmosni? Figyeljünk föl Nagycsütörtök rendkívüliségére!

1. *Rendkívüli a háttér.* Egyszeri, soha nem ismétlődő az időpont: „eljött az Ó órája”. Jézusé. S ezt tudja vagyis tudatosan számba veszi és rászánja magát, hogy végbe vigye feladatát. Életét adja váltságul a világ bűneiért. Mert ezért jött. Az utolsó vacsora voltaképpen előcsarnoka a golgotai áldozatnak! Nem ellenfelei rendezik meg kivégzését. Az Ó órája ez, Ó megye bele a halálba. Engedelmesen az Atya iránt s ennyiben ez az Atya órája is. Mivelhogy Júdás árulása is belejátszik az eseményekbe, egyben a sötétség órája. Földi elme ki nem igazodhatik e bonyolult háttéren. Az azonban világos, hogy Jézus kész az övéit „mindvégig szeretni”, tökéletes végső áldozatot hozni — egyszer s mindenkorra.

2. *Rendkívüli a lábmosás.* Szorosan összetartozik Jézus halálra kész szeretetével. Először szó nélkül cselekszik a Mester. Megrendítő látvány a megalázkodása, a kötény felkötése, a földre kuporodása. Közvetlen előfutama már önmaga teljes megüresítésének, a keresztfá haláláig való önmegalázásának (v. ö. Fil 2,7—8.)

Lehet, hogy a tanítványok „versengése” is (v. ö. Lk 22,24 kk.) okot szolgáltatott Jézusnak arra, hogy e rabszolgai munka felvállalásával lehítse azoknak nagyravagyását, oktalan gögjét. Ő, a Mester elvégzi a lenézett, megvetett szolgai munkát azok közt, kik több évi együttjárás után sem értik meg őt.

De a mélyebb ok mégis csak az volt, hogy Jézus ezzel a megrendítő lábmosással kifejezésre juttatta: miért hal meg. Azért, hogy megtisztítsa övéit a bűn szennyétől. Néma cselekedetének nyilvánvalóan jelképes értelme van. Ez kiderül, mihelyt a sorban Péterhez ér.

3. *Rendkívüli a Péterrel való párbeszéd.* Péter ellenkezik. „Te az én lábaimat?” Ebben az ellenkezésben azonban nemcsak az a helyes felismerés foglaltatik benne, hogy nagyobb a tanítványnál a mestere. Benne foglaltatik a természetes embernek az értelensége is: minék ez a megtisztítás? Ha valaki nekünk megbocsát, azt rendszerint megszegyenítésnek véljük. Az efféle „szolgálatot” restelkedve fogadjuk el csupán. Minden egyéb szolgálatot szívesebben fogadunk el, mint azt, hogy minket a bűn szennyétől megtisztítsanak!

Jézus viszont ezért jött. Nem lehet Hozzá „közünk”, nem lehet helyünk Nála, ha nem fogadtuk el büntörlő szolgálatát!

Péter észbe kap. „Kezeimet és fejemet is mosd meg!” Fejünk, kezeink a bűn eszközei. Elgondoljuk, kiterveljük, majd végre visszük a gonoszt. Mindenestül, egészben véve megtisztulásra szorulunk tehát.

Ennek éles fölismerése csüggedésbe dönthet. Mily vigasztaló, hogy Jézus ettől az önmarcangoló büntudattól, kétségbeesjtő lemondástól óv: „ti már tiszták vagytok”. Igéje (Jn 15,3) és vére, az Újszövetség vére — amint éppen az úrvacsorában adja — generális megtisztulást ad. Nem szükséges mindent mindig előlről kezdenünk. Ugyanakkor Jézus bűnbocsánatából naponta kell élnünk!

4. A rendkívüliek után, az egyszeri történések után felhangzik végül *egy örökre szóló parancs.* Ez Jézus magyarázata utólag a cselekedetéhez. Szól valamennyi tanítványának. Minden keresztyén nemzedék sűrűs feladatának kell hogy tekintse e parancs teljesítését. „Példát adtam

néktek, hogy amiképpen én cselekedtem veletek, ti is akképpen cselekedjetek.”

Ezt a speciális diakóniát sürgőssé teszi az, hogy Jézus Krisztus, ki „Úr és Mester”, kinek az Atya „mindent hatalmába adott” — ekképpen cselekedett! Dicsősége szolgálai formában mutatkozott meg! Nincs más út a tanítvány számára sem. Nem méltatlan dolog szolgálni, alászállni, földig lehajolni, alantásnak ítélt munkát végezni, megpedig valóságban s nem képletesen. Sokakat meghat még ma is az a nagycsütörtöki szertartás a pápai udvarban, midőn szigorú liturgikus rend szerint a pápa megmossa néhány szegénynek a lábait. Az egyház történelme folyamán más-hol is akadt ehhez hasonló szokás. A kérdés csupán az, hogy ez a ceremoniális lábmosás megfelel-e a Jézus-kívánta megalázásnak? Az ugyanis csak valóságos megalázás lehet.

S mi lehetne valóságosabb megalázás, mint egymás foltjait letörölgetni, egymás vétkei megbocsátani? A keresztyén tanítványi közösségnek ez a feltétele. Mások bűne miatt nem vonulhatok ki a gyülekezetből. Nem méltatlan hozzám — hordozni a testvér szennyét. Az enyémet is hordozniok kell a testvéreknek. Luther ír erről egyhelyütt. Hordozni annyi — mondja —, hogy mindenkinek a bűnét magamra veszem és velük szenvedek. A mások szegényének hordozója vagyok. Ez nem könnyű, de gyönyörű feladat. Könnyűvé lesz, ha arra gondolok, hogy Krisztus is hordozta az én szegényemet, pedig neki is nehezebbre eshetett.

Tartozunk a megtisztulás szolgálatával egymásnak. A diakóniának sok ága van, de ez a legnehezebb. Ámde egyedül ezzel bizonyíthatjuk, ezzel a „nagycsütörtöki diakóniával”, hogy magunk elfogadtuk Jézus bűntörölő szolgálatát.

Nagycsütörtök az Úr oltárához hív, hogy elfogadjuk és tovább árasztuk Jézus Krisztus megtisztító és — éppen ezért tökéletes szeretetét!

Scholz László

NAGYPÉNTEK

Jn 19,16—30

Elvégeztetett!

Aki nem a rutinos igehallgató fülével hallgatja ezt a történetet, annak a szívében szájalom ébred: Szerencsétlen ember, ártatlanul s fiatalon elvesztette az életet, s még a halállal is hogy meg kellett kínlódnia! — Mert ez a sajnálkozó érzés ott él a szívek mélyén. Felébredt a háború életet pusztító viharában, diáktársak, testvérek, vagy számunkra kedves fiatalok elvesztésekor, s mindig kiújul, ha hasonló tragédiát látunk vagy hallunk, és tehetetlenül állunk vele szemben.

Jó, ha ennek az érzésnek a döbbenetét a megszokottság vagy a közöny nem tompítja, mert ez segíthet bennünket, hogy Krisztus áldozatának a nagyságát, halálának az értékét meglássuk.

Valóban tragikus emberi sors az, melyet a rosszindulatnak, a közönynek és politikai manőverezésnek ilyen szövevénye vesz körül, keresztje tövénél pedig a csalódás fájdalma zokog.

Pilátus látja az igazságot, de fél, hogy a felizzott gyűlölet őt is bajba keverheti, inkább feláldozza azt, akiről tudja, hogy ártatlan. Lelkiismer-

retén úgy próbál könnyíteni, hogy amikor döntését indokolja, egyúttal szellemesen gúnyt űz a gyűlölködőkből is, akik neki kellemetlenséget okoztak, akik miatt döntenie kellett.

A katonákat az ítélet tisztasága nem érdekli. Számukra idegen, akit keresztre feszítenek, idegen nép tagja, s nekik hasznuk van halálából. Ruhái pénzt jelentenek.

Az asszonyok egész más érzésekkel állnak a kereszt alatt. Ők is szenvednek. Az elvesztés fájdalma, a sajnálat és a csalódás miatt sírnak. De másként képzeltek! Isten szeretetét is de másnak gondolták!

Ennek a történetnek a csúcspontja Jézus szava: „Elvégeztetett!”

Csakhogy ez az emberi rosszindulatnak és közönynek az áradatában és a fájdalom keserű bódulatában sem a tragédia csúcspontját jelenti.

Jézus életének és szolgálatának a csúcspontja ez.

Nem arról beszél, hogy nem sikerült, mindennek vége! Oda az élet s a megálmódott tervekből semmi sem lesz már. Hanem arról, hogy *mégis sikerült!* A kijelölt útnak még az emberi gonoszság sem tudta útját állni. Sőt, Isten kezében még az is eszközévé lett annak, hogy a kitűzött cél megvalósuljon. — A Fiú véghezvitte az Atya akaratát. Jézus nem a bűnös ember vak, céltalan áldozata, hanem áldozat a bűnös emberért. Ő a Krisztus, a megígért Szabadító. Mindennek pecsétje feltámadása lett.

Krisztus keresztjében beteljesedtek a prófétai ígéretek. Ennek bizonyosságaként hangzik fel az istentiszteleten Ezs. 53. „Ő megsebesítettett bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünknek büntetése rajta van.” Kereszten elhangzó szavai és a kereszt körüli események is erre utalnak. Az evangélisták mind idézik a 22. zsolzár próféciaját. Még ruháinak az elosztásában is ennek beteljesedését látják.

Krisztus keresztjében szemléletessé lett Isten könyörülő szeretete.

Krisztus keresztje a megváltás jelévé lett. „Krisztus meghalt bűneinkért, az igaz a nem igazakért, hogy Istenhez vezessen minket.” Meghalt, hogy áldozata árán rádöbbenjen bűnére az ember, akinek természetesen tűnik a gyűlölet, a közöny, megalkuvás, önzés, haszonlesés, és feltámuljon előtte Isten szeretetének a mélysége. Azok előtt is, akik elképzeléseikben, reménységükben csalódottan, kereső várakozással, vagy éppen hűséges ragaszkodással tekintenek keresztjére.

20. évszázada, hogy elhangzott az „Elvégeztetett!” — Mégis, a keresztrefeszítés története, akár ma is, bárhol lejátszódhatna. Az ember „emberiségében” nem változott. Szánakozó kifejezésünk, a „szerencsétlen ember”, visszafordul ránk. Hiszen mi is részesei vagyunk ugyanannak a magatartásnak, mely Krisztus keresztjét körülvette. Irigységből, pozícióféltésből egymáson áttaposunk s az elvakult gyűlölködés és izzó harag magas hullámaint verjük magunk körül. Mi magunk is szenvedünk miatta, talán tudjuk is, hogy mit kellene tennünk, de nincs bátorságunk szembenézni önmagunkkal.

Jólismert az a megalkuvó magatartás is, mely nem mer kiállni senkiért, az igazságért sem. Csak elkeseredésében tud igazat mondani, amikor a gúny tompítja a szavak életét. Mint ahogy Pilátus is csak egy ilyen pillanatában válik igaz tanújává Jézusnak.

Mennyi szenvedést okozunk egymásnak közönyünkkel, felelőtlenségünkkel, haszonleséssel, amikor pénzért mindenre képes az ember. Kész zsoldos katonának állni, éhezők kenyerét eladni, dolgozók bérét megrövidíteni, ártatlant megrágalmazni, még a jó szót is pénzért mérni.

Osztozunk Jézus kortársainak abban a vakságában is, hogy a Krisztusban adott nagy lehetőséget mi sem tudjuk, vagy mi sem akarjuk ki-

használni. Nem bízunk benne. A magunk kis elképzeléseit annál biztosabbnak tartjuk, s ezért azokhoz ragaszkodunk görcsösen.

Isten szeretetének a nagyságát, Krisztus áldozatának az értékét mutatja, hogy Isten bűneink ellenére sem fordul el tőlünk, még nekünk is hirdetteti, hogy nem kell bűneink rabságában maradnunk, Krisztus a mi bűneinkért is meghalt. A benne kapott bűnbocsánat megújíthatja életünket.

Krisztus keresztre, a köréje fonódó szeretet és hála így kapcsol Istenhez és így kapcsol össze embertársaimmal is. Felelőssé tesz bennünket egymásért. Ahogy a kereszt tövében összekapcsolódott Mária és János élete is. Krisztus áldozatából, Isten benne felragyogtatott szeretetéből fakadt az a felelősség is, melynek gyümölcse az elhagyottakért, betegekért, fogyatékosokért végzett szeretetszolgálat lett.

A kereszten elhangzott „Elvégeztetett!”, Krisztus értünk véghezvitt szolgálata az alapja egyházunk minden szolgálatának is. Mert aki megismerte a bűnbocsánat örömét, az Isten szeretetének tanújává lesz ebben a világban s örömmel munkálkodik azon, hogy kevesebb legyen az emberi gonoszság és a miatta szenvedő ezen a földön.

Magyar László

NAGYPÉNTEK

Jn 19,16—30

Mi ért célhoz?

Ez hát az Isteni küldetés vége? Ez az Istennek engedelmesség jutalma? Átkozott az, aki keresztfán függ! Ez a tanítványokat megbotránkozató, félelmes valóság az, ahol Isten munkája célhoz ért? Célhozérés és nem kudarc ez? Nem az emberi csőd ez, amit azután a vallásos képzelet a szenvedő Istenről alkotott tanításával hősi mítosszá magasztosított? Mi ért itt célhoz?

Célhoz ért Isten üdvözítő terve. Beteljesedett a prófétai jóvendülés Isten szenvedő szolgájáról. Jézus egész élete nem volt más, mint az Isten-tervezte út végigjárása. Még akkor is, ha a valóságos ember Jézus tuskodva és vergődve járta végig ezt az utat. De hát nem különös út is ez? Az övéi közé jöttek, az övéi nem fogadták be. Szeretetét osztogatta, s fagyos, hideg szívek visszautasító szeretetlenségével és közönyével találkozott. Számára mégis csak az Istennek való engedelmesség volt fontos. Isten terve és akarata pedig az: minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson.

Az Istennek való engedelmesség ért célhoz. Az az engedelmesség, amelyik szolgált és nem uralkodott. A hatalom koronája helyett a szolgálat kötevényét hordta. A nagyok és hatalmasok között emelt trón helyett a bűnösök között felállított kereszten trónolt. Nem a főpapok és farizeusok barátja volt, de sorsközösséget vállalt vámszedőkkel, bűnösökkel, betegekkel és megvetettekkel. A dicsőség magassága helyett az alázat és megalázás mélységeit járta. A menny zenéje helyett a kárhózat borzalmait hallgatta. Az Istennel való együttlét helyett az Istentől elhagyottság kínjait állotta ki. S mindezt azért, mert az Istennek engedetlen ember bűnét és engedetlenségét vette magára, hogy halála által Istennek enge-

delmes, akaratát követő népet formáljon. Így emelte az embert a mélyből a magasba. Szomorúságból örömbé. Halálból életbe. Célhoz ért az Isten tervét következetesen keresztelő ember helyett annak a Krisztusnak a küldetése, aki Isten tervét következetesen valósította meg az emberek között.

Célhoz ért a bűnösökkel egysorba álló szeretet. Lehet annak jó vége —, tette fel Keresztelő a kérdést —, hogy Jézus sorba áll a bűnösökkel? Nem magasan felettük kellene állni? Lehet annak jó vége, hogy a messiási király nem ítéletet hirdet, hanem kegyelmet osztogat, egyre csak kegyelemre? Lehet annak jó vége, hogy hatalma nem növekszik, hanem egyre inkább erőtelensége, gyengéssége, az embereknek kiszolgáltatottsága domborodik ki? Isten mentsen — mondja Péter —, hogy az Úrnak ama Krisztusa szenvedjen, halálra menjen! Lehet azt mondani, hogy a szeretet a kereszten ért célhoz? „Nincs annál nagyobb szeretet”... vallja Jézus. Ez a szeretet állította a bűnösöket egysorba a szentekkel és angyalokkal. Tett bűnösöket Isten gyermekeivé! A bűnösökkel együtt megfeszített Jézus mondhatta a latornak: ma velem leszel az örökéletben!

Ez a Jézus jelöli ki az egyház és a keresztyének helyét a világban a világerő. Nem az ítélet hirdetésében, hanem a kegyelem és isteni szeretet megélésében. Csak az a szolgáló szeretet ér célhoz, amelyik nem magával van elfoglalva, nem önmentésének gondja foglalja le idejét és köti le erejét, hanem mindig másokért él, hogy másokat éltesen. Önérdékeit veszni hagyja, s mások ügyét karolja fel.

Célhoz ért a felelős közösséget munkáló és teremtő szeretet. A Jézus keresztyénél állók ajkán nem hangzik Jézus felé vigasztaló szó. Sőt, akiről úgy vélekednénk, hogy vigasztalásra szorul, vigasztal. Aki erőtlennek látszik, erősít. Jézusnak, a valóságos Istennek nincs szüksége vigasztalásra. Itt nem valami végzetes dolog történt! Itt Isten tervét hajtja végre a Fiú! Az a Fiú, aki a szeretet közösségében van az Atyával. És éppen a szeretet közösségét állítja helyre Isten és ember között is a Golgothán. Amikor az anyjáról gondoskodik, „asszonyoknak” szólítja meg őt, úgy, ahogyan a kánai menyegzőnél is, ahol Istenhez tartozását akarja kiemelni Jézus. Ez a valóságos Isten azonban az isteni akaratot hajtja végre akkor is, amikor rábizza az anyját a tanítványra, Jánosra. A bűn éppen abban lett nyilvánvalóvá, hogy a közösségben megtagadta a rábízott emberért való felelősségét az ember. Ádám Évát vádolja Isten parancsának megszegéséért. Kain a felelősséget elhárítva teszi fel az örök kérdést: Avagy őrizője vagyok az én atyámfianak. A keresztre felelőtlenségünk bűne is órafeszítettetett! A keresztt a felelős szeretet megélésére tanít! És nem is csak a „másik” üdvösségéért vagyok felelős! — Azért Krisztus mindent elvégezett! Azt Jézus célba juttatta. Felelős vagyok a földi életéért. S nem is csak az egyénnek, hanem az egyént hordozó kisebb vagy nagyobb közösségek életéért. Itt a mennyi és földi üdvösség és boldogság összefüggése domborodik ki. Máriát Jézus János felelős szeretetére bizza a magánnyal, kiszolgáltatottsággal, elesettséggel szemben. Nem a mezők lióliomát ruházó Istenre hagyja Mária földi gondjait.

A nagypénteki hangulati keresztyéniségünket megkérdézi a Feltámadott: A felelős szeretet mértéke szerint cselekedtünk a reánk bízottakkal? Mit tettünk örök és földi boldogságunkért? Mit tettünk a magukra maradtakért? Nemcsak azokért, akiknek a magányát egy látogatással el lehet intézni. Azokért mit tettünk, akik magukra maradtak nemzeti nyomorukkal, kizsákmányoltságukkal, éhségükkel, analfabétizmusukkal, ember számba nem vett életükkel. Mit tettünk, hogy a közönyösöket a közügyért fáradozókká tegyük. Mit tettünk az embertárssal és embertársért, akiket gondjainkra bízott az Isten? A keresztt számon kér! Mozgósít.

Munkára serkent a rámbízottakért, hazánkért és a világot. Tespedtségünkől kimozdít. Vallásos görcsünk bénaságából felold. Fölfelé néző tekintetünket a mellettünk élő felebarátra fordítja. A védelemre szoruló felebarát mellé rendel.

Célhoz ért az Isten kezébe tett élet. Isten kezébe teszi életét, szolgálatát, jelenét és jövőjét Jézus. Az Isten-tervezte szolgálat végén is megtartó, hűséges Isten kezébe simul élete.

Az Isten kezébe tett, s a szolgálatot Isten kezéből vett és betöltött élet ér ma is célhoz. A halál elvesztette a játszmát! Az élet győzött a Golgothán! Ezért tehetem nyugodtan életemet, az egyház szolgáló életét Isten kezébe. Jézus a szeretetben hűséggel végzett szolgálat után egyháza népét egysorba állítja az üdvözültek seregében mindazokkal, akik magasztalják az Urat az övéinek megmutatott végtelen szeretetéért.

Dr. Nagy István

NAGYSZOMBAT

Mt 27,57—66

Halálunknak halála

Nagyszombaton nem történik „semmi”. Az üdvösségtörténet stagnál. Mindent beborít a temető csendje.

Nagyszombaton mégis történik valami: dolgozik az elmúlás. Meg vagyunk győződve arról, hogy az első keresztyének nemcsak a nagyheti történet kereksege kedvéért idézték fel a keresztről levételt és a sírbatételt. Ezek a mozzanatok tanúsítják ugyanis, hogy Jézus halála *valóságos és teljes* halál volt. Ha nem így lett volna, akkor Jézus halála és feltámadása olcsó színjáték lett volna csupán, és az evangéliumnak lényege szenvedett volna csorbát.

Nagyon sok ember számára Jézus története, mint egy elszakadt film, megáll nagyszombaton. Ez a szakadás pedig a hit katasztrófáját jelenti. — Dosztojevskij „Félkegyelmű” című regényében egy megdöbbentő epizóddal találkozhatunk: a szenvedélyes Rogozsin, miután megölte Nasztazja Filippovná, az őt meglátogató Myskin herceget dolgozósobájába vezetve elhúzza egy vörös drapériát. Mögötte egy hatalmas olajfestmény válik láthatóvá, mely Jézus keresztről való levételét ábrázolja. A kép megdöbbentő „élethűséggel” adja vissza az Arimáthiai József karjaiban életlenül elomló testet. A teljes és visszavonhatatlan halál mered a képről a szemlélőre. Myskin herceg zaklatottan nézi a képet, s akkor megéri barátja életének titkát: ennek az embernek minden, ami szent, *halottá* vált. Nincs megváltás. A halálban ugyanis minden mindegyé válik. Ezt érezhették az asszonyok is Jézus sírjánál. A mögöttük levő csodálatos három év emléke még kiviszi őket a sírhoz. A kegyeletnek hagyományok által megszentelt szertartásait még elvégzik a halott körül, de a megkezdett útnak már vége. Minden, amit Jézus mondott és ígért Isten országáról, erőtlenné válik nélküle. Az általa felszított reményeket is, mint mindent ezen a világon letarolta az elmúlás hidege. Nehéz út ez, de végig kell járni. Jézus *teljes és visszavonhatatlan* halálának minden szépítgetése és idealista megkerülése megakadályoz bennünket abban, hogy győzelmének teljes horderejét is felismerjük.

Ha a megváltás történetének filmszalagja nem szakad meg nagyszombatnál, hanem folytatódik a feltámadással, akkor Krisztus halálba hanyatló és enyészetnek átadott teste is az *evangélium szerves részévé* válik. A nagyszombati sírban fekvő test lehetetlenné teszi, hogy Jézus halálát doketista módon félreértsük. Jézus a mi valóságos életünket élte, és sorsunkat a *legvégső következményig*, az enyészeti *vállalta*. Értünk feküdt a sírban is, hogy ítéletünk keserű poharát fenéig kiürítse. Szeretteink sírjában és egykor a mi sírunkban is dolgozni fog az elmúlás. Ez nem logikátlan dolog. Isten generális ítélete ez rajtunk, akik meghasonlottunk Övele. Ami a Jézus testén dolgozó enyészetben elgondolkoztató, és egyúttal örvendetes is, hogy az fekszik a sírban, *aki egyedül nem szolgált rá* erre. Így lett halála „halálunknak halála”.

A feltámadás öröme is megüresedik, ha Jézus halálának teljes és visszavonhatatlan voltát valamiképpen meg akarjuk kerülni. Ha Jézus halálát tetszhalálnak tekintjük, akkor „feltámadása” csak az élet prolongálása volna, míg végül is a halál marad győztesen a csatatéren. Ha úgy vélnénk, hogy a sírban csak Jézus anyagi valója fekszik, de lelke, lényének maradandó fele győzött az elmúláson, ez messzemenő következményekhez vezetne. Akkor a feltámadás lelki dolog volna, és a megváltás ki merülne az anyagi létől való szabadulásban. Akkor minden rossznak okát az anyagiságban kellene látnunk, s csak egyetlen dolgunk maradna ezen a világon: siettetnünk kellene a világ és az emberi anyagi valójának pusztulását. Akkor mindaz, amit Isten teremtett, elhibázott, és az ember nem volna felelős semmiért ezen a világon.

A feltámadás tanúinak bizonyágtétele egyöntetűen szembeszáll ezzel az oly sokszor kísértő idealista, gnosztikus felfogással: Jézus feltámadása a *test feltámadása* volt. Közvetve erről beszél a farizeusok által kifundált lopási história is, amelyet a történeti források tanúsága szerint már igen korán terjesztteni kezdtek. Ha a farizeusoknak a lopási verzióval kellett előállaniuk, akkor ez csak azt bizonyítja, hogy a keresztény vallástétel nemcsak Krisztus lelkének diadaláról, hanem testének feltámadásáról beszélt. Tehát, ha, és mivel Jézus *valóságosan és teljesen* az elmúlásé volt, akkor testének feltámadása a mulandóság feletti győzelmét hirdeti. Akkor egy új és teljességre jutott világ *Zsengeje* Ő. Isten teljes ítéletére a teljes kegyelem volt a válasz. Ha pedig nem az enyészeté az utolsó szó, akkor nem mindegy, hogy mint élünk ebben a világban és ezzel a világgal. — Nem a dolgok megszokott rendje ez! A megszokott rend az elmúlásba hanyatló nagyszombati valóság. De éppen ezen a háttéren válik szembetűnővé, hogy Jézus feltámadása Istennek egyedül kegyelmes akaratán nyugvó, a *jelenvaló világ* rendjén túlmutató teremtő cselekedete. Ez a ami reménységünk. Mert Jézus értünk adta magát a mulandóság hatalmába, hogy számunkra is felpattintsa az enyészet zárait. Ha a beomlott bányából egy valaki kijut, már a többi is megtalálja a kivezető utat.

A feltámadás lehetősége nem mindenki számára örömhír. Pilátus nem veszi komolyan a farizeusok aggodalmait. A halott Jézustól nem tart már. A farizeusok, bár ismerik Jézus hatalmát, körömszakadtig tagadják feltámadásának lehetőségét. Mégis félnék tőle! Akkor is, ha ez csak a tanítványok „hítető beszéde”. Itt derül ki, hogy érdekük a sírban őrizni Jézus testét. Mert ha valóban feltámadt, akkor meg kell hajolniok Előtte, akit tévelygőnek bélyegeztek életében. Akkor mindaz, amit Jézus mondott és ígért Isten országáról, *igaz!* Akkor ők a rossz úton járók és meg kellene térniök.

Ha megállítjuk a magunk számára nagyszombatnál a nagyhét eseményeit, akkor bűnbánattal ismerjük fel önmagunkon az Isten kegyelmét elfogadni nem akaró és a szeretet útját vállalni nem készséges szívünk ravaszságát.

Lehet és legyen Jézus halála a holtak élete és halandók reménysége!

Csongrád-Szolnoki Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége

HÚSVÉT ÜNNEPE

1 Kor 5,6—8

Húsvét a földön!

Húsvét öröme tölti be szívünket: Krisztus feltámadt! Ez a boldog húsvéti hitünk két irányba tekint. Először is a múltba, arra a napra, amikor világgá röppent a hallatlan hír: Isten nem hagyta a halálban a megfeszített Jézust, hanem az örökkévalóság dicsőségében részesítette! Élő Urunk van! A másik irány a jövőendő. A mi számunkra sem végállomás a halál! Jézus feltámadása a mi sírunk sötétjébe is belevilágít: örök élet várományosai vagyunk! E végső nagy reménység fényében ünnepeljük évről évre húsvét ünnepét.

Józanító ige ez, amely az ünnepi hangulat elragadtatottságából visszaránt bennünket a földre és kérdőre von: valóban értitek ti a húsvéti evangéliumot? Jól ünnepelitek Jézus feltámadását? Mert igaz az örökkévalóságba tekintő hit: Jézus megdicsőítettet és záloga lett az örök élet nagy reménységének! De nektek csak „mennyi” húsvétotok van? Földi húsvétotok nincs?! Mindennapos életek harcában, rohanásában nincs jelentősége és hatalma?! Ott már nem örömhír, hogy Jézus él?!

Bizony, érzékeny ponton érintenek bennünket ezek a kérdések. Az ünnepek buktatójáról van szó. Arról, hogy az ünneplésünk elszakad a hétköznapi életünktől és semmi közük egymáshoz. Itt teletűdővel zengjük a húsvét örömét, de kimegyünk és már nyoma sincs rajtunk, sőt az életünk egyenesen ellene mond a húsvéti evangéliumnak.

Ezért olyan panaszos a hangja Pál apostolnak is ebben az igében. Magabiztos húsvéti öntudat és a bűn szennye békén megfért együtt a korinthusi gyülekezetben. Ezen az ellentmondáson habborodik fel Pál: „Nem jó a ti dicsekedésetek!” És nem enged kibívót, mintha talán egy ember bűne nem volna veszélyes az egész gyülekezetre. Mint a kovász, amely nem marad egy helyben, hanem az egész tésztát átjárja, úgy a bűn is mindig egész életünket akarja hatalmába venni. Amire ma azt mondod: „nem veszélyes!”, az holnapra egész életedet lángba boríthatja s holnapután az egész gyülekezetet tönkretelheti!

Nem kell-e húsvét ünnepén nekünk is pirulva felismernünk magunkban ezt a korinthusi ellentmondást?! Buzgón ünnepeljük húsvétot s talán még a dicsekedő érzés is átsuhan a lelkünkön: „én itt vagyok, nem úgy, mint ez vagy az!” De a mindennapjainkban nem él és nem uralkodik a Feltámadott. Ott gyűlöletben élünk és nem akarunk megbocsátani. Lopunk a gyárban vagy tsz-ben. Harácsolunk. Irigykedünk. Rossz hírt terjesztünk másokról. Nem vesszük észre a segítségünkre szorulókat. Szennyes a beszédünk. S talán éppen a paráznság kovásza is ott lappang az életünkben. De mi már észre sem vesszük az ellentmondást, mert annyira megszok-

tuk a bűneinket. A „kellemes ünnepek” majd elmúlnak és minden marad a régiben.

Valóban él Krisztus? Valóban feltámadt? Bizonyára nem azért kételkednek ebben sokan, mert meggyőződtek az ellenkezőjéről, hanem azért, mert éppen mi, húsvétot ünneplők, állandóan tartjuk az ellenprédikációt az életünkkel. Olyanok vagyunk, mint a sáros ablaküveg, amely elnyeli a napfényt (8. v.: *elikreineia*—tisztaság, áttetszőség). S egyetlen ellenprédikációnk száz templomi prédikációt tönkretesz!

Lám, ezért kaptuk e kemény, józanító ígét erre az ünnepre.

Mit tegyünk hát, hogy kikerüljünk ebből az ellentmondásból? „Tisztítsátok ki a régi kovászt, hogy új tésztavá legyetek!” — mondja Pál. A korinthusiak jól értették, mire céloz. A keresztyén húsvét idején ünneplték a zsidók is az egyik legnagyobb ünnepüket, az ún. kovásztalan kenyerek ünnepét, az Egyiptomból való szabadulás emlékére (v. ö. 2 Móz 12,1—21 és „Az OT világa”, 132 lpk.). Az egy hetes ünnep első, előkészületi napján minden házból el kellett távolítani a kovászt, ill. a kovászos ételt, mert annak idején a kivonulók is kovásztalan kenyeret ettek. Még az ágyak alját is kisöpörték, hogy morzsája se maradjon a kovásznak. „Ez a ti dolgotok is a bűnnel!” — mondja Pál. A morzsájával sem szabad békét kötni, hanem elszántan seprűt fogni rá! Húsvétot csak így lehet igazán ünnepelni.

Kemény befejezhetetlen küzdelem ez! Minél buzgóbban tesszük, annál inkább látjuk, mennyi a takarítanivaló. S bizony mi hamarosan el is csüggednénk. De nem magunkban kell harcolnunk! Pál nem csak riadót fúj nekünk a bűn elleni harcra, hanem elének állítja azt, aki ezt a harcot már megnyerte számunkra és akiből, mint forrásból, mindig újra erőt meríthetünk: „Hiszen ti kovász nélkül valók vagytok, mert a mi páska-bárányunk, a Krisztus, megöletett!”

Ísmét a zsidó ünnep kifejezéseit használja. Az ünnep első napján háznaként egy bárányt vágtak le a templomban, megsütötték és az esti, ún. páska-vacsorán fogyasztották el. Ezzel kezdődött el a kovásztalan kenyerek ünnepe. Így már jobban érthető számunkra is Pál mondanivalója. Amint a zsidóknál a páska-bárány megölése jelentette az ünnep kezdetét, úgy kezdődött el Jézus halálával a bűn ellen harcoló, azzal meg nem békülő, keresztyén új élet „ünnepe”. S az örömhír éppen az, hogy ez a mi új életünk már elkezdődött a kereszten. Már valóság! A miénk! Élhetünk vele! Ahogy a forrás kezdi a folyót s benne a víz mind a forrásból ered, úgy árad felénk Jézus halálából a bűnön győzni tudó, megtisztító erő és medret keres életünkben. Ez a „keresztfa titka”, amely éppen húsvétkor „tündököl” (KÉ 735,1). Kezdet, amely nem válik soha múlttá. Minden napunk új lehetősége marad szüntelen.

Milyen különös! Húsvét van és Pál a kereszt titkát bontogatja előttünk. Nem véletlenül! Így tanít bennünket arra, amit a korinthusiakkal együtt mi is hamar elfelejtünk, hogy a Feltámadott nem más, mint aki a kereszten meghalt értünk. Húsvét nem csak a mennyre veti fényét, hanem a keresztre is. Ez a halál nem vereség, hanem győzelem és szabadulás nekünk. Nem tragikus vég, hanem kezdet, a mi új, tiszta és igaz életünk kezdete. Ez a húsvéti evangélium — a földön! S ezt nem lehet igazán hirdetni, csak megújult életünk valóságával. Isten ilyen igehirdetőket keres ma közöttünk. És sokan, nagyon sokan várnak erre a húsvéti prédikációra! Ámen.

Dóka Zoltán

HÚSVÉT ÜNNEPE

1 Kor 5,6—8

1. Nem prédikációt kívánok írni, sőt még meditációt sem. Szeretnék kötetlenül beszélgetni Lelkésztestvéreimmel, Akik a húsvéti prédikációra készülnek. Abban a reményben vagyok, hogy ebből a beszélgetésből több esetben jó prédikációk születnek. Kezdjük mindjárt azzal, hogy *nem könnyű textus* ez. Mondjuk ki bátran azt is, hogy szövege szerint alig van köze húsvéhoz. Az eredeti görög szövegben nincs szó „húsvéti” bárányról, csak egyszerűen páskáról. Luther is próbált a fordításnál húsvéti jelleget adni a textusnak azzal, hogy az „ünnepejünk” elé odatette azt a szót, hogy „húsvétot”. De még ettől sem lett „húsvéti” ez a textus. Mindezt azért kellett elmondanom, mert ez a textus „nem adja könnyen” a húsvéti prédikáció mondanivalóját. *Meg kell érte küzdeni!* — Nagy a kísértésünk, hogy a szószekeken „megmagyarázzuk” ennek a textusnak az eredeti értelmét, illetőleg rágódjunk egyes szavain és kifejezésein. Így azután elmondjuk ötször-tízszer, hogy „kovász”, „kovásztalan”, „tészta”, „páska” és miközben ezt mondogatjuk elmege az idő és még nem volt húsvéti prédikáció. Nekünk ugyanis nem „magyarázgatni” kell a textust, hanem *húsvéti prédikációt kell mondani!*

2. Ahhoz viszont, hogy húsvéti prédikációt tudjunk mondani, a *magunk számára* valóban tisztázni kell még a szavakat is (de nem a szószekeken, hanem az írásztal mellett!). Nem tudunk eltekinteni az *eredeti szöveg* néhány szavának jobb megértésétől. — A Károli szöveg, csakúgy, mint a legújabb magyar fordítás, beszél a tészta „megkelesztéséről”. Ez nem fejezi ki azt, amiről az összefüggésben szó van. A „megkelesztés” a mi gondolkodásunkban pozitív tartalmú. (Jó, hogy „megkel” a kenyér!). Az eredeti görög szó, a *dzúmoó* azt jelenti, hogy „megkovászosítani”, vagyis a tésztába a kovászt belevegyíteni és azt így *erjedésbe hozni*. Így értsük tehát a mondatot: „Nem tudjátok, hogy a kis kovász az egész tésztát *meg-erjeszti?*” — Az *etüthé* kifejezés aoristosban van, ami jelzi, hogy a páska-barány egyszersmindenkorra megáldoztatott, megöletett. *Jézus egyszeri nagy áldozata a kereszten!* *Az alétheia* ezen a helyen *etikai* tartalmú: igazság, igazságosság, megbízhatóság, becsületesség, derékesség. Arra szólítja fel az apostol a korinthusiakat, hogy ezeket gyakorolják az új életben.

3. Most nézzük egy kicsit *magának a szövegnek az értelmét*. Miről van szó textusunkat megelőző szakaszban? Arról, hogy a korinthusi gyülekezetben „vérfertőzés” fordult elő „valaki az atyja feleségével él”. A gyülekezet emiatt nem szomorodott meg és nem távolította el a gyülekezetből az illetőt. Ez Pált rendkívül nyugtalanítja. *Határozott fellépést követel a gyülekezettől* az illető, vagy illetőkkel szemben. Az apostolnak az az álláspontja, hogy *ez a bűn az egész gyülekezet életét megronthatja és megfertőzheti*. Ehhez használt egy szemléltető képet: „Nem tudjátok, hogy kis kovász az egész tésztát erjedésbe hozza.” További gondolatait az apostol *egy másik képhez* kapcsolja. A zsidóknál az volt a szokás, hogy a páska-ünnepen a *házból minden kovászt ki kellett dobni*. Itt az apostol a kidobandó „régii kovászon” a korinthusiak megfertőzött, tisztátalan életét érti. Ezt kell kidobni. Pál valójában azon háborodik fel, hogy *a korinthusiak milyen türelmesek és elnézőek a vérfertőzővel szemben*. Tehát a magatartásukat *ítéli el*. Meggyőződése szerint a korinthusiak toleránsak a bűnnel és bűnössel szemben, ahelyett, *hogy intoleránsak volnának*. — Ezek után a felszólítás így hangzik a korinthusiakhoz: „Le-

gyetek új tészta, hogyan kovásztalanok vagytok!“. Pál tehát ki meri mondani a nagy tételt: a korinthusiak „kovásztalanok”, vagyis *tiszták*, de így is mondhatjuk, hogy *szentek*. De hogy is lehet őket tisztáknak, kovásztalanoknak, szenteknek mondani? Úgy, hogy „a páska-báránynak megáldoztatott, a Krisztus.” *Azért szentek tehát, mert Krisztus meghalt értük a kereszten.* Végeredményben a gyülekezetnek nem kell mást tennie, mint *azzá kell lennie, amivé Jézus tette őket.* Ha mindezt nyelvtani kifejezéssel akarjuk szemléltetni, akkor azt kell mondanunk, hogy van itt egy „indikativus” és pedig az, hogy Jézus meghalt a korinthusiakért és ebből következik egy „imperativus”, az ti., hogy legyenek tiszták.

4. *Hogy lesz ebből húsvéti prédikáció?* Nem lehet figyelmen kívül hagyni a páska-ünnep eredeti értelmét. Leölt bárányok vérével jelölték meg Egyiptomban Izrael népéhez tartozó családok házának bejáratát. Így menekültek meg az itélettől a többiekkel szemben. A vérrel megjelölt ajtók az ítélő Isten számára jelek voltak arra, hogy ott kegyelmet gyakoroljon. *Lényegében a megölt bárányok „helyettesítő szolgálatot” végeztek Izrael népéért. Így szabadulhattak a „szolgaság házából” és nyerek szabadságot egy új életbe való bemenetelre.* Isten Jézust, mint páska-bárányt ajándékozta a világnak, hogy általa megszabaduljon „bűnnek, halálnak, ördögnek hatalmából” és mindazok, akik hisznek Benne, *felszabaduljanak az új életre.* Ebben a textusban tehát egyértelműen benne van nagypéntek, a keresztség ténye, Jézus Krisztus helyettesítő szolgálata és az ember számára szabadságot hozó áldozata. *De hol van itt húsvét?* Kétszeresen is itt van! Először is itt van azért, mert mindazt, amit a páska-bárány szabadító szolgálatáról elmondottunk, *nem mondhatnánk el húsvét nélkül.* Húsvét nélkül Jézus halála egy óriási kudarc! De mert feltámadt, *feltámadásával igazolta, hogy a kereszthalál valóban váltság-halál volt, szabadító halál.* De itt van húsvét a textusban másodszer is! És pedig úgy, hogy a kereszsten szerzett szabadsággal csak akkor tudunk élni, *ha az új életben a feltámadott Jézus Krisztus erejében élünk.* Vagyis, *nem lehet új életet élni a feltámadott Jézus nélkül!* Hiába mondaná Pál a korinthusiaknak, hogy „legyetek új tészta”-vá, meg hogy „takarítsátok ki a régi kovászt”, mindez lehetetlen volna, ha nem a feltámadott Krisztus erejéből élnének és nem az Ő erejével küzdenének a régi kovásztól megfertőzött élet visszatérése ellen. Senki ne mondja azt, hogy ezzel „beleerőltettem húsvétot” ebbe a „húsvétalan” szövegbe. Pál világosan megmondja textusunkban, hogy nincs más dolgunk, mint az, hogy felhasználjuk és éljünk abból, amit Isten Jézus Krisztusban velünk tett. És mit tett Isten velünk? Odaadta Jézust, *aki „meghalt a mi bűneinkért és feltámadott a mi megigazolásunkra”.*

5. *Honnan induljunk ki a húsvéti prédikációban?* Az a javaslatom, hogy ne a szövegben adott sorrendet kövessük. Vagyis, ne azzal kezdjük a húsvéti prédikációt, hogy „a kis kovász az egész tésztát erjedésbe hozza” és ne azzal folytassuk, hogy „takarítsátok ki a régi kovászt”. Ha ezzel kezdjük, lényegében a gyülekezet tagjait arra biztatjuk, hogy „szedjétek össze magatokat, erőlködjétek egy kicsit és így tisztítsátok meg életeket.” Szóval így imperatívussal kezdenénk, ami egy kicsit az önmegváltás útjára szólítgatná a gyülekezetet. *Kezdjük inkább indikativussal a húsvéti prédikációt!* Induljunk ki ebből a mondatból: „*A mi páska-báránynak, a Krisztus megáldoztatott!*”. De mindjárt tegyük hozzá, hogy azért beszélhetünk Jézus értünk való „áldozatáról”, mert harnadnapon feltámadt. Ha valaki éppen szereti a szimbólumokat, kezdheti azzal is, hogy van egy keresztyén szimbólum, amely egy *bárányt ábrázol, de nem a kereszttel, hanem egy győzelmi zászlóval.* Jézus győzött! Ez a prédikáció kiinduló pontja és közepe.

6. *Hogy folytassuk a prédikációt? Beszéljünk bátran arról, hogy nagy-péntek és húsvét tényei után, akik hisznek Jézus Krisztusban, valóban élhetnek és tudnak új életet élni. Mondhatnánk így is: „zöld fényt” kaptak az új életbe való bemenetelre, Szóljunk arról, hogy milyen paradox állapot az, hogyha valaki szabad lehet, mégis inkább a bűn szolgátságát választja. Tehát a régi életet éli. És itt nagyon határozottan beszéljünk arról, hogy a bűn, a régi élet a keresztyén egyházban, vagy éppen egy-egy gyülekezetben nem „magánügy”. (A kovász erjeszt!) Nem magánügy egy keresztyén család élete a gyülekezetben, mert vagy előrelendít jó példájával másokat, vagy „megfertőzi” rossz példájával az egész gyülekezetet. Nem magánügy egy gyülekezet élete az egész egyházban, az egész Magyarországi Evangélikus Egyházban, mert gyengítheti, béníthatja és erjedésre vezetheti az egész egyházat. Nem magánügy a Magyarországi Evangélikus Egyház élete a szocialista társadalomban. Aki ennek az egyháznak a szolgálatát személyes rossz példájával, társadalomellenes magatartásával és visszahúzó gondolkodásával nehezíti, az fertőz nemcsak az egyházban, de az egyházon kívül is. Mind a keresztyén családoknak, mind a gyülekezeteknek, mind egész egyházunknak vigyáznia kell arra, hogy ne „régikovász” legyen. Ez azonban még csak az egyik oldala az új életnek. Ez még csak védekezés a régi ellen.*

7. *Új életben kell járnunk! Mint fentebb is mondtam, nyilvánvalóvá kell tennünk amik vagyunk. És mik vagyunk? Jézus Krisztusban való hitben és hit által tiszták és szentek vagyunk! Ha modern kifejezést akarnék használni, akkor azt kellene mondanom, hogy „önmagunk megvalósításáért” kell küzdenünk! Nem a régi emberünk megvalósításáért, hanem annak az új embernek a megvalósításáért, amivé Isten teremtett bennünket Jézus Krisztusban. Ilyen értelemben nyugodtan mondhatjuk, teológiailag is: légy, ami vagy! De, hogy ne legyen kétségünk, hogy mit is jelent új embernek lenni, Pál apostol világosan megmondja textusunkban, hogy „tisztaságban és igazságban” kell élnünk. Tisztaságban a gondolkodásban, a beszédben, a cselekvésben (nem árt itt Isten Tízparancsolatára gondolnunk!). Tisztasághoz tartozik a „tisztá-kezüség” is a munkában, a végzett munka elszámolásában, a közvagyon megbecsülésében és megőrzésében, az önzés, a harácsolás távoltartásában. A családi életben, a szex vonalán. Az „igazságban” való járás még ennél is többet jelent. Jelenti azt, hogy gyakoroljuk az igazságosságot és fáradozunk azért, hogy az igazságosság érvényesüljön mások életében is. Aki „igazságban jár”, az nem tudja elviselni azt, hogy emberek szenvedjenek a háború tüzeiben, mások éhezzenek, vagy fajuk miatt szenvedjenek hátrányt. Az igazságban való járáshoz igenis hozzátartozik a békéért, a társadalmi igazságosságért, a faji egyenlőségért, a kenyér egyenlő elosztásáért való szakkadatlan fáradozás is.*

Mindez azért lehetséges, mert a „páska-bárány megáldoztatott” és fel is támadott. Azért lehetséges, mert van húsvét!

D. Káldy Zoltán

HŰSVÉT 2. NAPJA

Csel 10,34—43

Mindenkihez!

Döntő társadalmi változások küszöbén, a széles néprétegekre tekintve szoktak ilyen felhívást kibocsátani. A háború szörnyű pusztítása után 30 év előtt, egy soha nem látott újjáépítést elindító buzdítás is így kezdődött hazánkban.

Isten szeretete így nyitott ajtót hozzánk húsvétal. Egyszeri és mégis örök újjáépítési program ez.

Mert nem látszott az út az Istenhez az emberi tévedés és romlás törmelékeitől. — Nem voltak még azok sem alkalmas eszközök mások vezetésére, akiket Isten arra elhívott. — Péter nem akart egy idegen fajtábelihez elmenni, csak a maga népe körében tartotta Isten szeretetét érvényesnek. — Jézus szerte járt és személyválogatás nélkül szólt azokhoz és tett azokért, akiket a bűn miatt nyomorúságban látott.

A fajokat, népeket, nemeket képeség és vagyoni állapot szerint megosztó vallásosság Jézussal végetért. Akkor is, ha napjainkig köztünk vannak nyomai. Isten szeretete már közel 2000 év előtt átfogó, egyesítő akcióba kezdett. Jézussal minden emberhez fordult. — A törvényvallás, az ember kitalálta istentisztelet önző, önmagáért való kegyes gyakorlatot diktált. Az Isten kegyelmes szeretete ön maga megismertetését az ember-társ feltétel nélküli megtalálásával együtt adja.

Jézussal az Isten volt — hirdeti Péter. Nem csupán egy korát megelőző, a jövő emberibb gondolkodását képviselő ember ő. Isten embere a történelemben. Isten köztünk. — Ezért győzhet le a halált, legyőzhetetlennek látszó ellenünket is. Feltámadásával megtöri az életrontó Gonosz hatalmát. Reménységet ad egy megváltozott földi és bizonyos örök életre. — De hogyan vezet erre a bizonyosságra?

Engedelmes és igaz tanúkkal. — Nincsen rosszabb cégér, mint egy szűkkeblű, szemellenzős, skatulyázó keresztyén. — Péter mégis engedelmeskedett. — Jézus tanúja történelmi bizonyítékokra hivatkozhat. Ti tudjátok — mondja Péter az itáliai hadtest századosának. A római vezetés hivatalos hírei is beszámolhattak arról, mi történt ott, ahol Jézus járt.

De a történelmi tények sajátos szellemtörténeti bizonyítékokkal egészülnek ki. — Az istenhívő zsidóság szerint iratainak, az Ószövetség könyveinek egész sor eddig érthetetlennek látszó üzenete látszik megfejtettnek. Jézusban Isten hatalommal felruházott embere jött el hozzánk. A próféták a feltámadást is megírták. Annak ténye túl van az emberi kutatás lehetőségeinek határán. Itt csak a tanúk igazságára, Isten Lelke ma is meggyőző munkájára alapítunk.

Ahogy lassan keresnünk kell azokat, akik ott voltak gyermekként a pusztá élet megmaradásánál és szinte elképzelhetetlen újrakezdésnél egykor. Ahogy elfogadjuk annak szavait, akinek nincs tanútársa már, aki ott volt bizonyos eseményeknél. A tanítványok között Tamás is ott volt mai kételyeink képviselőjeként. Jézus kielégítette tapasztalati igényét, de hoztátette: Boldogok, akik nem látnak és hisznek. — Így akar minket is engedelmes és hű tanúkká tenni. Hit nélkül egyébként még meglévő vallásosságunkkal mit sem érünk. Még bűneinkben vagyunk.

Mit ad azoknak, akiket meggyőz?

Részesei lehetnek közösségének és tetteinek.

Az emberi fejlődés tudományos, technikai, kulturális és gazdasági eredményei részben megjelenítik azt, amit Jézus tettei egykor Isten terveiből jeleztek. De emberi mivoltunkban szinte lemaradtunk attól, amit kezünkkel és értelmünkkel alkotni tudunk. Alkotásunk eredménye ismételten megtörik amiatt, hogy nem jól használjuk és eltékozoljuk azt, amink van. Az emberiség családjának mai egzisztenciális gondjai jól mutatják ezt.

Akik hisznek, nagy erőforrásuk a bűnbocsánat és új kezdet lehetősége. — Reményik egy versében arról ír, hogy mintegy önmagamba falazva élék. Fúvassa meg Isten a kürtöt, hogy leomoljanak közte és köztem a jerrikói falak. A Feltámadott híre ez a kürtszó.

De nélkülözhetetlen ez az új kezdet ember és ember kapcsolatában is. — Isten párbeszédhez vezet régen megnémultakat, kikben a hallgatás miatt fokozódik az ellentét feszültsége. Isten terveket ad, hogy ne csak magam, egy szűk kör, hanem a közösség egészének szolgálatát lássam.

Nem választhat el bennünket a hivatás és helyzetbeli különbözőség. Magasan képzett szellemi dolgozók, kétkezi munkások, szakképzetlen erősek és fizikailag, szellemileg gyengék egy közösség tagjai. Az emberiség sokszínű népe nemcsak az úrvacsorai asztalnál, de a javak életfenntartó, értelmet kiművelő asztalánál is együtt kell, hogy egyék és igyék.

Ott van igazi nevelés és emberformálás, ahol szülő és gyermek, vezető és beosztott, férj és feleség, fiatal és idős között Isten tiszteletéből magától értetődően fakadó megbecsülő szeretet fakad. — Van, Aki mindezt sokrétűen és személyesen felméri naponta és megítéli. — Hogyan állunk meg előtte?

Mindenkihez és mégis egyenként szól Isten húsvéti üzenete szerte a világon. Tudunk-e, akarunk-e Vele élni, egymásnak szolgálva békeességben? Ma nem végső bíróként szól, hanem megelőző szeretettel int, biztat, felemel és visz előre. Velünk ez hihetetlen nagy lehetőség és reménység életre, halálban.

Győr-Soproni Egyházmegye Lelkészi Munkaközössége
Összeállította: Tekus Ottó

HÚSVÉT 2. NAPJA

Ap Csel 10,34—43

Az élő Isten munkájának sodrában

Akár Pál apostolról, akár Péter apostolról esik szó, az Apostolok Cselekedeteiről írott könyvben, végső soron *mindig Isten hatalmas cselekedeteiről* van szó. Ezért fonódik ebben a könyvben (s így textusunkban is) össze pünkösdi húsvéttel. A pünkösdi Lélektől indított apostolok tesznek bizonyosságot a húsvétkor Feltámadotról. A megelevenítő Isten (Deus vivificans) és a csodadolgokra is képes cselekvő Isten (Deus in actu) munkáját élük át az apostolok, lesznek részesévé, eszközeivé. Az élő, cselekvő Isten munkájának sodrába került Péter. Ebben a sodrásban világosodik meg sokféle összefüggés („most értem igazán”). Ebben gyógyul sértődéséből is, ítéletéséből is, hiszen tudja már, hogy nem az ő dolga az ítélet. Ebben a sodrásban válik feladattá egész élete, lesz tele szája mondanivalóval, válik jó hír közlőjévé. Ebben a sodrásban teljesíti, amit várnak hallgatói. Ez a húsvéti—pünkösdi megelevenítő, pezsdítő sodrás magá-

val ragadhatja a mai evangélikus igehirdetőt és igehallgatót is húsvét második napján.

A homiletikai szituáció egykor: Szinte irigylésre méltó az akkori igehallgató gyülekezet részéről tanúsított „elvárás”. Cézareában Kornélius, aki összegyűjtötte rokonait és barátait, nagy tisztelettel fogadja az apostolt. Tisztázzák a személyi kérdéseket: Péter is csak ember (26. v.), de az Isten eszköze. Vallásos zsidó léteére felszabadult arra, hogy már senkit se mondjon tisztátalannak. Hallgatói várják Péter szolgálatát. Ideális megfogalmazása az ígére éhes gyülekezet prédikáció előtti helyzetének a textusunkat megelőző szakasz utolsó verse: „Most tehát mi mindnyájan az Isten színe előtt állunk, hogy meghallgassuk mindazt, amit az Úr parancsolt Neked.” Erre a felszólításra kezd prédikálni Péter és elégíti ki a gyülekezet várakozását.

A mai húsvéti prédikátor nincsen azonos helyzetben Péterrel, de vannak az igehallgató gyülekezet életében olyan pontok, amelyeken joggal várnak valamit az igehallgatók a húsvéti prédikátortól. Ezeket a pontokon kell találkozoznunk gyülekezetünk tagjaival.

1. *Az élet értelmének kérdése.* — Tragikussá, drámaivá válhat minden ember élete, ha maga az élet válik értelmetlenné, érthetlenné. Pontosan ezzel lehet és kell szembeszállni húsvétkor az igehirdetőnek, hogy embereket kiemeljen az „igazán nem értem” állapotából „a most értem igazán” állapotába. *Kosztolányi Dezső,* pedig a repülést még csak kezdetleges korában élte át, sokszor foglalkozott azzal a gondolattal, hogy talán a magasba emelkedő ember jobban látja az összefüggéseket, az élet értelmét, mint ahogyan a porban poroszkaló, a zsúfolt földi életben elveszők. Egy 1930-ban írt versében többek között ezt kérdi: „Óh, repülő, ki járod az égbolt pusztáit... felfedezőként s hajadban a csillagok illata érzik: mondj végre egy szót ennek a fáradt, kétségbehullott emberiségnek, öngyilkosoknak és a hitetlen költőnek is, kik földre borulnak: nemcsak rekordról: *adj te nagyobb hírt, nagy hírt, igaz hírt, add ama jó hírt, mit ősi népek vettek örülve, láttál-e roppant fényt a magasban? Láttál-e jelt, hogy érdemes élni?*” (Jó hír.) Péter ismeri a nagy jelt és ezért érti meg az összefüggéseket s hirdeti a jó hírt. A názáreti Jézus életét, szavait, cselekedeteit, kereszthalálát (37 v.-39. v.) húsvét fényében érti igazán (40. v.). Goethe Faustját, aki a „kis életet” és a „nagy életet” egyaránt ismerni akarja, de holtpontra jut, öngyilkossági kísérletéből a húsvéti hír meghallása menti meg. Mikor ajkához emeli a kelyhet, megszólal a húsvéti harangszó és karéneket: „Krisztus feltámadt! Örvendezz halandó, mert üdvöd állandó, csak a bűn mulandó, szűnjék a bánat!”

2. *Igehallgatóink felszabadító üzenetet várnak tőlünk.* Nem rendelkezéseket, hanem bűnbocsánat hirdetését, hiszen megpróbálták már, amit a költő művészien fejez ki: „e földön jónak lenni oly nehéz, erényeid elhagynak, mint az ifjúság, de bűneid utánad jönnek, mint a hű kutyák... erény úgy illan el, mint tűzben az olaj, légből leng fel és híg egék felé enyész, mivel a földön jónak lenni oly nehéz...” Péter nem „jóságra” ösztönzött, nem új igát rakott pogány hallgatói nyakába, hanem a bűnbocsánat felszabadító hírért közölte azokkal, akik hittek (43. v.). A cselekvő Isten munkájának sodrában élni mindig azt is jelenti, hogy nemcsak bűnökről tudunk és beszélünk, hanem bűnbocsánatról is. Nem követelésekkel lépünk fel, hanem Isten megértő szeretetéről, bocsánatáról beszélünk.

Ha így látjuk textusunkat és ilyen aktuálisnak tartjuk mondanivalóját, felfedezzük az *ősi evangéliummal* való összefüggését is. Az emmausi tanítványok szeme rosszkedvükben, hitelenségükben elhomályosult, nem értették mi történt. Meg voltak sértődve („pedig mi azt hittük”) és korán mondtak ítéletet, némán, mondanivaló nélkül bandukoltak egyre

messzebbre szolgálati helyüktől! A Feltámadott ebben a szomorú állapotukban könyörült rajtuk, szavai új értelmet és összefüggést adtak, az Ő ítélete bizonyult helyesnek, szívük átforrósodott, ajkukra mondanivaló kívánczolt, s visszamentek az emberek közé jó hírrel . . . *Húsvétkor újra az élő Isten munkájának sodrába kerültek.* Ugyanez megeshetik húsvétkor a mi gyülekezeteink népével is szolgálatunk nyomán.

(U. I. Textusunk exegézisét lásd Lelkipásztor 1966, 178 kk és Martin Doerne: Die alten Episteln 1967/111-kk.)

Dr. Hafenscher Károly

Egyháztörténeti évfordulók

450 éves bányászfelkelés Besztercebányán

A 16. sz. első évtizedeiben hazánkban súlyos társadalmi, gazdasági és politikai ellentétek feszültek egymásnak. Ezek terhe a szegény népet sújtotta a legjobban. Orvoslást senki nem vártatott s így végső elkészenedésben fegyverrel próbált segíteni magát. — Így volt ez 1514-ben, amikor a *jobbágyság* kelt fel *Dózsa György* vezetésével. Tudjuk, hogy milyen véres kézzel fojtották el.

Az ország vezetői mitsem tanultak mindebből. Az egyre növekvő terheket továbbra is a kétkezi dolgozókra náritották, az euralkodó német kereskedelmi tőke árnyékaiban keresték a maguk hasznát s partnercsoportokat folytattak egymással.

Ebben az összefüggésben kell látnunk a felvidéki, *Garam menti bányavárosok* munkásnépének helyzetét s a legnagyobb arányú középkori megmozdulását. A bányászok legnagyobb részének szűkös megélhetését egész heti fáradságos munkájuk is alig biztosította. A bérüket nem emeltek, de a pénz egyre romlott. A kormányzat úgy igyekezett segíteni a katasztrofális pénzügyi helyzetén, hogy kivonta az ezüstöt a pénzből. A drágaság áruhiányt idézett elő, ez is a piacra utalt bányászokat sújtotta elsősorban.

Ebben az időben érte el a bányavárosokat a *reformáció* is, az 1520-as években, amely élesen bírálta Isten akaratának a semmibevevését s a mélyben lappangó huszita szellemet is élesztette. 1522-től Körmöcbányán működött *Cordatus Konrád*, de ezen a vidéken prédikált *Kressling János* is. A reformáció táborát erősítették az idetelepített német bányamunkások.

1525 tavaszán elfogatták s börtönbe vetették az előbb említett két reformátort. Mindez együttesen hatott abban, hogy 1525. május 19-én a *Besztercebányai rézbányák munkásai felkeltek és megtagadták bérüknek rossz pénzben való felvételét*. Tiszteséges, emberi megélhetés biztosítását követelték.

A főúri manőverezések többször lecsillapították őket, de ez a harc még a következő évben is tartott. *Burgio* pápai legátus 4 ezerre teszi a felkelésben résztvevők számát.

A parasztlázadást elfojtó *Werböczy István* itt sem tagadta meg magát, elfogatta és kivégeztette a bányászok vezetőit, mert „vakmerő összeesküvéssel” felkeltek uraik ellen. A népet arra is kötelezték, hogy „örökre lemondanak a lutheri eretnekségről.”

Elszigetelődött a mozgalom, de a harc nem volt hiábavaló. Megmutatta a bányászság elszántságát és erejét s némi javulást is értek el munkakörülményeikben. Korlátokat szabott a kizsákmányolásnak, megingatta a Fuggerek és bányatisztek uralmát, foglalja össze *Heckenast Gusztáv* a *Századok* hasábjain. (LXXXVI/1952/364—396. lap).

Az évforduló alkalmából tisztelettel adózunk emléküknök. Tudjuk, hogy a felkelés elsősorban bérharcból kibontakozó szociális megmozdulás volt, de két levelük is tanúsítja, hogy *mozgalmukban vallási meggyőződésüknek is komoly szerepe volt*.

Kovács Pál

Az Evangélikus Sajtóosztály Iratterjesztésében kaphatók

Biblia — — — — — — — — — —	93,— Ft
Családi Biblia — — — — — — — — — —	130,— Ft
Újszövetség — — — — — — — — — —	40,— Ft
Agenda — — — — — — — — — —	128,— Ft
Anyakönyvi kivonatok — — — — — — — — — —	—,50 Ft
Kis Káté — — — — — — — — — —	3,— Ft
Konfirmációi Káté — — — — — — — — — —	10,— Ft
Igés falitábla — — — — — — — — — —	8,— Ft
Szolgálati napló — — — — — — — — — —	11,— Ft
Anyakönyvi ívek — — — — — — — — — —	3,20 Ft
Korál I. — — — — — — — — — —	55,— Ft
Konfirmációi emléklap — — — — — — — — — —	2,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát — — — — — — — — — —	4,— Ft
Hitvallási iratok I. — — — — — — — — — —	45,— Ft
Hitvallási iratok II. — — — — — — — — — —	45,— Ft
Groó: Az élet kenyere — — — — — — — — — —	5,— Ft
Pröhle: Ökumenikus imádságok — — — — — — — — — —	2,— Ft
Karner: Testté lett Ige — — — — — — — — — —	45,— Ft
Úrvacsorai ostya — — — — — — — — — —	4,50 Ft
Ottlyk: Istenszeretet — emberszeretet — — — — — — — — — —	17,50 Ft
Ottlyk: Hűség Istenhez és népünkhöz egyházunk történetében — — — — — — — — — —	82,— Ft
Vető: Tapasztalati valláslélektan — — — — — — — — — —	68,— Ft
Nagy: Egyház a mai világban — — — — — — — — — —	85,— Ft
A reformáció öröksége és kötelezése — — — — — — — — — —	22,— Ft
Egyházi Törvények — — — — — — — — — —	25,— Ft
Koren: Irgalmadat éneklem — — — — — — — — — —	35,— Ft
Pályf: Jeremiás II. — — — — — — — — — —	62,— Ft
Káldy: Új úton — — — — — — — — — —	135,— Ft
Koráliskola I. — — — — — — — — — —	20,— Ft
Koráliskola II. — — — — — — — — — —	50,— Ft
Veöreös: János levelei — — — — — — — — — —	100,— Ft
Görög: Csendes szobák — nyitott ablakok — — — — — — — — — —	26,— Ft
Hafenscher: Ma így imádkoztatok — — — — — — — — — —	20,— Ft
Hitünk-életünk (szórványhittankönyv) — — — — — — — — — —	16,— Ft
H. Németh—Mátis—Turchányi: Kalásztépés — — — — — — — — — —	33,— Ft
Pályf—Muntag—Solymár: Az Ótestámentom világa — — — — — — — — — —	100,— Ft